

ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע.

בראשית ב'

גן בעדן

עוזי גדור

אדון מרוז (אלפיים וחמש).

בלילה הוחרדנו מרעש טרקטורים, דוהרים הלוך ושוב, גם צופרים זה לזה לפנות דרך, ובבוקר נראה קטע הרחוב כלאחר פלישת אספסוף פראי אדם. מזבלה. שקיות אשפה שפוכות על המדרכה, גם על הכביש, אבל נערמו צברים צברים בחצר פיודור. אדון קונפורטי העיד שאיש לא יצא משם החוצה, לא נפתח חלון, לכן לא יצליחו לנקוב בשמות. אבל גם אילו זיהו פנים, לא היו מעזים להזעיק משטרה. כשיצאתי אל המכונית בדרכי למשרד התקרבתי לבחון את גודל הזוועה. יש דרכי מאבק פחות מלוכלכות, רטן קונפורטי, כי הרי פוגע גם בנו השכנים. לבטא שאת נפש ולמה לא הסברת להם.

גבר מגודל שפתאום כאילו החליף צורה, בזכות הכרס הענקית שהשיל מעליו בגילו המתקדם. גם תפיחות הלחיים שעתה תלויות בצידי פניו כבלונים מרוקנים. סיפרו שקיצר את קיבתו בניתוח, והוסיפו, שעל פי דרישת אישתו, מה שעורר, מלבד תמיהה, גם לא מעט לגלוג. מראה הגוף לא נמנה אצלו על הנושאים המטרידים, ובוודאי לא של אלה הקשישים. עכשיו אחז במגרפה וניסה לגרור מקצת מהזבל שפלש גם לחזית ביתו, וזו ננעצה בקרעי הפלסטיק, ובמקום לרכז, פיזרה. מהומה שספק אם תועיל, הערתי, אבל הוא המשיך במאמציו כאילו חרש. רק כשנפנית ללכת שמעתי קורא אחרי בעניין הצוואה. היית צריך להשמיד אותה ואז אולי. הנה לך.

לא נמנינו על וותיקי המקום, מה שמכונה, המייסדים. חיצוניות הכפר היא שהיוותה עבורנו פיתיון, מלכודת למבקשי שלוה כמותנו. נראה כטובל בגווני ירוק שופעים, מתערבבים באודם עונתי של פריחת צאלונים. רק לאחר זמן הסתבר שקליפה מאחזת עיניים, כיסוי המסתיר שפע סרפדים שלא יהססו להטעים את מגעם הצורב. נדחקו הצידה המדנים והמריבות רק כשהתייצבו מול חצר פיודור.

לדעתה המסתייגת של מרי, דרכי פעולה צורמות, בלתי ראויות לחברה תרבותית. חלילה שתתפרש כמנסה לגונן על אלה שם. לא צחים כשלג, ובפרוש לא מעוררי חיבה. בייחוד זו האישה העבה, שעל פי הלחשושים, קוטלת את בני ביתה בשיטתיות זהירה. מרי גיחכה, מצטטת את פטופטי הזקנות במרפאה, לועסות זו באוזני זו כאילו ראו בעיניהן. ובשאלה אם זכורה לי העוגה שהביאה כשהגענו. בכל זאת לא מצליחה לרדת לשורשי השנאה. דומה שמעור אחד, כל קשישי הכפר, ילידי פינות קרפטיות המובדלות בקווי גבול שרק על גבי מפות, לא במראות הנוף ובטעם תבשילי המטבח. כמותם גם אלה המנודים בחצר המוקצית, אותו חומר ממש.

לא להבין, שחה מרי, מושכת בכתפה.

(מרי היא אישתי).

מפני שמעבר לכביש כאן ממול, לכן הבחנו מיד. לציין כהפתעה ראשונה, ומה צפוי עוד. אפילו יובל כשעוד ילדון, שמצאתי צמוד למה שהיה פעם שער, ועכשיו גרוטאה חלודה, רוכן ומציץ פנימה. מה, שאלתי, ואמר שכמו היער מהסיפור ההוא שהקראת לי, על הילדים והמכשפה.

זיתים כמו אצלנו ועצי פקאן.

ומנענע בראש שלא, שונה לגמרי.

איך שונה, התעקשתי, וענה שכמו יער רע.

להודות שלא היו שופעי ידידות גם שאר דרי הרחוב, כך בתחילה. מבטי סקרנות בלתי מנומסים שנענו על ידינו בהנהון לשלום, ולפעמים בשאלה, סליחה, אם יודעים באיזה שעות פתוח משרד המזכירות אחר הצהריים. ומרי, בענייני ההסעות מהגן, כי צריכה לדייק לשוב מהעבודה כדי לקדם את פני הילד. כאלה שיחות. לא אשמת המקום, תירצתי, ורק הסוג שאנחנו, שלא מזדרז להתחבר. הסבר שאולי לא ממש שכנע, הותר בפניה ספקות. אחר כך בכל זאת נמצאו לה כמה ידידות, מאותן שילדיהן בני אותו גיל, או ששרות יחד בכל יום גימל בחוג הזמר. שתיים שלוש נשים צעירות, שדי והותר. וליובל את נוני ונוקי ונושי והילדה בקה.

(אין נושי, צחק יובל).

גם כמה שכנים ובעיקר שכנות.

אלה מיהרו ליידע שהם שם תמוהים מן ההתחלה, הדיירים ממול. מיום בואם הסתגרו בחצר הבית, וחיו ממה שגידלו, זיתים ותפוחי אדמה וענבים, מעבדים את הפרי ומאחסנים לחורף. גם כמה עיזים ממין נקבה (האם אין צורך בתיש), שליחכו את העשב בין העצים ובוואדי למטה. מי שהתלהבו לספר, נשים צעירות שעוד טרם נולדו, ורק מקטעי שמועות שרווחו בילדותן. בעצמן לא מבינות איך נפתר שם נושא הבגדים, והבישול, האם על עצים, ומה כשצריכים תרופות. נשאר תלויות באוויר רוב שאלותיה של מרי. יותר בהירות השנים שכבר מתחברות לזיכרונותיהן, כשגדלו הילדים והצטרפה האישה צוקי להיות בת זוג לבחור המפגר. אגב, זיווג שנותר תמוה, לגמרי לא מובן.

אישה גדלת גוף שמתאים לומר מגושמת, אפילו כעורה. ומרי הסתייגה מדרך התבטאותי, יש יפים יותר ופחות, ולא אשמה במראה שהעניק לה האל או הטבע. במקום זאת, להעריך את החריצות, שנסעת לעבודה בכל בוקר, ובנוסף מגדלת שני ילדים בתנאים, שאיך לומר, משפילים. לא עורר התפעלות הבן סנדר. כבד ומחוספס כאמו וכבר בגיל חמש עשרה (בעת שהגענו), נראה טרוד בחיפוש אחר רווחים קלים. לא שונה משאר הצעירים כאן, ניחמתי. עניין אחר הבת, שהייתה אז בראשית שירותה הצבאי, חיילת זעירה. יצור אוורירי שלא מתחבר בשום דרך אל

השאר. נראית לא שייכת, טענה מרי, ופתח לסברות שהולמות הולכי רכיל, אלמלא ראו במו עיניהם כשבאה לעולם. וצחקתי לתמימות. אין סוף אפשרויות ורק לא זו החוקית, כלומר שבתו של הבעל. שום צורך במומחיות, ודי במראה עיניים. הנה האישור של אדון דנון שמהנהן בשקט. התחיל הכעס מיד כשהגיעו, סיפר השכן דנון, כי דיווח להנהלה שנשוי פלוס ילד בן שש, הנה התעודות. שום סיבה לחשוד, לבדוק, להתלבט, ואישרו את קבלתם. פתאום זה. לא סיבה לפסול על תופעות כאלה, שקודם כל אסון למשפחה עצמה. בכל זאת פרט שמטעמי הגינות היה ראוי לציין. אחר כך נולדה הבת, נורה. תקף הבנו שבאותה בעיה (שח דנון), וסינלה הורה להמתין חודש חודשיים, ואז לסור אליהם לשיחה בארבע עיניים. עניין פרטי, ומחליט כל אחד לעצמו, בכל זאת הרהבנו עוז להשמיע באוזן את דעתנו, אנא קבל זאת כעצת ידידים הרוצים רק בטובתכם.

יעץ לו שמוטב לא לנסות בשלישית, גם כך יהיה העומס על כתפיהם כבד מנשוא. והרי אין דרך לוודא שלא פגם באחד ההורים, משמע ישוב ויחזור. מין תסמונת, שהיום כבר נבדקת בשלבי ההיריון המוקדמים, לא בעת ההיא. משהו שמוסבר במספר הכרומוסומים (בארה מרי, מסתייגת מהכינוי המכוער שנקב דנון, ובמקומו השם המדעי), פוגע ביכולת השכלית, גם בולט בצורת הפנים, ולהוליד לא מסוגל. לפחות זאת.

משמע, הילדים מאחד הגברים שמסתובבת ביניהם, אולי במקום עבודתה. לא ממש ענייננו. ומרי סיפרה שהשם גולדי, ודומה בצורה למי שלא הכרנו, לאישתו של פיודור הזקן, שכבר מזמן בין המתים. כך העיד כל מי שהכיר את האישה ההיא שמסתבר שהייתה נאה מאוד. אז איך.

הבחורה הקטנטנה במדים שפנתה בשאלה אל מרי בעת שטרחה בגינה, מתחת סביב הפרחים ותולשת שורשי יבלית עקשנים.

אולי שבוע אחרי שהגענו, וכמובן כיוונה בשאלתה אלי, אף שלא בקיאה במסלול נסיעתי, אם מתאים לאן שצריכה. והשבתי שבחמש ושלושים בבוקר, משער שמוקדם מדי עבורך. ועוד אמרתי שמניע את האוטו ותכף יוצא לדרך, לא ממתין, לא צופר להאיץ. והנהנה, כבר מחר בבוקר אם אפשר, הו תודה לכם, תודה רבה.

השם שלה גולדי, שחה מרי (מי קורא כך לבתו בימינו), ובגילוי לב, שהופתעה, הייתה בטוחה שאסרב. וגיחכתי, חמש וחצי בבוקר, שום סיכוי שתדייק, ואפילו כן, מה תעשה שם במשרד הצבאי בשעה שש, כשצריכה בשמונה. לכן הפגנת רצון טוב שאינה כרוכה במחויבות אמתית (גיחכתי).

להיות מופתע גם אני.

פועל ידיו של איש אחד, המנהיג המקומי סינלה, וכל השאר נגררים. אמת שלא בעל כורחם, רעיונות שנפלו אצלם על קרקע פורייה, חרושה ומזובלת בגללי פרות, התחברו אל יצריהם. גם בהתאם לנוסחה הישנה, לכללים שכתובים בתקנון, לאידיאולוגיה. ואחרי שנים (כשכבר קשיש שהתכווצה קומתו ותפחו משמניו, כבוי תשוקות, רק לא תאוות שלטון), הפך כיוון מקצה לקצה, (לא את מושא המאבק), ועדיין דוהר העדר בעקבותיו.

לדעת מרי, בזכות כושר המנהיגות. אוהבים להעביר את נטל ההחלטה אל כתפי האחר. גם את ההתרוצצויות. אמת שמושחת, רע ונוטר איבה, אבל מחליט ומבצע, ומוטב שלא תתייצב בדרכו. ואמרת, יום אחד נגלה שמכר את כולנו.

מפני ששום השקפת עולם, שום עקרונות, תאוות שררה בלבד.

להזכיר שכבר הסתבכו בעבר, צנחו לתהום, ועדיין משלמים את מחיר ההפקרות. לא תכלה הבושה גם כשיסתיימו חובותיהם. הרי בזכות זאת יכולנו לרכוש את המשק הזה בסכום מגוחך. ערכי שוויון וערבות הדדית, שמפארים דפים בספרי לימוד, נמחו כולם בשיטפון של רדיפת בצע סוחפת. חטוף ככל שתוכל, ואף הרחק מעבר.

בהנהגת האיש סינלה.

לכן איך לבטוח גם במהלך החדש, שלפי שעה לא הועיל במאומה ורק טינף את הרחוב, כאן מולנו. שבוע שלם נותרה הצחנה.

גולדי הייתה מתכווצת במושב לידי, מתאמצת להרחיק את השינה שנקטעה בצלצול עקשן של שעון מעורר. תישני, גיחכתי, מבטיח להעיר כשנגיע, מכיר היטב את השער. ומסרבת, מפני שבלתי מנומס. הרי כמו אורחת שלך, אז איך. וגיחכתי, רצונו של אדם כבודו, כך טוענים יודעי דבר. שיחה ראשונה, שנקטעת באי נוחות של שתיקות מתארכות. בקושי החל להסתמן הבוקר, דלילה תנועת המכוניות, וכאילו קפיצת דרך. עכשיו תעמדי לפחות שעה מול דלת משרד נעולה. היום, אבל לקראת מחר כבר תדאג למפתח. תדליק תנור, תמזוג לעצמה כוס קפה, ותעשה את עבודת הכתבנות בשלווה. בין כה וכה הייתה משחיתה את הזמן בדרכים, בהמתנה עצבנית לאוטובוסים.

תבקשי בתמורה להקדים לצאת בסוף היום.

ושתקה, מחייכת אל עצמה.

החלטה שבוודאי בסמכות מישהו מעליך, אני מתעקש, והאם כל כך מרושע.

ועדיין מחייכת, משפילה מבט, לרמוז שלא, לא זה. ולאחר דממה שאולי התלבטות האם להגיד ואיך, הסבירה בניסוח שואל, שלאן כל כך נחפזת בתום יום העבודה.

כמעט עשרים שנה עד שזכיתי להסבר מלא, ולא מפיה, כיוון שכבר הייתה רחוקה. מי ברא את הגיהינום, שאל פיודור (אף פעם לא התרגלתי לתוספת האינטימית, סבא). מפני שעל נטיעת גן העדן דווח במפורש, גם פורטו המיקום ושיטת ההשקיה. מסתבר שכולו מעשה האל, בעוד הגיהינום הוא פועל ידינו. זו דעתו. לתמוה אם היה גברתן בצעירותו, כי לא נותרו לכך עקבות. גם לא גבה קומה על פי מה שנותר בגילו המתקדם, שמונים (לפי עדותו). לכן מפליא שנשמע צלול למדי (שחתי לאשתי), על אף קביעתם הנחרצת של חכמינו לגבי זקנים עמי ארצות. (עורר בי פחד, גילתה מרי).

ספק אם ראיתו פעמיים מאז בואנו לכפר (הפעם האחת אירעה כשנפטר בנו, הזכירה לי), ולא שוחחנו מעולם קודם לכן. הפתיע כשנכנס לביתנו להשמיע את משאלתו, ונרתעתי. תחיבת חוטם לעסק מזוהם, ולשם מה לי. אם לא מוטב להפקיד בידי עורך דין, בעל מקצוע שבכלל תפקידיו. ונענע בראשו.

כבר שנים לא יצא מגבולות חצרו, וכל נסיעה תעורר מיד תשומת לב (של מי). מעדיף שייעשה בצנעה. גלוי לב להוסיף שאינו סומך על זרים, ימצאו דרך לנגוס בעוגה תמורת העלמת המעטפה הזאת שמבקש להפקיד בידינו. לפתוח בנוכחות עדים לאחר מותו. לא ירחק היום, ונקב בגילו. לשאול (בחיוך), אם סומך עלינו.

בגלל הבת שהסעתי לפני שנים ולא השמיעה ולו רמז קל להתנהגות בלתי נאה, מתכוון לקטנה, לגולדי (בת, האם לא נכדה). מקווה שלא אפגע אם יתוודה שיותר מכל סומך על אישתי. לא תיתן יד למעשה שפל. חלילה שיפורש כהסתייגות ממני, הרי בא אלי ביוזמתו. (ובשנית), בטוח שלא נותר לו זמן רב.

היה חשוך וסופה חורפית טלטלה בנחישות את האורן הזקן בחזית הבית, מתאמצת למוטט. שעת ערב שאולי מאוחרת להתדפק על דלתם של הדנונים. מוטב להרחיב את המעגל, הסברתי לו, לשם יתר אמון לכשיידרש. (גם להקשות על מעשה שפל, ציחקקתי). והסכים. גברת דנון הייתה ידידתה האחת של אשתו, כל עוד חיו שתיהן.

כבר לא צעיר גם אדון דנון, ולך סמוך על יד המקרה. אבל הרי לא אתחיל לשוטט כל הלילה בחיפוש מועמד שגם יתקבל על דעתו. ובסופו של דבר הסתיים כבר באותו שבוע, לא נודע היום המדויק. כמה זמן עד שמעלה צחנה גופה מתה, ועוד בחורף.

ומרי תמהה איך ידע, ואם סתם צרוף מקרים. כך בעודה שוקעת לתוך אותה קדרות מוכרת, שגורת לאיזו פינת התייחדות אפולונית. לא, לא מחשבות, סתם התבוססות בעגמה לא מוסברת, בטוחה שתכף תחלוף. כאילו נתפסה בקלקלתה. ואני הרי יודע לאן מתחבר, לאסם המחבוא המזוהם של ילדותה, לצד פרות וסוסים שלעסו בשתיקה וגם היא. לא מזון לבני אדם, ובכל זאת הרגיע את הבטן המקרקרת. ושטוב השקט כבר למדה יחד עם פסיעותיה הראשונות.

גם להסתתר בזריזות עמוק בערימת החציר ולהקפיא כל תנועה. כך בכל פעם שנשמע הסימן המוסכם, שריקת האזהרה שמקדימה הופעת זרים, או אחד מבני משפחת חמיליו בבואו לחלוב או להשקות עגלה שאך נולדה. חלילה שיתוודעו לסוד. חוויות שנשרטו בנפש התינוקת ואין למחוק. הציף את לבי כשהכרתיה, וחרף כל השנים עדיין חש אי נוחות.

מבצע האשפה היה רק שלב במערכה, והתגלה ככישלון חרוץ. קונפורטי טען שמטונפים בעצמם, לכן אחרונים לגלות רגישות לכל סוג של זוהמה. בינתיים סובלים בעיקר השכנים, אנחנו כשנושא סינלה דברים בזכות הנכונות להקרבה, מוטב שתחילה יעמיד את עצמו במבחן. גיבור גדול כשביתו שם בקצה האחר, הרחוק. חלק מהפרטים הגיעו (כרגיל) דרך ידידותיה של מרי. השלים את התמונה דף שהפיץ הוועד, ובו הטחה בחברים על חוסר הנכונות למעט אי נוחות, ולמתן יד למאמץ. הרי נועד לתרום לכולנו. האין מבינים שהמאבק הוא על מעמד הכפר, על דמותו החברתית, ובתוך כך ערך הנכסים. כמובן נעים לגלות עד להיכן המריאו מחירי הנחלות, ובכמה תפח רכושנו, אבל זאת בתנאי שלא נחויב חלילה בדמי כיס. היכן התבונה (כתב סינלה), אנשים מתבוססים בזבל הלולים והרפתות ברדיפה אחר הכנסה של כלום, שאף היא אינה מובטחת כלל, וכאן רווחי עתק, הצלחה מוכחת. חלילה שיתפרש כרדיפת בצע (המשיך. מיהו שניסח לו זאת), ובהחלט בקטגוריה המכובדת של איכות חיים וסביבה. האם תש כוחנו. (המילה הגבוהה הזאת, קטגוריה, שבהחלט לא כלולה במילון המקומי).

מסתבר שנוסו גם אמצעים אחרים. לחסום את אספקת המים והחשמל, גם דמי חכירת האדמות. צעדים שנוקטו בזה אחר זה ונבלמו בהוראת בית דין, מאחר שהנושא מתגלגל ביוזמתנו בבתי המשפט. לטענת פיודור מחויב הכפר בתשלומים, על פי הסכם ישן שנחתם בין הוועד לבינו, ובתמורה ויתר על מרבית חלקותיו החקלאיות. העסקה אושרה גם באסיפה הכללית, ובלא הגבלת זמן, שאם לא כן איך יתרצו את המתנתם חמישים שנה. סינלה עצמו (בעת ההיא מזכיר צעיר, וכבר אז ניכרה בו שאפתנות גסה ודורסנית שאינה מגובה בקבלת אחריות), הוא החתום מטעם האגודה. התדיינויות בבתי המשפט, לא תמיד ברור מתי נפתחות, אך לעולם אין לדעת את מועד סיומן. בינתיים יש לצרף את הוצאות מבצע פיזור האשפה ואיסופה לחשבון התשלומים הארוך שבכרטיס הפיודורים, בתוספת עלות עורכי הדין ששכרם, כידוע, נקוב מראש. כמו לרשום על הקרח, רטן קונפורטי.

מרי סיפרה שבעבודת ידיים, שני פועלים שצוידו בדליים ומגרפות. החלו עוד בטרם יצאה לעבודה, ועדיין טרחו כששבה. כמה שהתאמצו, בכל זאת נותרו עקבות שרק בכוח הזמן למחותן. אחר כך הונמכו הקולות. לא עלוני הסברה, לא צעדים מכוח השלטון, במקומן הטרדות שאין להן

אב. אבן שהוטחה פתאום בשמשת חלון, חבלי כביסה שנתלשו על כל מטענם. אפילו רעפים שפורקו בעיצומו של גשם זלעפות.

לא שאלנו מי.

מרי התנגדה לטענתי שעדיין אנו בחזקת אורחים, שלא לומר זרים. תירוץ עלוב ופחדני. שותפותינו במעשים היא מעצם החברות בקהילה, ולכן למחות או לקום וללכת. לך כמובן קל יותר, כי כל היום רחוק, שקוע בעיסוקיך, אבל אני כאן על הטריבונה, ממש מול הזירה. בכל זאת מפגע החצר הזאת.

לדעתה יכלו לנטוע צמחים שיסתירו, השקעה מזערית לעומת צעדי המלחמה העקרים, אפילו קיר ברושים גבוה. להשקות כדי שימהר לצמוח.

ניכר שכועסת.

לא כועסת, חשה בושה.

ולא נחה עד שזימנה עצמה לישיבת הוועד, לטעון, גם להציע, וחזרה חפזית ראש. הכי גרועים היו ההנהונים שכאילו מטים אוזן, ניסוח הסיכום שהכתיב היו"ר לפרוטוקול: הנושא ייבדק. לטעון שלא בקיא בפרטים שחשפה. והאם בטוחה שנופצה שמשה, כלומר באבן.

לא בקיא בפרטים, גיחכה, וכמה שהצטנעה מולם (הזמינו לשבת), חלילה שיתפרש כהידחקות למקום גדולים, היא החדשה. אפילו את הציטטה על האחד שבא לגור וישפוט שפוט.

וצחקתי, רמז לאנשי סדום. אבל בוודאי לא זיהו.

בכל זאת מוטב לנו לא להפריז במעורבות, להתבלט כנושאי דגל מחאה, אנו הטובים ומה אתם. להוסיף את יובל בן החמש, שכמו בחבלי קסם. נמשך אל השער ההוא להציץ במתרחש בארץ האגדות. עד שנבהלנו כשיום אחד התלווה אל האישה עגולת הפנים פנימה. להזכיר שדמות בעייתית מלידה, ויותר מדי סיפורים על אסונות, לחמנייה חמה לקוראי עיתונים, לכן לאסור בלשון בוטה. מרי ביקשה להרגיע, סתם ישבו על מדרגות הבית, ליטפו טלה או גדי (אם עיזים, אז כנראה גדי). וטענתי שעד האסון, ואז יגיע תור ההסברים, ההתנצלויות, שאיך יכלו להעלות על הדעת, בעוד כאן שפע סימני אזהרה. אסור, הודעתי לילד, אפילו להתקרב. נדמה שנחמד להאכיל תרנגולת, להחזיק אפרוח, בסוף אולי כמו עמי ותמי, זוכר מה קרה. (ברחו, אמר יובל). אם לא חש שמגזים.

הסכין שחותכת בעגבניות להיות סלט צבעוני של שבת, עכשיו שרטה באצבעותיי. הנה הושבתה שלוות ארוחת הבוקר המשפחתית, וכבר תרבוץ העננה על יום המנוחה כולו. תסכול שמוליד כעס, מטביע במחשבות שחורות. מפני שיום שנועד לפצות על הריחוק בששת ימי ההתרוצצויות, והנה. זו שם אפילו לא תישא בעונש, כי מפגרת.

ומרי החרישה, יודעת שאין טעם להתווכח כששטוף זעם. יאפיל על טיעוניה בהרמת קול. בסופו של דבר, מה ארע. ישב אצל השכנה, ליטף בעל חיים שאינו מסוגל להרע. ומהיכן הרעיון שמסוכנת. אישה מסכנה שהמר גורלה, ניכרת בחיוך הטוב שעל פניה, שנקי ממזימות. מעל הצלחת שעדיין הכילה שאריות ארוחה שניטלה חגיגותה, תהיתי בקול איך נקבצו בחצר אחת חוליים כה רבים. ומרי השיבה שהאחד יחוש סלידה, והאחר רחמים. שתי תגובות מול אותו נוף עצמו. להודות לאל שלא חלק גם לנו מטובו. מאמינה שיש אלוהים, בישר יובל.

אם לכן חיפשה מקלט אצלנו, הוכחה שחרף כל מגבלותיה בכל זאת מצוידת בחוש הבחנה, שאולי נכון לקרוא אינטואיציה. האישה נורה. אחרי כמעט שבועיים של חיפושים (להודות שמרושלים למדי), והשערות מרחיקות לכת שאין לתמוה שצצו. בייחוד על רקע המעטפה שהותיר בידיי הזקן, ושפתיחתה קדמה להופעתה של זו בביתנו. מרי טלפנה אלי למשרד (מעשה נדיר שבתחילה עורר בי בהלה), נשמעה נרעשת. נראה שאין יודעים שהתגנבה לכאן, מורעבת ומותשת אבל עדיין על רגליה. אחוזת פחד, איך לא. כבר התרחצה קצת, ידיים ופנים, אבל מסרבת להחליף בגדים, ויושבת מכווצת על הרצפה הרחק מכל חלון. כיוון שכך אין לכם אלא להמתין שאשוב, אשתדל להקדים. אחרי שהנחתי את השפופרת עלה בדעתי שהיה עלי לבקש שתנהג בזהירות. הרי לבדן בבית וגם הילד, ולעולם אין לדעת.

יובל (אלף תשע מאות ותשעים)

יש **סוד** שהוא פרטי שלי, הצווחות של כל הכלים מסביב, שאם תשאל את האנשים, יהיו מוכנים להישבע בספר קדוש שסתם קרשים מתים או אבנים (או כיסאות או צלחות), פתאום בלי אזהרה מתחילים בתנועת השתוללות סוערת, פראית, שבכל זאת לא זזה. כמו ריקוד הגפנים הקשורות בכרם, כך הקירות, הרהיטים, העצים, אפילו האדמה. כאילו מסתובבים אבל מבפנים, בעמידה, מחול חשמל, וכמו שמהר בא, כך נעלם. עושה לי שמחה בראש. מי שלא ראה לא יוכל להבין.

אבל בפעם הזאת משהו שונה, כזה שרואים כולם. איש קטן ונמוך מתנועע בין העצים. הוא זקן. אין לו שערות על הראש ולא כובע. הוא מזיז ענפים שמפריעים לו, דוחף בידיים, פתאום נעצר להביט. על מה הוא מביט, ומי זה בכלל. רק אולי פיודור, מוכרח להיות הוא. אם הולך, סימן שחי. מתים לא הולכים. ולמה אמר עליו נוקי, שכבר מת וקבור מתחת לערימה, בקצה החלקה שלהם. אמת שאמר: אולי. אולי קבור.

אין גדר בין הנחלות, רק מין תעלה שבקושי רואים, די סתומה ומלאה קוצים ופטל, בכל זאת טובה למי הגשמים שזורמים לוואדי. אימא לא רוצה שאסתובב במקומות האלה, חוזר שרוט ולפעמים קורע את המכנסיים. לא החצר שלנו, וגם מזהירה מנחשים. איך נחשים באמצע החורף ולא אומרים טיפשה לאימא. נחלה זה השטח ששייך לכל חבר בכפר, וזו של קונפורטי.

מעבר לתעלה עצי זית שלא טיפלו מזמן וגדלים פרא. ענפים שפרצו מלמטה, גם מהשורש, חוסמים את הדרך לעבור. עכשיו הוא נשען על גזע, נח, אחר כך פונה לכיוון הרחוק, לצד של מנטל.

את מנטל שונאים כולם, ובהתחלה הזהירו את אבא להתרחק ממנו. אבא שאל איך יפגע, אם לא נוגעות החצרות, וענו שימצא דרך. לא להסכים לשום הצעה, אמר סינלה, זו העצה שלי, אבל אתה הרי אדם מבוגר שמסתובב בעולם. הוא הוסיף שפעם היה מוסיף לרשימה גם את פיודור, אבל ברוך השם פטור מזה. מי שנשארו אצלם בחצר, האישה הגדולה ששמה צוקי והצעירים. שלושה שאפשר לסבול.

(שכח את האישה עם הפנים העגולות, ובטח את הזקן. אולי בכוונה).

ברוך השם, אמר סינלה. לכן שאלתי את אבא איזה מין אנשים שמאמינים באלוהים והולכים בלי כובע, והכי גרוע, שמשקרים. אבא בכלל לא מאמין באלוהים וגם אני, ומה אימא, אי אפשר לדעת,

כי בכל פעם משנה את דעתה. אבא הסביר שרוב האנשים משתמשים בביטויים שלא תמיד מבינים, ובלי שמתכוונים באמת.

אני חושב שכך סינלה.

(נוקי אמר שהוא שקרן),

תכף כשהגענו עם הרהיטים, ודחפנו אותם פנימה בלי לסדר. רצינו לגמור לפרוק, ולתת למשאית לנסוע. רק אז התחלנו לבדוק איפה המקום של כל דבר, ולהוציא מהארגזים. קודם את אלה שבמטבח, כי צריכים לאכול ארוחת ערב. ישבנו בתוך המהומה ושתינו תה אדום שהמתיקו בריבה, כי לא מצאו את הסוכר, כשבדיוק דפקו בדלת, ואישה שמנה שבקושי הצליחה לעבור בין החבילות, הביאה עוגת שוקולד. ברוכים הבאים. היא השכנה מהחצר ממול, ואם צריכים משהו, לא להתבייש. הכי צריכים שייגמר כבר היום הזה, פיהקה אימא, נמשך יותר מדי. את זה בחיך. אבא הציע לכבד בקפה, אבל שחור כי אין חלב, והאישה השיבה שבפעם אחרת, כשנתארגן. כאב ראש גדול לעבור דירה, ולא רוצה להכביד. אישה עם קול חזק כמו איש. (ולא הייתה פעם אחרת).

השם שלה צוקי.

אימא ביקשה שאטעם מהעוגה. כזו שאתה אוהב. ועניתי שלא את זו, כי שמנה ומכוערת שחוטפת ילדים. דווקא רזות המכשפות, צחק אבא, ומי שמה רעל בתפוח, האימא של שלגיה, הייתה הכי יפה בעיר.

אבל התחפשה.

זו לא מחופשת, אמר אבא, נראית כך באמת.

אימא ביקשה שנפסיק לפטפט, בייחוד אתה (זה לאבא), ואלי, שלא עושה טובות, ויתגברו על העוגה בלעדי.

אחר כך הבנו.

נוני סיפר שבהתחלה בכלל לא יצאו, נשארנו כל הזמן בחצר, לא קנו במכולת, לבשו בגדים עד שהתפורר הבד, ויחפים. גם בלי ללכת לבית ספר, לא שלחו, ומה שאכלו, תפוחי אדמה ודלעות שגידלו בעצמם. ושאלתי איך אפשר, כי הרבה דברים שלא גדלים, למשל סוכר או מלח, וכלים, וחוסים לתפירה, וספרים. הוא אמר שכך סיפר סבא שלו, שישב במזכירות, איפה שיודעים הכל, ומתי, לפני המון זמן, כשעוד לא נולדנו. אמרתי שאולי אנשים קדמונים שצדו חיות ממותות, ובנו את מגדל בבל שלמדנו בכיתה. היה עץ אורן גדול לפני הבית שלנו וטיפסנו עליו כדי להשמיע קולות מפחידים אל הזקנות המטיילות על הכביש. תשאל את סבתא שלך, ביקשנו מעומר, כי בדיוק הזדחלה למטה.

הליכה כמו זיקית, צעד ועומדת ואז את הרגל השנייה. ועד ששומעת את הקריאות, סבתא פלה, סבתא פלה, מסובבת את הצוואר וחוזרת להביט אל בוקה בכר שאיתה יחד, ועכשיו מתחילה להשיג. אנחנו כאן, צרח עומר, תביטי למעלה, וכולנו חיכינו שתרים כבר את העיניים, כי בדיוק מעליה.

לא יכולה, הסברתי, נתקע הראש בגב ומסתובב רק לצדדים. בעורף, תיקנה בקה, כאילו סתום. היא ניסתה להראות איך נעצרת העצם, ואנחנו אחריה בתנועות כמו רעידה.

אפילו יותר לאט, הסכים עומר, ואני הוספתי שגם חרשת לגמרי, כך כשזקנים, לא שומעים, לא רואים, ויותר טוב לשאול את גולדי שבדיוק בתחנת האוטובוסים ממול. אחת שתקף אהבתי.

צבע שאולי שזוף מהשמש ושיער תלתלים, ומנפנפת ביד כשרואה אותי. כבר לא חיילת, ובכל ערב נוסעת העירה לבשל לחגיגות שקוראים אירועים. עושה בסירים גדולים, ואחר כך מסדרת יפה על השולחנות. כך הסבירה לאימא. אבא אומר שיודע, כי קודם נסעה אתו בכל בוקר לצבא. גם אומר שצורה מזרחית שלא הכי מתחברת לשם פיודור. דיבור שעיצבן את אימא, לא אוהבת שמשדר אנשים במדפים, אחד מעל השני. בייחוד אחרי מה שקרה שם, וכבר אי אפשר לדעת איזה חומרים נכנסו לסיר, ומה התבשל מכל התערובת. לשמוח שבני אדם הגונים ומנומסים, יוצאים בכל בוקר לעבודה, ולא משתוללים במיני מועדונים של פראי אדם. כך הדעה שלה.

ושאלתי מה קרה. לראות שלא מבינה.

אמרתם, אחרי מה שקרה שם.

היא זו שאמרה, תיקן אבא וקרץ בעין.

זו השואה שהסברנו לך. ומיהרתי לנענע בראש שמבין (אבל לא את עניין הסירים והבישול). עניין מביך.

(נוקי ונוני ועומר ובקה הם החברים שלי, ולא הייתה טעימה העוגה שהביאה. אימא אמרה שהעיקר הכוונה, ולא מוכרחים לאכול. בעצמה אף פעם לא זורקת, בגלל כל הרעבים באפריקה ובאתיופיה, לכן השאירה לעמוד במקרר עד שנמאס לאבא, עשה קול כמו כעס וישר לפח). (רעבים זה גם בהודו).

כל הדברים שאז עוד לא למדתי, אנגלית וגיאוגרפיה והיסטוריה, וכל יום נוספו חדשים, ממש פחד. גם הספרים שעל המדפים, שבנה קיר שלם אצלם בחדר השינה, וכדי להגיע לאלה למעלה, מטפסים על כיסא. היה צריך לקדוח בקיר חור ולתקוע בורג. אחד מכל צד ועוד שניים באמצע.

מקווה שיחזיק, נאנח אבא. אחר כך סידרו לפי קבוצות, גדולים וצבעוניים בקצה, כי הכי כבדים, אחריהם ספרי בישול ושירים וסתם לקריאה. אלה הכי הרבה. גם על מה שקרה שם, שסיפרו הפליטים שלא מתו, עם תמונות שמפחיד לראות. (שם זה השואה).
פינה שלמה.

הייתי עומד מולם ומביט. לא נוגע. כל מיני, שלא דומים בצורה ובגודל, עם כריכות שחורות ולבנות ושמות ארוכים שלא הבנתי, מול תא הזכוכית, ורות בונדי, וגם בפונאר היינו. רק אחד שסתם כתוב: השואה. צורה של ספרים רגילים, ומי שלא יודע, יכול לחשוב שכדאי לקרוא, אבל אחר כך אוי ואבוי. תשכב במיטה ולא תצליח להירדם מהמחשבות והדמיונות. אבא אמר שכשאהיה גדול אקרא גם אני. מי שיהודי חייב, ואני יהודי. עד אז מוטב לא לחשוב. נענעתי בראש כאילו מסכים ויצאתי החוצה. להיזהר לא להסתכל עליהם כשההורים רואים.
(רות בונדי זה שם הסופרת, תיקנה אימא).

אבא חושב שמי שהצליח להישאר חי, יישאר עם פצע לתמיד. עכשיו כבר זקן מאוד השכן הזה, לכן לא מסוכן, בכל זאת כדאי להקפיד על מרחק. אף פעם אי אפשר לדעת מה באמת בתוך האיש, בתוך המוח שלו. ראיתי שלא הופתע ממה שראיתי הולך בין העצים, אבל אולי לא כדאי שאסתובב לבד בחלק הרחוק. כל מיני הפתעות שאין לדעת. ובהזדמנות זו רוצה להעיר שגם הטיפוס על האורן עלול להיות מסוכן, לזכור שרק בן שש.
כשסיפרתי על פיודור שקוראים סבא פיודור.

אימא טענה שקצת מגזים, מעורר פחדים. גם כך הילד נראה לה מתוח, צועק מתוך שינה, והשאלות על טילדה פייאדה ועל מיקו. לא יודעת איפה קולט את כל הסיפורים וממי. דיברה בלחש כדי שלא אשמע.

אבא אמר שכל מה שקורה, מגיע לאוזניים שלהם. מפטפוטים לא זהירים של נשים רכלניות, מילה פה מילה שם, ומנפחים בעזרת הדמיון. גיל שפורה במיוחד, כמו ילד שרק התחיל ללכת, וכל הזמן רץ, נופל ומנסה שוב, נהנה מהאפשרויות החדשות. לא הבנתי את המשל שלך, אמרה אימא, ולא רק נשים.

(לא חולם על מכשפות, רק על גרמנים שהשם שלהם היטלר. איך יכולים למצוא, אם בתוך ערימת הקש, שקוע למטה ונושם בשקט. כלבים מריחים ילדים, והפחד שיתחילו לנבוח. כלבי זאב שמתנפלים, תופסים ברגל עד שמוכרח לצרוח, להתעורר).

מיקו זה מהצריף שליד המחלבה, ואת טילדה הביא לגור אתנו יחד. אמרו שחדשה בארץ בלי משפחה, ומה שמבשלת לא טוב בעיניו, כי בטעם רוסי. לכן שומעים צרחות, עד שמוכרחים לרוץ לעזור. קובי אמר שמוריד לה את השמלה ואת התחתונים, ומרביץ איפה שלא יפה להגיד, לכן בלחש. איש ענק עם שרירים ואגרופים ובטן של פרדה בהיריון, נותן סטירות בפנים, והיא קטנה.

נמוכה, תיקן נוני.

צועק לה, תלכי מכאן, תסתלקי.

בקה סיפרה שהגיעה מכונית משטרה, וסינלה הכריז שלא מהכפר האישה הזאת, סתם פולשת, והראתה להם את תעודת הזהות. לזכור שקרובי משפחה, סינלה ומיקו, ומוכן לשקר בשבילו, ומיקו ביקש שיבדקו מה כתוב במצב המשפחתי. לא, אמר הקצין, לא התפקיד שלהם, והזהיר שעוד תלונה על אלימות ואוסרים. באה מרוסיה, הסבירה בקה, שבכלל לא בטוח שיהודיה. (חושבת שטעם רוסי זה כרוב. אצלנו אין טעם רוסי באוכל).

אחר כך ראינו שהתחילה לעבוד אצל קוסוביצקי בצרכנייה, סוחבת מהמחסן קופסאות ובקבוקים ומסדרת על המדפים, או מנקה את האבק שאף פעם לא ניקו. לפעמים מעל הסולם מסתכלת על האנשים שמחכים בתור ליד הקופה, וקוסוביצקי אומר, לפרוק מהאוטו את הירקות. יש לו בליטה על האצבע כאילו צמחה לו עוד אחת קטנה, וכשכותב את המספרים אני מסובב את הראש הצידה. לא מבין איך הצליח לראות שעומדת למעלה ולא עושה. אימא לא אוהבת את האיש הזה, מכניסה את הקניות לסל ולא מדברת. על הפנים שלה צבע של כעס. בארוחת ערב תסביר לאבא שכל הזמן רק יושב ליד הקופה, משגיח שלא תפסיק לעבוד, וכמה משלם יודעים כולם. לא הקשבת, היא אומרת.

כי עיף. כמעט נרדם באמצע שתיית התה, ולא חייבת לעבוד אצל הטיפוס המכוער הזה. לא בגלל שמכוער, מתרגזת אימא, ואני רוצה לספר על האצבע שלו, גם על הברש ש כמו טבעות סביב הצוואר, ואולי משם הריח, או מהזיעה. ולא אמרתי.

יש לו משפחה להאכיל מזו הצרכנייה העלובה, אומר אבא.

כולם מכוערים ועלובים בעיניך.

הוא מתקן לה שרק חלק. השאר חלאות. ועכשיו לצחצח שיניים ולמיטה. את זה אלי. (מה זה חלאות).

הספרים הגדולים עומדים יחד קרוב לקיר והשם שלהם, אלבומים. בכל שנה מגיע אחד חדש, ואבא דוחק אותו בכוח בין האחרים כי צפוף. הוא קורא לו פיל לבן. עוד אחד שרק יתפוס מקום. זה ספר, אני אומר, ובכלל לא על פילים, רק תמונות נוף.

סימן שמתקרב חג העצמאות, ואתו האח של אימא שנהרג במלחמה, ושולחים מתנה ספר. לפעמים מין מטבע גדול מנחשת, תקוע בתוך מעמד מעץ ששמים על הכוננית. כשזה קרה, אימא הייתה ילדה בגילי. דוד שלך, אומרת אימא ולא מסבירה איך נעשה דוד, אם מת עוד לפני שנולדתי. מי שאיננו הרי לא יכול כלום. אבל לא שואל.

גם סבא וסבתא.

בכלל לא לבן, אמרתי לאבא, והביט בי כאילו שואל. פתאום חייך וענה שלא הספר, הפיל.
(בלילה חלמתי על פילים לבנים. הם הקיפו את עץ הזית והתיזו סילוני בוץ מהצינורות שעל האף.
פידור נאחז בראש העץ, בעט ברגליים, וצעק שאטפס יותר גבוה, מהר מהר לפני שיגיעו
הגרמנים. הוא השתעל כמו זקן).
(פרדות אף פעם לא יכולות להיות בהיריון).

דברים מרגיזים על הכביש שלנו. למשל התרנגולות שקוראים פרגיות. צפופות בכלובים
מחכות שיגיע הטרקטור של שטרויכלר, יעמיס על המשאית משלוח למשחטה. את זה מחר
השכם בבוקר, ועד אז מקרקרות מתוך שינה, גם מנפנפות בכנפיים להרחיק כלבים שמנסים
להפחיד. עוד מעט תמותו, אני מגלה להן.

בצד השני ארגזי המלפפונים של מנטל שהביא מהחלקה של הערבי, הניח לפני השער, ומחכה
שיבוא לשלם כמו שהבטיח. מחכה כבר חצי שנה. ערימה שאולי שלושים ארגזים שהתייבשו
לגמרי, לא מסריחים מריקבון, וכבר בלי הרטיבות שנזלה אל הכביש עד שהיו מוכרחים לסתום
את האף. אבא אמר שאסור להחכיר את השדות למישהו מבחוץ, לא איכפת אם ערבי או יהודי.
אבל מנטל שיקר שעשו שותפות, ומתחלקים בהוצאות ובהכנסות. הוצאות, רגז אבא, אולי הסבון
שהשתמש אחרי שלחצו ידיים.

דיבור לא יפה.

כשעובר לידם, אני מתרחק אל אמצע הכביש, ולאט לאט חוזר באלכסון אל השוליים, בועט באבן
כאילו כדור, ומסתער אל השער. גול. זהירות, נחרדת רחל פינטו שבאה מולי וכמעט פגעה ברגל
שלה. היא מחייכת להראות שלא כועסת, מנפנפת ביד כמו תמיד כשנפגשים, יחד עם דרישת
שלום להורים.

לבן שלה קוראים פנחס.

אישה טובה, אומרת אימא, לא מבינה איך יצא ממנה יצור כל כך גס ולא אדיב, שממש לא תאמין
גם אם מתרחש מול עיניך.

מתכוונת שדחף את סוניה לוי.

מרוב תדהמה שתקתי, התנצלה אימא, כאילו בהלם.

סוניה לוי, אמר אבא, עושה תנועה בפנים שמראה שלא מחבב את האישה הזאת.

גיבור מול אישה זקנה וחולה.

לא הצדקתי את הדחיפה, תיקן אבא.

קרה כשבמקרה נכנסה למרפאה לבדוק אם הגיעו חיסוני השפעת, ובדיוק זינקו השניים אל החדר של דוקטור פרידמן שהתפנה לקבל את הבא בתור. שור בר, והיא זקנה ונמוכה, נהדפת הצידה אל הקיר בצד הדלת הנסגרת.

חשבתי שתפרוץ בבכי, סיפרה אימא.

עזרה לה לה התיישב, וזו הסבירה שכבר כמעט סיימה את הטיפול, ורק נתבקשה לצלם איזה מסמך במזכירות ולשוב. לא היה איש כשיצאה, וכשחזרה מצאה את זה הבריון ממתין, מתעקש שעכשיו תורו.

הסברתי לו, אמרה לאימא, ואת השאר ראית.

אבא רוצה לדעת מתי כבר תחדל להתרגש. פלא בעיניו שעדיין מתפלאת.

ללא תקנה, הוא אומר.

איך לראות ולהישאר שלוה, הרי מרגיז. ומתבונן בה כמעט בחיור, שבאמת שיא הכיעור, יהודים, אבל תני להם הזדמנות ויחתכו בגרזנים בדיוק כמו שם.

רק קרא מה שכתבו זיכרונות, אבל את ראית בעיניך. ולא, לא חיור.

דיבורים מרגיזים שאסור לשאול, ורק לחכות שייגמרו. להיות בטוח שלא צריך להגיד, אז למה. אולי בגלל משהו שמציק לו (כך חושבת), דברים במשרד שלו.

חתול מציץ מהאוטו של בנזו, עוקב אחרי בעמידה מתוחה, ומוכן לברוח אם אתקרב. יש לו פרווה לבנה ואני מכיר אותו גם לפי העיניים שאחת כחולה והשנייה ירוקה. יצור מסכן שלפעמים מסתובב בין העצים שלנו, מחפש גוזלים שנפלו, ועוד לא יודעים לעוף, רק לנסות לברוח בקפיצות ולא יצליחו. כשתופס, אני ממחר לעצום עיניים, ואבא מסביר שלא מתוך רשעות, ואם לא יטרפו, איך יחיו. להתנחם שממילא לא ישרוד הגוזל הצעיר. יכול לצוד עכברים, אני מציע, ואבא שואל אם משוכנע שגם העכבר ישמח לרעיון שלי. יש חיות שטורפות ויש שנטרפות. והרבה כאלה באמצע, גם צדות וגם נזהרות שלא יצודו אותן.

למשל אנשים.

וצחקתי, אנחנו לא חיות.

האוטו של בנזו כבר מזמן לא נוסע, סתם תקוע לפני הבית, גרוטאה עם חלונות שבורים כדי שלא יחנקו ילדים. דרשו לסלק לפני שיקרה אסון כמו שהיה במקרר של ניסים כהן, וענה שגם לגרור למזבלה, גם לשלם למועצה מאה לירות. ייפנה מי שמפריע לו. יכלו לעשות במקומו ולרשום את הכסף בחשבון שלו. כמו לרשום על הקרח, צחק סינלה, ופיקו תפס פטיש וריסק את החלונות.

הילדים דווקא התלהבו מהמשחק החדש. עם הגה אמיתי וצופר ופנסים. אבל מהר נמאס גם להם, ונשארה שקועה באדמה בלי גלגלים, מושכת כל מיני לכלוכים, ניירות, קוצים, גם נחשים שפחד להתקרב.

עד שהתנגשה גברת מנטל.

יובי אמר שלא יודעת לנהוג, והידיים שלה שתיהן שמאליות, ועוד עם ארגז הקניות שהניח לה על מכסה המנוע, מקווה שתיסע בזהירות. בסוף ההולדר של קונפורטי שפתאום יצא מהחצר, סוחב גזע של ברוש קשור בכבל, ומההפתעה משכה הצידה. קונפורטי ממש התפוצץ מכעס, אמר שהיה רחוק אולי חמישים מטר ובכלל בכיוון ההפוך, מה פתאום נטפל אליו, אבל מנטל טען שלא יוצאים לכביש אם לא פנוי, כך לפי חוקי התנועה.

אל תבלבל את המוח, צעק קונפורטי.

כי נתקעה מרוב בהלה ישר לתוך הגרוטאה. יובי אמר שגברת מנטל רצתה להאט ובטעות לחצה על הדוושה האחרת וסובבה את ההגה. אחת שבכלל בלי רישיון, ונוסעת רק עד הצרכנייה או למזכירות, כי יודעת שלא מסתובבים שוטרים בכפר שלנו.

יכלה לדרוס ילד, אמר קוסוביציקי, ובעניין ארגז המצרכים שהתגלגל ונשפך, עשה לפי בקשתה המפורשת, אפילו הזהיר שתיסע לאט. פתאום נדמה לך שמחליק, מתחיל ליפול, ומרוב חרדה יכולים לאבד שליטה.

חובה לעצור לפני שיוצאים לכביש, לתת עדיפות, לכן אחראי לנזק. התעקש מנטל.

תמיד הכי חכם, הכי ממזר, חסך את הכסף שמשלמים לביטוח, ועכשיו מה יעשה. מנסה לתבוע מקונפורטי, גם מקוסוביציקי, אפילו מבנזו. כאילו מתרגשים מהאימים.

קובי יודע את כל הפרטים, כי מקשיב לשיחות בחדר שגרים האחים שלו. מצב שקוראים מורכב, וגם האזהרה של בנזו שעוד מילה, והולך למסור עדות במשטרה. להזכיר שבלי רישיון.

זה אני שנהג ברכב, הודיע מנטל, ובנזו צחק.

כולם ראו.

שיבוא להעיד מי שראה.

בכיתה שלי, שגית בלום כותבת ביד הלא נכונה. כולם בימין והיא בשמאל. מי שאיתה בשולחן, גדי פורמן, כל הזמן התעצבן שנתקלות הידיים, ודוחפת לו את העיפרון מהשורה. המורה בלה הסבירה איך שונים האנשים, לאחד שיער מתולתל, והאחר בכלל קירח, או שמן ורזה, גבוה ונמוך. יש כאלה שהתחלפו אצלם הידיים, ואין מה לעשות. יש, אמרתי, יכולים להתחלף במקומות, ואז יהיה הצד שכותב הכי רחוק בקצה. בלה הביטה בי וחייכה, הנה ילד יותר חכם ממני, כל הכבוד. אחר כך הסתכלתי על שגית בזמן שכותבת, ולא הצלחתי לעשות כמוה. בבית שאלתי את אימא מתי מתחברות הידיים לגוף של הילד, והסבירה שכמו הענפים לעץ. לכן התפלאתי איך אפשר איש עם שתי ידיים שמאליות, ובאיזה כותב. את זה לקובי, וראיתי שלא הבין, ובקה אמרה שאולי גברת מנטל אף פעם לא כותבת.

גם הגדר של גורנשטיין, קיר מבטון שמסתיר את הבית, וכל מה שבתוך החצר, ובלי פרחים או ירק. שפרה כהן צעקה שבניגוד לתקנון, דרשה שיהרסו. לא יתכן שרק הגיעו חדשים, וכבר עושים כל מה שבראש שלהם, כאילו קנו את כל הכפר. כתוב במפורש, גובה עד שמונים סנטימטרים, וכאן שני מטרים, אפילו שניים וחצי, ועוד בצבע תכלת. כמו בכפר ערבי.

סינלה העיר שמתבטאת בצורה לא נאה, גזענית. לא מתווכח עם הטענה הצודקת, וצריך שיוציאו צו הריסה. מבקש שתיקח על עצמה את הטיפול מטעם המועצה. ולעגו שכמו להחליט לסתום את הוואדי, או לפנות את המזבלה, רושמים בספר ישיבות ההנהלה והולכים לישון, חלומות נעימים. ברטו שיער שנעלב מפני שכחול אצלו בסלון, גם מרגיש אחראי לאישור שנתנו לאלה לקנות את המשק. לא יתפלא אם דחפו משהו לכיס שלו, ומה שצריך, אבנים.

כל ערב סביב הספסל שליד המחלבה, גדולים שכבר הפסיקו ללמוד, וכל היום רועשים בטרקטורים, או הבנות שהלכו לקורסים, יונה קארו וסוזי פסו, ועכשיו מחפשות מה לעשות, איך להרוויח כסף. עד שיתחתנו, הסביר נוקי, וזה בגיל שבע עשרה, הכי מוקדם. גם האח שלו יחד איתם, בודק את הסחורה.

ופרץ בצחוק, אומר לבקה שתסביר לי.

זה כשנוגעים בשדיים, הראתה בקה.

הגוף שלה עגול, ויותר כהה משלנו כי מאומצת. שלוקחים ילדה בלי הורים לגדל אצלם בבית כמו בת אמיתית.

אני לא מאומץ, סתם ילד.

אדון לובושיץ מגדל פרחים ציפורנים בחממה ושולח בקרטונים לחוץ לארץ. בקה אומרת שהכי כדאי פרחים, וכשהם ימותו החממה תהיה שלה ושל בעלה. לא אמרה שרוצה שימות, אבל בסוף הרי כולם, ואלה עוד לפני כולם כי זקנים. לפעמים בלילה קשה לאבא לובושיץ לנשום, מרגיש שהולך להיחנק, ומוכרח להעיר את אימא שלה. איש כל כך רזה שרואים אצלו את העצמות אחת אחת.

מתחת לחולצה, הסביר נוקי.

הכי גדול בקבוצה שלנו, גם בכיתות. מושך אחריו להידחק בין הגדולים, בשקט שלא ירגישו, שלא יגידו לקחת את הרגליים ולהסתלק, וכך שומעים דברים. נוקי מראה לבקה איך עושים אלה, מכניסים יד מלמטה ומטפסים בעדינות. כך. עוד לא התחיל לך, הוא אומר ובכל זאת ממשיך. נעים, אומרת בקה.

תראה אותם, צוהל ברטו, עוד משתינים במכנסיים וכבר.
ההצעה שלו לבוא בחושך, לזרוק אבנים, ולהתחבא מאחורי המחסן של קארו. ומזה התוכנית שעשה אלחי, לעבור בערב לפני הגדר של גורנשטיין, בכל פעם בשעה אחרת, לפעמים פעמיים באותו יום, לפעמים להשאיר רווח. ישתגעו שכבר נגיע, לא יבינו למה שקט פתאום, ולמחרת שוב, עד שיצאו מדעתם. עד שיהרסו, תיקן ברטו, וסוזי שאלה איך ידעו מה רוצים. נשאיר פתק, הציע אלחי.

כך נהייה למנהג. אחד הולך ברגל כאילו חוזר הביתה, פתאום מתכופף, מרים אבן ובום בגג. לפעמים מכין את האבן עוד מקודם, כי אולי לא ימצא, והכי טוב על אופניים שמתרחקים במהירות. בהתחלה הייתה יוצאת האישה השמנה, צועקת מנוולים, סתם לרחוב הריק. גם הלכה לבית של סינלה ולוועד, להראות את הרעף שנשבר, וענו שלא יודעים. תתלונני במשטרה, אמר סינלה.

כבר זקן, בכל זאת ממשיך להיות, אבל צעקות לא מוכן לשמוע. אצלו בבית מותר לצעוק רק לו, וגם זאת רק בגלל שכבר לא כל כך טובה השמיעה של ברטה. ובוועד, רק את אלה שהזמינו. אם מופיע השם גורנשטיין בסדר היום.

עושה כאילו בודק בניירות, בזמן האחרון שוכח דברים יותר ויותר. הגיל, כן הגיל. אולי בעניין החובות שלא משלמת, כבר שלחו שלושה מכתבי התראה. שבעה, מתקנת חלי.

הו, עד כדי כך, כמה חייבת. הוא מחפש בערימת התיקים, לא מצליח למצוא, מרגיז אותו חוסר הסדר, חוסר ההתחשבות. להזמין חבר לישיבה, ועוד בשעות הערב, ולא לדאוג שיימצא החומר. מה אמרת, הוא שואל את מזכירת הוועד חלי, גם השמיעה שלו כבר לא מי יודע מה. לא הזמנתי, אומרת חלי, מתאמצת לא לחייך. (לא הוזמנה, מתקן נוני).

היה נדמה לו שכך אמרה, ורק מפני שנשמע בלתי מתקבל על הדעת. אם כך אולי בכל זאת האוזניים עדיין בסדר. אז תרשמי להזמין לשבוע הבא, נראה מה אפשר לעשות עם החוב הזה, אולי גם עם הגדר.

כזה המשחק שלנו, כמו הצגה. נוני תמיד סינלה כי יודע את המילים מאבא שלו, ובקה את גברת גורנשטיין כי אישה. גם את חלי. אני אומר שביותר מדי עדינות, כאילו מדקלמת, וצריכה להכות על השולחן, לצרוח, צריכה להשתולל, ואת הדיבור של חלי בקול יותר שקט. כדאי עם חיוך.

על הדשא שלנו, לפעמים ליד צריף המועדון. נוקי זורק את האבן, ורץ להספיק להתחבא מאחורי עץ האורן, ובקה מופיעה מהצד האחר, מסובבת את הראש לכל הצדדים, קוראת מנוולים, פראי

אדם, ומתקרבת אל הקבוצה שיושבת על שעוני המים, נוני ואני וקובי, אומרת: ערב טוב לחברי ההנהלה.

גם את הקטע על המזבלת של שאולוב, שנתן מתנת חתונה לבן שלו. אימא לא מתחברת אל הדרך הזו שלהם להתחתן, שום רומנטיקה (שזה אהבה), כמו לקחת פועלת או לפטר אותה, להגיד, מחר תבואי, מחר אל תבואי. אבא ענה שדווקא גישה מעשית, בלי להצטנן בטיולים לאור הירח, בלי מועדוני ריקודים והזמנות לסרטים, שבין כה וכה לא מנבאים כלום, ורק עולים המון כסף. במקומם הסכם על שותפות בעסק. הרי מכירים מילדות, וגם את המשפחה.

המילה מנבאים שלא הבנתי, ואבא הסביר שכמו תחזית מזג האוויר, שאומרים בסוף החדשות מה יהיה (אובך או גשמים מקומיים). לפעמים נכונה, בעיקר אם מעתיקים את מה שביום הקודם. אם טעו, פשוט יספרו למחרת על השינוי המפתיע, סופה ורוחות, ואיך נרטבו עד העצמות, לא לקחו מעיל ועכשיו משתעלים. אף פעם לא יגידו, סליחה, טעינו, גם לא מספרים על המשכורת הגבוהה שמקבלים בעד הניחושים המוצלחים שלהם.

עולם של נוכלים, סיכם אבא.

(נוכלים זה רמאים, ומה זה אובך).

שלושים אלף לירות, מזבלת חדשה, סיפרה אימא.

כי נפרד מגולדי. במקומה חבצלת, הבת של פנחס ברוך. כבר דיברו בצרכניה.

סיפרו שהחליט שדי לחכות. אם סבא פיודור לא מעביר את המשק לזוג הצעיר לא תהיה חתונה. הסביר לבן שלו (זה שאולוב הצעיר, שקוראים גם שול), שכולן אותו מימש, בהתחלה טעם בוסר, בסוף מלא תולעים. חמישים שנה יחזרו על אותם בישולים, עד שנהיות שמנות ומכוערות שממש רחמנות על המזרון. מה שחשוב באמת, האדמה. אין כמו אדמה. אתה חולב וחולב, או מזניח, עד שהכל שדה קוצים, ורק חריש אחד וכמו חדשה. אולי קצרות הרגליים, והמותניים כמו שק אמונייק, אבל בשכיבה על הגב מתחת לבטן שלך שום הבדל, אפילו יותר רך, תאמין לאביך. (אמר מישימיש, לא מישימש).

ברטו סיפר שחתמו בערב על הניירות, וכבר למחרת עמדה המזבלת לפני הבית של ברוך. לגולדי הספיק מבט אחד להבין את החדשות.

נוקי ביקש מבקה לשכב על הגב ולעצום עיניים. תמיד עושים בעיניים סגורות, כי חושך. ירד על הברכיים להיות מעליה, אבל קובי אמר שיותר טוב ילד צעיר, יותר מתאים נוני או יובל. הרי גם חבצלת שתי כיתות מעל שול. אני אהיה את גולדי, התחמקתי.

עכשיו התחלפו, ונוני ניסה לחבק את בקה כאילו נלחם לנצח. היא התפתלה לצדדים וצחקה, כמעט התהפכו. הלכתי הצידה, מנסה פנים עם צורה חשדנית, עד קרוב למתחחת שלנו, שסתם

מחלידה ליד סככת הטרקטור, וכאילו רואה דבר מוזר. פתאום הרחבתי עיניים ודקלמתי הו, מזבלת חדשה. מזל גדול בשבילה שלא צריכה לסחוב את הגוף של שול ולפתוח רגליים. עדינה מדי לכובד שלו, ויותר טוב שתמצא אחד רזה כמוה. נענעתי בראש כאילו מבין, והסתלקתי בריצה. כששבתי והצטרפתי אליהם כבר ישבו על המרפסת, ונוקי הסביר לנוני שהולך להיות אבא ממה שעשה לחבצלת. כבר היא בהריון. מעכשיו תרוויח כסף מזיבול המטעים של החברים, ובלילה תישנו יחד במיטה אחת, ותעשו עוד נכדים לסבא שאולוב. בקה הביטה בו ובנוני כאילו משווה, והדגישה שרק במשחק הזה. ואת, יותר טוב שלא תתקרבי. את הקריאה הזאת אלי, להסביר שמכאן מגיעות כל הצרות, ממצבים כאלה.

אנשים שדואגים להמשך השושלת, אמר אבא, שלא יאבד השם חלילה, לכן יצאה מקופחת. אימא לא ענתה, אבל ניכר שלא מסכימה. סתם שלט ריק שאולי הורידו במקום כלשהו ותקעו כאן, כמו למשל, ד"ר אברמוביץ רופא עיניים, או תחנת אוטובוסים קו חמש, ולא רופא ולא תחנה. כך הרושם שלה.

לא הבנתי את הדיבורים האלה. לפעמים נדמה שעושים בכוונה כדי שלא אבין, אבל כשאמר, מקופחת, ידעתי שהתכוון לגולדי. תמיד אוכלים ארוחות משותפות בסופי שבוע. בסתם ימים יוצא מהבית כשאני עוד ישן, וחוזר מאוחר בלילה. לכן רק בשבתות ובחגים. מדברים על דברים מהעבודות שלהם, ועל אירועים שקרו בכפר, שיכול לדעת רק מאתנו, מאימא וממני, ולפרש. אחר כך. הבנתי שהפירושים שלו לא תמיד התחברו, אפילו שיכלו להתחבר יותר נכון ממה שבאמת. אחר כך, כשבגרת.

עד שתעמוד במקומו, אמרה אימא.

והוסיפה שאנשים במצבם, בדרך כלל חסרים את ההתלהבות שמתאימה להתחלות חדשות, כזו שאפשר לקרוא תמימות. הכירה לא מעט ניצולים שכל מה שביקשו, להשתלב בשוליים, בלי לבלוט. את הפסגות הרי כבר החמיצו. כך רוב בני האדם, טען אבא, ולא זה המקרה. אלא מה, שאלה אימא. והשיב שבלתי שפוי. היא חייכה בשאלה מי כן, סינלה או מנטל, אולי אנחנו. אנחנו שפויים, הודעתי, וסינלה הוא ראש הוועד. עכשיו חייך גם הוא.

שח על תלאותיו במקום שקראנו העבודה שלו. כל הזמן תוקעים מקלות בגלגלים, מפריעים לקדם. לא מפני שחושבים אחרת, סתם. אם אתה מפריע אתה נהייה חשוב. אתמול מנהל האזור אדון אליהו אמיר אסר על מנהלי הסניפים להיפגש אתו, כאילו מדינתו הפרטית, רכוש שהביא אתו מאחזת אביו בעיראק או כוויט. כאילו לא פקידי מדינה שניהם, שייכים לאותו משרד. כלי

ריק, כעס אבא, בלון נפוח שלא יצר דבר מימיו, ואת הסיימת המוכרת, אפס מאופס. מעכשיו תתנהל הסעודה בשקט מעיק, אולי גערה על הדרך שמשתעשע במזלג, ומה יהיה על פרוסות הביצה בצלחת שלי, שלא ניכר שמתמעטות. לכן שאלתי מה זה שושלת, ואימא תיקנה ללשון נקבה, ז.

אתה, אמר אבא.

אני זכר, התעקשתי, וצחקו.

הסביר שבנות לא מקיימות את שם המשפחה, לכן לא נחשבות. גולדי היא בת וכשתתחתן יתחלף שמה. אפילו אם תשמור עליו, יישאו ילדיה את שם הבעל. לא נשמע צודק, אמר אבא, אבל אלה הכללים.

תאכל, אמרה אימא, רק תענה על השאלות שלו, וכל האוכל יישאר בצלחת.

כי שקעתי במחשבות, וכשכך, אני מביט ברצפה, מחכה שתתחיל התנועה, ויחד איתה הפתרון. הנה באה, ומתחילים לזרום החפצים, הרהיטים, הקירות, כולם רוקדים בלי לזוז, ואני באמצע. בפעם הראשונה קרה בחצר, כאילו רוח, אבל לא דוחפת, ורק מעוררת לחיים. כמו שיר. אבא לא הבין כששאלתי מה היה. למה התכוונת. ולא עניתי, נשאר סוד רק שלי.

עכשיו נהייתה, עושה שאחייך.

יכולה כמו בילי, אמרתי.

שהייתה פעם הגננת שלי ולפעמים נסעתי עם אימא לבקר. היינו מטפסים במדרגות, מצלצלים בפעמון ומחכים שתיפתח הדלת. אם שמענו בכי, ידענו שבבית, מטפלת בבת שלה. אימא ביקשה שלא אשאל שאלות של ילד, ובדרך הסבירה לי שחד הורית, כזו שבלי בעל, ומגדלת לבד את התינוקת שנולדה לה. לא הבנתי איך נהייה ההיריון, צריך בעל שישכב עליה. אימא ענתה שכמו לזרוע צנונית, שמים באדמה ונובט. אפשר לקנות זרע או לקבל מאיש שהוא לא בעל. דיבור שבלבל לגמרי.

לפעמים לא מוצאים שום איש להתחתן איתו, מחכים ומחכים ולא מגיע, והדוגמה, חיה רוטמן שלבד בבית ועוד מעט זקנה. הנה האפשרות האחרת, זו של בילי, ולא קלה בכלל.

רציתי לשאול על הזרע, איך עושים, אבל עדיף את נוקי שיודע יותר.

כשאמרתי את בילי, יכולתי לראות שלא הבינו, ורק כשהסברתי ששומרת על השם, לכן שושלת. מהפנים של אבא ידעתי שבודק בראש שלו, אחר כך הביע הסכמה, בתנאי שבן זכר (מה שלא נכון, כי יכולה גם הבת שלה לעשות עם זרע). פתרון יפה, אמר, אבל לא מתחבר לפיודור. איש מתקופה ישנה, ובטח לא צלול במוח. אימא אמרה שאולי לא מצא חן בעיניו הבן של שאולוב, והשיב בקריאת הו. על כך לא חשב, על האפשרות שברן. באמת עלול לפגוע ברמה הכללית, שם אצלם. דיבור מתנשא, רטנה אימא.

אמרתי שלשאלוב יש אוטו, ולצוקי אין אפילו טרקטור. גם הבית ישן ובלי מפלסים, בלי בליטות לחלונות וכניסה מזכוכית שחורה, סתם דלת. סימן שלא עשירים. גם שלנו סתם דלת, אמר אבא, ואין עשירים בכפר הזה. אבל יותר עניים, התעקשתי.

האח של גולדי חייל, וכשמחפשים מחליף לשמירות בלילה, תמיד פונים אליו, יודעים שישמח להרוויח כסף. גם מכסח את הדשא סביב המזכירות. את הכסף שמגיע נותנים לצוקי, יחד עם התשלום על הטאטוא ושטיפת הרצפה שעושה בכל שבוע. אלחי סיפר שגברת מנטל הציעה שתנקה גם אצלה באופן קבוע, הייתה מוכנה להוסיף שני שקלים לשעה על מה שמשלם הכפר, אפילו שלושה. התפלאה למה כל כך מסרבת, וכמה משלמים לה האנשים בעיר. הרי תחסוך בנסיעות, שגם הוצאה וגם בזבז זמן. אבל צוקי השיבה שלא בעיה של כסף. יונה טענה שיותר בריא לכולנו שכל אחד ינקה את הבית שלו, ואם מתעקשים לקחת עוזרת בית, מוטב מבחוץ, אחת שלא תצטרך לשבת לידה במסיבות ובאסיפות הורים. אם מבחוץ, מוכרח להיות ערביה או מכפר של תימנים, צחק אלחי.

אצלנו אימא ואבא שוטפים יחד בכל יום שישי.

בגלל פיודור, הסביר אלחי, יכול להרוג אותה אם ישמע שהסכימה.

מילים של מבוגרים, כאלה שאי אפשר למשש או לראות, למשל אכזבה. אתה מאכזב אותי, או ששואלת מתי תתחיל להיות בן אדם. גם קשות כמו מתוך ספר, פרינצסה. את זה על גברת מנטל שכל היום מתנפחת על כיסא נוח כמו ג'מוס בבועץ ואת עבודות הבית עושה פטימה הפועלת, וגם את הבישול במטבח. יונה קארו סיפרה שבלי עבודות מלכלכות, כך הוסכם כשהתחתנו, חתמו על מסמך אצל עורך דין, ושמילו צחק: יכול להכריז שלא מקיים, עכשיו כשבטח שוקלת מאתים קילו והכל למטה, דבוק לתחת, יכול להגיד לה לחזור לאבא שלה, אם קטן עליה המושב בשירותים. חצי מיליון שקל, טענה יונה, הכסף שהבטיח בניירות, ובבקשה להגיד ישבן. זה מהמילה לשבת, אמר ברטו, ופה יעזור רק מנוף. כולם צחקו.

(אימא שאלה מאיפה הגיעו הביטויים האלה. היה לה קמט בין העיניים לסמן אי שביעות רצון, והודיעה שמאכזב אותה, הודיעה בצער. אחר כך תתלונן לאבא, והוא יענה שעייף ואין לו כוח לשטויות).

שרק'ה הייתה חגיגית כשהתחילה ללמד את המקצוע החדש תורה. ויאמר אלוהים יהי אור, והלאה, את היבשה, כל מה שיש בעולם. הכל בשישה ימים, הסבירה, אמר ונהייה. ושאלתי מתי את המילים, היה צריך לעשות קודם. באמת לא כתוב, חייכה, ולפי דעתה יחד עם האדם, אפילו אחר כך, כשהצטרפה חוה (שאותה עוד לא למדנו), והיו צריכים לדבר.

אז איך אמר שיהיה אור.

כי לא הבינה, שאלה מי ומה, עד שאמרתי שלא חשוב.

עניין מבלבל. אתה לוקח אבן וזורק, רואה איפה פוגעת, ואם בדיוק עמד חתול, בורח בזינוק. אבל כשיונה קארו מספרת איך פידור עשה לצוקי את הילדים במקום הבעל שלה, וברטו צועק, שטויות וסתם רכילות מלוכלכת, כבר אי אפשר לדעת איזה מכל המילים הן דברים ואיזה סתם קולות.

אפילו פחות מקולות, אוויר.

נוקי לחש, משוגעים, ונוקי צבט לו ברגל שישתוק, כי יבחינו שכאן מאחורי הספסל, מקשיבים. משהו שאי אפשר להוכיח ורק מה שתגיד צוקי, תישבע בספר התורה. הצחיק את יונה, ושאלה, אז איך. הרי ידוע שעקרים, לא מסוגלים להוליד בגלל איזה כרומופון חסר, או אולי מיותר, לימדו בשיעור ביולוגיה, ולא בדיוק זוכרת. לכן חייב שמישהו, גבר אחר.

למדה ביולוגיה, לעג ברטו, אולי קיבלה שיעור פרטי, ומי המורה. הוא הביט על שמילו ששלח אגרוף לפניו שלו, לא בכוח, אולי כבדיחה, פטנט סודי של משפחת קארו לעשות ילדים במיקרופון, וצחוק.

והסברתי לנוקי שהכל מזרע. אתה תוקע באדמה ויוצאת צנונית או עגבנייה, או עשב שנובט בעצמו, כך בדיוק. ואם לא, איך נולד לבילי תינוק בלי אבא. בזמן ששיחקנו ליד מוביל המים, צדים ראשנים בקופסת פח ושופכים על החלק היבש לראות איך מתפתלים, מכים בזנבות כדי להתגלגל בחזרה. שחורים, כאילו עשויים מטיפות זפת, וצריכים להזדרז ולגדול לפני שיתייבשו המים. הכרנו אותם מהשנה שעברה, עוד מעט יופיע זוג רגליים, ואחריו זוג שני, בסוף יעלם הזנב, וצפרדע קטנטנה תקפוץ לתוך העשבים. גם אלה ממין של זרעים, אבל כאלה שמצמיחים צפרדע.

מתים, אמר נוקי, מרוצה ממראה הגושים הרכים שחדלו להתנועע. הרים אבן גדולה, זרק לתוך המים, ופתח בריצה בין עצי הפקאן של לובושיץ. עורבים פתחו בקרקור מהצמרות, מודיעים זה לזה על סכנה.

שוב עומד נץ על עמוד החשמל, הצביע.

לכן קראנו למקום, פינת הנץ, גם כשכבר לא היה, ובמקומו הקימו מחסום לסגור את הכניסה לבילות, וניקו עם שופל את התעלה מקוצים ומהאשפה. אחר כך הייתה שריפה שחיסלה את כל הפקאנים, ולובושיץ האשים את המועצה. טען שהאש התחילה בעשבים שעל יד הכביש בצד, והתפשטה לתוך המגרש שלו, אפילו הצביע על המקום שזרקו את הגפרור או הסיגריה. סיפרו שהפסיד במשפט, לא הספיקו ההוכחות שהביא, ועוד היה צריך לשלם שבע מאות שקל למכבי האש.

מי שלא עושה ביטוח, אמר שמילו, ובקה הגנה על אבא שלה, שמאיפה לקחת כסף, גם שתילים גם צינורות וממטרות, ולזבל ולהשקות. אחר כך שולחים את האגוזים למכון מיון שעולה אלפיים שקל לטון, ומה נשאר. כבר יותר טוב שיהיו שרופים. היא התכופפה ומשכה משהו שפעם היה צינור ועכשיו כבר מקומט מהחום, ועקום כמו נחש שחור.

לפנות ערב יורד החום, והכי מתאים לטפל בגינה. למלא מים בגומות, ולעשב את הירבזים שנובטים וממהרים להספיק להגיע לפריחה. קודם הייתה שם בוגנוויליה ענקית שכיסתה את כל השיחים והפרחים, וכבר טיפסה עד ראש עץ האורן, ואבא הזהיר שתחנוק אותו לגמרי. צמח מפחיד, אמר אבא, שרומס הכל, תראו את הקוצים שלו. אילו ידע שכך יתפתח לא היה שותל. אולי בכל זאת, ניסתה אימא להגן, כי יפה הפריחה. אבל אבא התעקש, ניסר וחתך ושפך נפט על הגזע שלא יתחדש, הוביל כל היום את הענפים הדוקרים למזבלה, בסוף התעייף ושרף במקום. אדון דנון נבהל מהאש, הזהיר את אבא שיכולה לתפוס את עץ האורן ואז את חוטי החשמל והבתים, אבל אבא הרגיע שעושה בזהירות, שומר על אש קטנה ולא עוזב לרגע את צינור המים. אימא אמרה, עכשיו יכולים לראות מהכביש כל מה שקורה פה בחצר.

מה קורה פה, שאל אבא.

לא אוהבת להיות חשופה לרחוב.

וענה שרק תקופה קצרה, עד שיצמחו השיחים החדשים ויסגרו שוב.

לכן משקה בכל ערב ומעשבת, וכשכך, מוכרחה להגיד ערב טוב לכל מי שעובר, לסנדר שיורד מג'יפ צבאי יחד עם תרמיל גדול, סימן שקיבל חופש, ולרחל פינטו שמטיילת עם המטפלת שלה בצעדים קטנים, גם לאיש שמן שהולך על הכביש ומניף יד לשלום. אחד שאף פעם לא ראיתי ובטח לא מכאן, אז למה. אימא עושה תנועה במצח, מאמירת שלום עדיין לא מת איש, בכל זאת ממהרת להוריד את הראש, אפילו מתכופפת לתלוש עשב בזמן שעוברת מלכה שטרויכלר. לא כשיוצאת גולדי מהשער שלהם ללכת לכיוון המרכז.

מה שלומך, היא שואלת בקול ידידותי שמושך לעצור ממש לידינו. עומדות ומדברות.

היא בדרך לתיבות הדואר, מחכה למכתב כבר יותר משבועיים. הציעה את עצמה לאיזה תפקיד ומקווה לתשובה. לא בטוחה שיענו. אימא רוצה לדעת, שואלת איפה, שמחה לשמוע שתצטרך לנסוע די רחוק, טוב אם תצאי קצת מכאן. גולדי מנענעת בראש.

הכי טוב אם אצא בכלל. החיוך שלה לא שמח.

לאימא ברור שבאחד הימים תמצא משהו יותר מוצלח. מפני שראויה. מישהו שיאהב אותה, לא יתפתה לנזיד עדשים. תקימו יחד משפחה נחמדה. (ועונה, כמו שלכם). מקווה בשבילה שתגיע תשובה חיובית, וכדאי לה לנסות כתובות נוספות. יש לה להציע לא מעט.

(אני אוהב אותה, אבל קטן מדי להתחתן).

ואל תשכחי לספר מה ענו.

פנים עדינות עם גומות בלחיים. רזה לתפקיד אישה, סיכם שמילו, חזה של בן, לכן הרוויח פעמיים. מתכוון לשאולוב, לחבצלת ברוך, שאפשר לטבוע בשדיים שלה, גם אצלך, הוא אומר לסוזי.

קורץ.

אני שואל את אימא אם אולי לא יהיו לגולדי ילדים. בגלל הדבר שאמרה יונה קארו על האבא שכבר מת, לא זוכר את המילה. כמו פרד. לא עקר, מילה אחרת, ארוכה, שלומדים בבית הספר. אימא מניחה את הצינור ליד הגזע של האורן וחושבת רגע איך לענות. אחר כך מסבירה בשקט את עניין ההכלאות. אי אפשר לחבר חתול עם כלב, אבל חמור וסוסה אפשר ומזה יוצא פרד, שהוא בהמת עבודה מאוד מוצלחת, אבל אינו יכול להתרבות. לא זה מה שאצל אבא של גולדי, דוויקו, עניין שקוראים תקלה. קורה אצל הורים רגילים בזמן שמתחברים תא הזרע של האבא והביצית של האימא, וצריכים להמשיך ולהתחלק להיות התחלה של ילד חדש.

כרומוסומים, אמרה אימא, עניין די מורכב שכדי להסביר צריך לצייר. אם ארצה, תראה לי כשניכנס הביתה.

(אימא למדה באוניברסיטה, לכן יודעת. גם אני אלמד באוניברסיטה ואז אבין יותר טוב, וגם את מה שאמרה לגולדי על נזיד העדשים, ואיך מתחבר לסיפור מהתורה שלימדה שרק'ה).

לפעמים לא אומרים, עושים פנים כאילו לא ראו, או מביטים למטה. למשל בכיתה.

ילד שקוראים יניב, הצחיק את אבא ששאל איך אמרתי קוראים לו, כי שם עם משמעות. לא יודע איזה סוג תלמיד, חרוץ או עצלן. תלמיד.

בטור השני, קרוב לחלון, וצריכה לצעוק בכל פעם שמבקשת להתרכז בשיעור, ולהפסיק לחפש בידור בחוץ. הילדים ממושב קדמה שיותר פרועים. מילא לקחת סנדוויץ' או תפוח, עניין אחר קלמר שלם שהיה בתוך התיק לפני שיעור ההתעמלות ועכשיו איננו. קלמר מעץ, אמר שימי טרגון, נפתח בסיבוב, קומה מעל קומה.

שרק'ה שאלה מי היו התורנים ואם הבחינו במישהו. הרי אין תורנים בזמן שיעור התעמלות, ויכול להיכנס ילד מכיתה אחרת, גם אחד משלנו שגמר להקיף בריצה את בית הספר. מעשה מכוער, הודיעה שרק'ה.

בסוף הלימודים, כשחיכנו במגרש ההסעות בא יניב בריצה ואיים. מי שהלשין, הסוף שלו, ישחט בסכין. לא הבנתי מה רוצה, ולמחרת באמצע השיעור התפרצה לכיתה אישה פראית וצעקה, חיפשה את הילדה ששיקרה, גנבה והאשימה אחרים. הייתה לה מטפחת קשורה כמו סרט מעל

המצח, ובקה בכתה. עד שהגיעו המנהל ויוסי החצרן כדי להוציא אותה, לתפוס בזרועות ולמשוך החוצה. שרק'ה ניגשה אל השולחן של בקה וליטפה לה את השיער, אומרת, אל תתרגשי, נהגת נכון ובאצילות. פתאום שוב היו צעקות מעבר לדלת, ושמענו את הקול של איתן המנהל, להזמין משטרה. אחר כך פתח את הדלת וסימן ליניב לצאת החוצה. בקה עוד עשתה נשימות של בכי, ושרק'ה חיכתה עד שנהייה שקט, ומשכה אותה ללכת יחד לשירותים לרחוץ פנים.

אתם חכו בפיות סגורים, לא רוצה לשמוע הגה.

אחר כך הסבירה לנו את ההבדל בין הלשנה ואזרחות טובה. הכי קל לסתום את הפה. לראות דברים ולחשוב, מה איכפת לי, לא אני הנפגעת ולמה שאתערב. בדרך הזו נגרם נזק, והפוגעים יוצאים בשלום. אוי ואבוי לעולם מהתנהגות כזו. במקרה הזדמנה בקה וראתה מישהו נכנס לכיתה. באה אלי בהפסקה ואמרה, זה מה שראיתי. לא יודעת אם עשה, גם לא רוצה להעליב. את המורה, ותדעי איך לבדוק. שרק'ה עצרה והביטה בה.

לפעמים נכשלים, המשיכה, מועדים, הרי רק ילד, ויכול לקרות לכל אחד. רציתי שיסתיים בשקט, בלי שייגרם עלבון, להגיד, הכל חזר לקדמותו ונשכח. עכשיו תראו לאן התגלגל.

לא חזר הקלמר, טען שימי.

קלמר הוא רק קלמר, טענה שרק'ה, ותמיד אפשר לקנות אחר. אבל כאן הנזק הרבה יותר עמוק. מי יקנה לי אחר, כעס שימי, ואילו הייתה קמה ואומרת שראתה, אפשר היה לחפש בתיק שלו לפני שהספיק להחביא.

אולי תכף החביא במקום אחר, אמרתי.

בקה הסבירה שלא ראתה שלקה. יכול להיות שסתם נכנס לשבת, אולי בא אחריו עוד מישהו, או קודם. העיניים שלה היו עדיין אדומות והקול רעד, ובהפסקה התנפל עליה האח של יניב ונתן לה סטירות ואגרופ בבטן עד שנפלה. הוא היה יותר גדול, ופחדנו להתערב, רק צווחנו שיפסיק.

אחד מכיתה ו', הסברתי, לא יודע את השם שלו, ואבא אמר שבוודאי שגיא או אוהד, כאלה שמקשטים בשמות מפוצצים שאפילו לא יודעים את הפירוש. ממש כמונו, התערבה אימא, קוראים לילד יובל, בלי לדעת את הפירוש.

לא יכולה לסבול את ההערות המזלזלות שלו.

(יובל זה מהתנ"ך וגם נחל, ואת המילה משמעות קשה לי להסביר).

בנסיעה הביתה ישבתי על הספסל לידה, אבל שתקנו, וכל הזמן הסתכלתי ישר או הצידה. לפעמים הבכי לא מכאבים, אפילו לא מפחד. קובי אמר שרק בנות בוכות, ומי שבוכה סימן שלא בן. רק אם קרה משהו מיוחד, אם מת מישהו מהמשפחה, או נפצע קשה. מתכוון להורים או לאחים, לא לסבים שבין כה וכה זקנים והגיע הזמן.

יצאו לבד הדמעות מבלי שרציתי.

בלילה חלמתי על יער שחפור בורות קברים. כלבים רדפו, וטיפסו על עץ להימלט מהשיניים שלהם. קודם בקה ואני תמכתי מתחתי להתרומם אל ענף יותר גבוה, וכל הזמן בעטתי בפנים שלהם להדוף, פעם ועוד פעם. פתאום התחילו יריות, ורעדה שתכף יגיעו הנה, יביאו יהודים. יש לי אקדח, לחשתי, רק תחזיקי חזק ועל תזוזי. החיילים שהופיעו למטה סחבו אישה בצעקות קדימה, גם דחפו ברובים להמשיך ללכת למקום שחפור. תכף הכרתי את המטפחת שקשרה סביב השערות מעל המצח. חייל קרא לה לשתוק, לסתום את הפה, והיכה בגב שלה. זה סנדר, לחשה בקה, כדאי שתהרוג אותו. זחלתי בשקט לעקוף מהצד הסבוך. הייתה שם תעלה ובתוכה אנשים, שימי טרגש ורחל פינטו וקוסוביץקי מהצרכנייה ועוד כמה שלא הכרתי. הם מיינו מלפפונים, ורחל ארזה בשורות בתוך ארגז, אומרת, תוצרת לא טרייה, לא תחזיק מעמד אפילו יומיים בחום הזה. קול מוכר צעק מלמעלה להזדרז, הולכים להתחיל, ורחל ענתה שכבר כבר באים. מהר, לחשה אלי ומשכה בזחילה לכיוון ההפוך, בקה כבר שם יחד עם פיודור וכולם. אבל לא הייתה, גם לא סבא פיודור. במקומם רבץ שגיא מכוסה בענפים, מסמן לנו להתכופף, כי בדיוק מול המקלע שלו. בקושי הספקנו לקפוץ הצידה כשהתחיל במטח ארוך, ואחריו צווחות וקולות בכי. אלה היהודים, כעסתי, אתה הורג יהודים, אבל המשיך, משמיע שאגות התלהבות. מישהי אמרה, בוא הנה, זיהיתי את הקול של גולדי. כל כך מוסתרת שלא הצלחתי למצוא. כאן, אמרה, ליד שגיא. ותיקן שלא לידו, מתחתינו.

איך יכולה עם אחד שיוורה באימא שלו, וכבד פי שניים ממנה. לכן משכתי את הרגל מהיד שאחזה בי, מתאמץ בכל הכוח כי לא מרפה, ומהתנופה נופל עליהם, מרגיש מכה חדה, מרגיש קור. היה חשוך החדר, ורק החלון מרובע אפור, מהאור של פנסי הרחוב. יללות תנים כמו בכי, וכאילו כאן קרוב מעבר לקיר. התרוממתי לשוב למיטה ולמשוך את השמיכה שנפלה יחד אתי. אף פעם לא היו גרמנים בכפר שלנו, רק הבחור המתנדב שהתחתן עם אורה שאולוב, ועברו לגור בארץ ההיא המסוכנת. גם המשלחת שהזמין ראש המועצה להתארח אצלו, ברית ערים יתומות, ועשו טקס חגיגי במועדון שלנו. מרסלה דנון אמרה שנחמדים, מתנהגים בנימוס ושקטים, אבל אימא התנצלה שדוקרת לה באוזניים שפת הדיבור שלהם, לא מסוגלת לשמוע, ובכלל התחילו לרקוד יחד מוקדם מדי, לטעמה, כשעוד חיים השרידים, לכן נשארה בבית. זו ההרגשה שלה, חלילה שיתקבל כביקורת, אבל אבא הסביר את חשיבות המשלחת שתצא להתארח אצלם, כל חברי המועצה עם הנשים השמנות שלהם, יותר משלושים איש. טיול חינם ולמה לוותר.

קורא להם חסרי בושה ומושחתים.

(מי שנשאר אחרי השואה הוא שריד, גם אימא).

כששוכב ער בחושך, באים חלומות מהדמיון. לפעמים לא מצליח להירדם שעה שלמה, ואז מספר לעצמי הרפתקאות, מנצח את אלה שחושבים שגיבורים, או מסלק את הגרמנים בחזרה לארץ שלהם, לא צריכים בקשות סליחה שלא עוזרות למתים, לא עוזרות לסבא פיודור. גם את הערבים שרוצים להרוס את המדינה שלנו, אומרים ששייך להם הכפר הזה, כל האדמות והבתים, ובינתיים גונבים.

שאלתי את אבא אם עושים בתור נקמה, ונענע את היד כאילו להגיד, שטויות, עושים כי לא כתוב בתורה שלהם שאסור לגנוב.

צריך כלב זאב, אמרתי לו אחרי שגנבו לי את האופניים, שיפחדו להיכנס לחצר. איש שלא אוהב כלבים, בקושי הסכים להביא את פיורי, שהוא מגזע קטן וזריז, מתנפל בנביחות על כל מי שעובר, מתנפל על המכונות והטרקטורים שנסעים ברחוב, ובייחוד על הערבים.

בגלל הריח, הסביר אבא, כי לא מתרחצים, וקרץ שלא אגיד לאימא. מרסלה סיפרה שראתה בטקס רק את צוקי. סבא פיודור אסר עליהם להשתתף, אבל לא שמעה בקולו, הסבירה שהרגו את הילדים שלו, לא שלה.

נוקי אמר שמנהלת את החיים של כל המשפחה, אומרת לכולם מה לעשות, ולסבא פיודור, שכדאי לו כבר למות. שמונים שנה זה מספיק. היה צריך להרוג אותה כשעוד היה לו כוח, ועכשיו כבר לא יכול.

בטוח שתהרוג אותו כמו שעשתה לדוויקו, הבעל שלה, ולאימא של דוויקו. אנשים שכלל לא הכרתי כי לפני שהגענו. ואמרתי שמי שהורג, תופסים ושולחים לבית סוהר, אז איך. צריך לעשות בשכל, הסביר, לא להשאיר סימנים, ויש עוד כאלה אצלנו. ומספר על מרי קבילו שנחנק הילד שלה במקרה. פתאום נעלם וחיפשו בכל מקום כל הלילה, בשדות ובוואדי. עד שפתחו מקרה ישן שעמד זרוק בין הגרוטאות ומצאו מת, נחנק. בחצר של השכנים.

כזה שסוגרים בידיית מבחון, הסביר נוקי, ומבפנים תדחוף ותדחוף ולא תצליח לפתוח. אמרו שאסור להשאיר כזה סתם זרוק מאחורי הבית, סכנה לילדים, ומוני ענה שלא מבין איך הצליח למשוך שיינעל, קשה אפילו למי שמנסה מבחון, ועוד אחד בן ארבע שבקושי משתמש בידיים שלו.

ילד מפגר, אמר נוקי, שלא שווה כלום ורק צרות, לכן עשתה, ותכף סילקו את המקרה למזבלה שלא יקרה שוב.

פטפוטים של אנשים, כעסה אימא, ואבא חייך ושתה את התה הרוחח במציצות רועשות. צורה לא מנומסת, אבל לא העירה לו. אחר כך דיברו שצריך להרחיק אותי מהילד של קונפורטי. משפחה מלוכלכת ולא רק מבחוץ, וסמי קונפורטי משוטט כל היום, לא עובד, ורק מגדיל את החוב לאגודה. מוטב כך, אמר אבא, היינו משלמים הרבה יותר אילו טיפל במשק. אימא רמזה שינמיך את הקול וסימנה עלי, והרגיע אותה ששקוע בפאזל, משחק שדורש ריכוז רב. הרמתי פיסת תמונה וניסיתי להכניס במקום לא מתאים, מעמיד פנים כאילו מתעצבן, ואבא אמר, סבלנות ילד, וקרץ. לא יותר טובים מהם, רטנה אימא, בטוחה שהקשיב לשיחה. סימן שנכון.

הייתי עוקב אחרי צוקי כשעברה ברחוב. בודק מרחוק את הידיים שלה, את השרירים. אישה חזקה שיכולה לחנוק איש זקן. אם ראתה אותי אמרה, שלום ילד, או שלום יובל, ועניתי בהרמת יד. אי אפשר לדעת מי יכול להרוג, ומי סתם איש, לכן להתרחק מאנשים מסוכנים. לפעמים חיפשתי את סבא פיודור, אם עוד מטייל בין הזיתים. לא מתאימה המילה מטייל, סתם הולך או מנסה להתחבא, בסוף מוכרח להיכנס הביתה לישון. בערב לפני שנרדמתי הייתי משוחח עם גולדי דיבורים בדמיון, אומר, הכי בטוח שתסתלקי משם. האימא הזאת אוהבת רק את סנדר, רוצה שהמשק יהיה שלו. מהפנים שלה ראו שמופתעת, לכן לחשתי לה את הסוד שאמרה סוזי פסו, ואלחי לעג שבכלל לא סוד ויודעים כולם. אבא שלך, סיפרתי לה, לא מי שאת חושבת. סבא שהוא גם אבא, מכניס את הזרע שלו כמו שהסביר שמילו. עד שאגדל, לפחות עשר שנים, ואז תהיה מבוגרת יותר מאימא, אז איך.

נורה (אלף תשע מאות ושבעים)

סבא פיודור, אבא שלי, עוקר את העשבים ליד עמוד הברזל החלוד שתקעו לסמן את הקצה הרחוק. עמוד שקוראים לו, גבול המגרש. לא יוסיף שורות בשוליים שיורדים לוואדי, רק שתילי שמיר וחלמית, שיכולים לחשוב, צמח בר, בכל זאת אוכלים את העלים. של אף אחד ההמשך, יורד בשיפוע, ודי רחב עד התעלה היבשה. סתם מתבזבז ולא מביא תועלת, רק קוצים. בהתחלה צוקי הייתה מתווכחת אתו, אומרת, טמטום. כשעוד הייתה כאן חדשה ולא הכירה את הדרך שלנו, את ההתנהגות. שואלת, למה ההתעקשות הזאת, הקפדה ילדותית על כללים שאפילו לא כתובים בתורה. כבר ראתה לא מעט טיפוסים בעיר שלה, דתיים שמאמינים באלוהים, חושבים שכל הזמן עוקב לראות אם ידליקו חשמל בשבת, או רוחצים ידיים מתוך ספל מטונף כשאפשר ישר מהברז, ומנשקים את המזוזה בכל פעם שיורדים לשפוך זבל, ועוד ביד שאחזה בפח לפני שהעבירו ליד השנייה. תארו לכם, היא אמרה, תארו לכם איזו היגינה, ואחר כך חדלה, הבינה שעקשן כמו פרד. גם אמרה לו, איזה עקשן אתה, אדון פיודור, הייתי צריכה לפגוש אותך כשהיית צעיר. ואני שאלתי איך יכולת, עוד לא נולדת אפילו, ועוד בארץ היא שמתחבאים ביערות. אולי היה יותר טוב לך להתחתן עם איזה לופו או עם פיקו קופיקו, כאלה שתמיד גונבים בקצה, כי בין כה וכה מושקה מהמטרות, וגם מסבירים שנשארו שתילים, וחבל סתם לזרוק. ואחרי שנה כשרואים ששקט בסביבה ולא שמו לב, מוסיפים עוד שורה.

האחרונה תמיד הכי נמוכה, הכי מעט פרי.

היא מומחית לשערות, ותכף רצתה לעשות לאימא תסרוקת תלתלים. תוכלי לעטוף במטפחת בזמן שתעשבי בבוטנים, או תתלשי מנדריונות, ובערב לפשוט. שווה לפחות עשר לירות בכל מספרה מכובדת, ולך חינם, שיוכלו לראות הנשים בכפר, כאילו פרסומת. דוויקו תיקן שקוראים דנסי לפרי הזה. הוא אמר, דנסי, וראו שלא הבינה, שואלת, מה, וגם אחרי שהסביר. השם של מי.

של המנדריונה, אמרתי, ועדיין נראתה מבולבלת. יכולה גם לך, הציעה, שיער חלק חלק שמתאים לפנים עגולות, אבל סבא פיודור ביקש שתניח לבת שלו.

לכן התחילה לנסוע העירה, לעבוד בסלון לתסרוקות וגם בניקיון. אחרי השותפות בבצל, שאפילו לא אספו, כי לא הצליחו למכור ופיטרו את דוויקו מעבודת טרקטוריסט. מוכרחים כסף, הסבירה

לו, לפחות עד שיבשילו העגבניות. ואחר כך המשיכה, עשתה עם האף נשיפות כמו צחוק, כי לא הספיק אפילו לכסות את החוב במחסן האספקה.

אימא אמרה שכדאי שייפרדו, לפני שיתחילו הפטפוטים.

סידור שלפי דעתה לא היה מוצלח מההתחלה, לא סיכמו את הפרטים בכתב, להתחייב שבלי ילדים. אחת ערמומית שאי אפשר לדעת את המחשבות שלה, את המזימות. בסוף יתמלא כל הבית ממזרים. וסבא פיודור כעס, למחוק את המילה המכוערת הזאת, יותר לא רוצה לשמוע. תצטרך לשים צמר גפן באוזניים, ענתה אימא.

ולא היה צריך. גם לא כשנולדה התינוקת, ומהבכי לא הצלחנו להירדם, מתכסים בשמיכה מעל הראש ולא עוזר. ישן בחוץ עוד מקודם (על מחטים שנושרים מהאורן, אסף ערימה גדולה ומלמעלה שק). ככה תינוקות, הסבירה לי אימא, עד שלומדים לשתוק. בסוף תתגאי בה, נתגאה כולנו.

בעצמה נענעה לילות שלמים, גם שרה לה נומי נומי כדי שתירדם. עומדת ליד צוקי בזמן שמאכילה מהשדיים השמנות שלה ומחייכת, או סוחבת על הידיים בחצר, קוראת בשמות העצים, זה תפוח, זה שזיף, זה אבוקדו, כדי שתלמד. אולי מזה נהייתה דומה, ממש אותם פנים וגוף קטן. (אל תדברי שטויות, התרגזה צוקי). רציתי לשאול איך עושים שייצא חלב, אבל נבהלתי מהצהוב בעיניים שלו.

ללחוש לה שכועס, לא מרשה להסתובב בלי חולצה, וכדאי לכסות אחרי שגומרת. צוקי שאלה למה קוראת לו כך, מצחיק לקרוא בשם המשפחה, ועוד עם התוספת. הרי כולכם פיודור וגם היא, מאז שהתחתנה עם האח הכעסן שלי. והסברתי שכך תמיד, אפילו שלא סבא של אף אחד, ורק אולי של התינוקת הזו. אולי. גם הוספתי שכל כך גדול וחום, זה שאצלה כאן באמצע השד עיגול, כאילו מרחו בצבע שוקולד. שלי יותר קטנות וחלקות, וכמה שאלחץ לא יוצאת טיפה. פיטמה השם שלה, אמרה.

לתינוקת קראו גולדי, וקודם רבו והתווכחו. צוקי ניסתה להתנגד, אבל הוא אמר שזה השם, ואם לא מוצא חן בעיניה, יכולה לקחת את החפצים וללכת תכף ומיד. את דוויקו בכלל לא שאלו. יש הסכם, אמר, גם כעס כי רצה בן, ואימא שתקה, חושבת שהבינה.

יש עמוד חשמל ליד התעלה, ולמעלה ציפור נץ. כל הימים עומדת לא זזה, פתאום טסה כמו טיל לצוד עכבר שיצא מהחור ומחפש אוכל. לא מספיק להבין מה קרה, וכשמבין כבר מת. סבא פיודור אומר שציפור טובה, משמידה עכברים, ואני עונה שדווקא נחמד להחליק את הפרווה שלהם בזמן ששוכבים מתים במלכודת. קטנים ורכים, לא החולדות המגעילות, שאותן לתפוס

בקצה הזנב ולזרוק בין העצים. יכולה לעמוד ולהביט בנוף אפילו שעה, מסתכלים זה בזה בסבלנות עד שיתנפל למטה, ובינתיים לחבר מין שיר ואותו ללחוש לעצמי בשקט.

למטה חתול למעלה נץ.

אחד עף אחד מקפץ.

איך יצליח בשלום לחזור

עכבר אל החור.

(צריך להגיד, לחזור בשלום, אבל הופכים בשביל החרוז).

מלאה צמחי פטל התעלה, כל כך צפופים שאי אפשר לעבור, רק חזירי בר ונמיות, לפעמים נחש צפע. כאלה שמפחידים את אימא, אומרת שרועדת אפילו מול הסוג הדק, שאפשר לחתוך לשתיים במכה אחת. את זה לא, היא נבהלת, לא מסוגלת. הבעת גועל על הפנים שלה, ותנועות עצבניות בכתפיים.

גם להרוג ערצבים ומקקים, אני צוחקת, ואותם אפילו בנעל, כך, לדרוס ולהביא לתרגולות לנקר. תרחצי ידיים, היא אומרת, תכף ומיד.

יש להם שני חוטים בקצה הראש כמו קרניים, לאחוז בחוט בעדינות, וכך בכלל לא מתלכלכת. רחצי ידיים.

הכי מסוכן צרעות צהובות, ודווקא מפני שקטנות. בונות את הקן דבוק על הגבעול מתחת לעלים, ואם תתקרב בלי לראות, תכף כמו חץ, מתנפלות, ויכול לכאוב יום שלם. אפשר בצינור מים, הראיתי לצוקי, להתקרב לאט לאט, הנה.

אם רוצה את הקן שלהן למזכרת.

אף פעם לא מחייך, סבא פיודור, ויודעת להבחין אם כועס, או סתם מתבונן. גם אם באמצע הקטיף, תופסת גמל שלמה ירוק שמתחפש לענף, לא זז, מוכן לזנק ולצבוט. לכן מוכרחה בשתי ידיים, אצבע שמתקרבת מולו, מתנועעת קדימה ואחורה כדי לבלבל, ואז ביד השנייה לבוא מאחור, ובבת אחת ללחוץ יחד את שתי הרגליים. הא. לא מחזיר חיוך סבא פיודור, רק מביט איך עושה, לוחש מילה של תפילה.

יזוס קריסט.

אחד חזק שיכול להרים בקלות שק תפוחי אדמה, תופס בפינות והופ למעלה. להפוך עגלה מלאה אבטיחים בשתי הידיים. את זה לבן של אשכנזי שמעמיד על המדרכה לפני הבית שלנו ומוכר בלי לשקול, כל אחד בחמישה.

איך להיות בטוח שאדום בפנים, ואם לא, תביאי להחליף. ושנית, אולי לא מתוק.

יאללה, יאללה, הוא מסמן לי שאזוז.
מפני שמגדל על מים, ויוצאים חסרי טעם אפילו כשאדומים. רק לפוצץ אל הבטון ולמלא את
האבוסים. לנו אין פרות.
יאללה, תלכי. הוא בוחר שניים גדולים ושם בצד על הארץ. למי אלה.
סבא פיודור אמר לו לחפש מקום אחר, ולא זז, כאילו לא שמע.
לא שוק המדרכה.
צריך בצעקה, אני אומרת, להגיד תסתלק ואם לא, הסוף שלך.
שפה שמבינים.
לא מרים את הקול, לכן לא יודעים שמרוגז, ואני כן. מין שקוף שמרחף באוויר ענן, ויכולה להריח
עד הנה, אדום של פלפלים חריפים, לא של אבטיח, סימן רע. לכן התכופתי בין שיחי האשל
שצמחו בר, מתחבאת לראות.
מה אמרתי לך, שאל סבא פיודור.
צורה עגולה כמו דוב ושיער פרוע, ממשיך לסדר את הערמה, לשים אחד גדול למעלה, שיראו את
הלחי הבהירה.
אולי לא שמעת.
החולצה שלו מבד שקוראים חקי, חצי בתוך המכנסיים והצד השני בחוץ. אולי בגד של חיילים
שנתנו אחרי התאונה. גם את הטרקטור הירוק, ג'ון דיר. זו המדרכה לא שלך, הוא עונה בלי
לסובב את הפנים, בלי לראות שכבר כמעט סגול. עכשיו עומדים קרוב זה לזה, לראות את
ההבדל בגודל, ועוד יותר כשמתכופף, אוחז למטה והופך בבת אחת.
הו, יצאה לי צעקה, כי התפזרו על כל הכביש, זרם של אבטיחים, מתגלגלים במורד עד הבית של
דנון. חלק מתגלגל. גם אדום של מתפוצצים שעוצרים את האחרים, אחד מנסה לקפוץ מעליהם,
וכמו צולע מהצד, צחוק.
אל תשאיר לכלוך, הוא מסתובב וחוזר לחצר אל החלק שמאחורי הבית. כבר בלי שום צבע.

אימא אומרת שלא האופי שלה. לא מסוגלת להילחם באנשים אפילו כשצודקת. אולי בזכות זה
נשארה בחיים, הסתובבה והסתלקה. הייתה מתה ברעב אלמלא הושיט לה ירק טרי שאסף
בשדה, הציע שתטעם. לא אלה הסגולים שמבשלים חמיצת סלק, יותר גדול וצהוב, מאכל
בהמות. הייתה צריכה לנשוך בזהירות שלא יישברו השיניים, לכרסם פתח בקליפה העבה כדי
לחדור פנימה. וכשראה שלא מתקדמת, משך אל פיו ונגס בכוח, מתנצל על העקבות שמשאיר.
אם רוצים להישאר בחיים, אי אפשר להיות עדין.

כך הכירו (סיפרה), ברכבת התקועה בלי דלק, בארץ הרים שאולי אליה לא יגיעו החיילים הרעים. ואחר כך היו מוכרחים להמשיך לברוח, כי אמרו שמתקרבים גם לשם, המשיכו יחד. אמר לה עד שהמוות יפריד בינינו, שזה כמו תפילת חתונה.

דוויקו נולד ראשון, כשכבר התחילו לנצח את ההם. חשבו שקרה לו בגלל הפחד, בגלל האוכל שלעסו לא מבושל, אכלו מפה לפה עד שהקיא מרוב גועל. אולי מהמקומות שישנו בלי מיטות, סתם על הארץ, או אספו עשבים. היו צריכים להתחבק מתחת לשמיכה קרועה מרוב קור, לנשק אותה שלא תבכה, לעזור לסחוב את הבטן הגדולה. מזל שיכלו להקים אוהל ולחכות עד שייצא. הייתה חברה של מיקה דנון, וסיפרה לה איך הבחינו כבר בהתחלה שצורה לא טובה. יושבות במרפסת, שותות תה מעלים שגידלה ליד הדלת צמחי נענע, לגימה מהכוס ודיבור, או שתי לגימות, ואני על הארץ בונה בקוביות שניסר אדון דנון ושומעת. אישה רזה, גברת דנון, עם רגליים דקות שמשאירות רווח איפה שמתחברות לבטן, וברוח הזה נכנס הסרטן שהרג אותה, השאיר את אימא בלי חברות. סידרתי צורה של עיגול ועוד אחד למטה, ומקלות ידיים ורגליים. קצת חור ביניהן סתום בקוץ דרדר. וכששאלו מה, לא אמרתי.

בת חמש או ארבע. יודעת שאנשים בכל מיני צורות, עגולים ושמנים, ואחרים ארוכים. תמיד מתחיל בתינוק כמו גוזל ערום שרק צורח, ואחר כך צומח להיות ילד חמוד. רק אפרוחים צהובים של תרנגולת, וגורי חתולים וכלבלבים, חמודים כבר בהתחלה. אימא סיפרה שהציע להשאיר מאחוריהם. כל כך הרבה מתים, גם סתם אנשים שמגיעים לעיר הזאת וממשיכים הלאה, לכן לא יחקרו. אפשר לשים במקום שבבוקר ימצאו ולהסתלק, לא לדעת מה יהיה אתו. לזכור שבלי אוכל גם הם, ומי שיש לו, יחליף חצי כיכר בטבעת זהב או שרשרת. תפוח אדמה בעד צמיד. לפעמים התנפלו באמצע הרחוב, איימו בסכין להכריח לגלות איפה הכסף. סבא פיודור אמר שגם לטובתו אם נחנוק או נטביע במים, וכך נגמר בשנייה אחת. ביקש שאמין לו. ומיקה קראה, אוי לא, ושמה את שתי הידיים לסתום את האוזניים.

כבר גמרה לשתות, והניחה את הספל על הארץ.

לפעמים שואלת את עצמה אם לא היה נכון יותר, אמרה אימא.

איך אפשר, התפללה מיקה.

היו מתים בכל מקום, אילו ראית כמה. גופות ילדים שהשאירו בתחנות, סתם מונחות כי התעייפו לקבור, ורק לזוז הצידה שלא תדרוך. וזה, מה יצמח ממנו גם אם ישרוד את הדרך, את המחלות והקור, היא נאנחה.

בטח היה נורא הריח.

חגב ירוק התנועע בין העשבים, התהפך, ניסה לקפוץ ולא הצליח. והתקרבותי לראות למה. בגלל הנמלים שטיפסו, דוחף אותן ובינתיים תופסות ברגל השנייה ובכל מקום. אחד גדול והן קטנות

ולא מוותרות, באות עוד ועוד ומתנפלות. יכולה במקל, להזיז הצידה, ותכף מגיעות גם לשם. אימא שאלה מה מצאת. אולי חיה שעוקצת, ואמרת, חגב ירוק. לתקוע מתחת לבטן שלו ולהקפיץ יותר רחוק, הנה. מחפשות ומחפשות, לא מבינות לאן נעלם, ועכשיו תתרחק בעצמך. ולא.

נשאר לשכב, לא זז, מת.

סבא פיודור הורג תרנגולת אחת בכל שבוע. לעמוד ולהביט כשחותך בסכין גדולה. אני שואלת אותו מתי יעשה שוב, ואם כבר הגיע יום שישי, רוצה לנסות גם. צריך כוח בשרירים כי מתאמצת להימלט, נלחמת עם הכנפיים וצועקת, עד שמסובב כנף בתוך כנף, ובמכה אחת עף הראש. תך. יש לו גרזן שחור שלא מרשה לגעת, ורק הוא. גם תולש את הנוצות עד שרואים מלמטה את העור שאוכלים. אחר כך בסכין מפריד לחוד את הכנפיים ולחוד הרגליים, פותח את הבטן ומוציא מה שבפנים, כבד שחותכים ומטגנים עם בצל וחתיכות זיתים, לפעמים צהוב מקולף של ביצה. לכי תביאי את הביצה לאימא.

בהתחלה אני עומדת בצד, לא מתקרבת בגלל הגרזן. יכול להרוג אנשים הכלי הזה, אומרת אימא. אבל כשמתחיל למרוט כבר ניגשת אל השולחן, להראות איפה נשארו נוצות קטנות, גם לקחת את הרכות, כאלה שמכסות את הבטן כמו פרווה. תאספי ותעשי לך כר, הוא מציע. כשהייתי בת עשר והפסקתי לגמרי עם בית הספר.

אימא הבטיחה שבעצמה תלמד אותי. גם מה שכבר יודעת לא למדה אצלכם. לכן האיש הלך, וקודם ביקש שתחתום על נייר, רק רגע שיכניס מתחתיו קופי. תלש דף צהוב מתוך הפנקס, והשאיר על השולחן. זה העתק בשבילנו. הודיע שיגיע בכל חודש לבדוק אם עושים. לא יבוא אף פעם, אמר סבא פיודור, הניח יד על הראש שלי כמו ליטוף, והבטיח שאין מה לדאוג, לא יציקו יותר הילדים, ותיראי שלא יבוא.

כל אחד זוכר את הימים הכי חשובים בחיים שלו, חוץ מהיום שנולדים, שאי אפשר לזכור. ושאלתי את דוויקו איזה שלו. הוא חשב וחשב ואני חיכיתי, בסוף אמר, שניים. תפס את האצבע שקוראים אגודל, וספר את היום שנולד (כמו שאמרת), את השנייה ששמה אצבע, זו החתונה עם צוקי, ועוד אחת, כשנולדה גולדי.

ביחד שלוש.

הוא חיך אבל לא הוסיף עוד אצבע. השנייה זו גולדי.

היית צריך את היום שנשארתי חי, יעצתי. לא חושבת שהבין, לפי החיוך שלא מבקש שיסבירו. שלושה גם אצלי, וזה היום שנגמר בית הספר.

סבא פיודור לא אוהב חיוכים טיפשיים.

(אני דווקא זוכרת את היום שנולדתי. היה צבע שקט של ירח כחול).

אימא התחילה תכף למחרת. הראתה צבעים במפה ואמרה, ארצות. הצביעה על נקודה והודיעה, אנחנו כאן. הכי יפה התכלת, חלק ונקי, יותר טוב בעיני. ים, הסבירה, קוראת בשמות רוסיה ואנגליה ועוד אחת אמריקה, ביקשה לחזור אחריה ולסמן באצבע. רק שלוש בכל יום. את המספרים עשינו מזמן, בעל פה כמו שיר, כל אצבע מספר, וכשהגענו לעשר נגמרו. ניסתה להמשיך הלאה והתבלבלתי.

אחת עשרה.

להזכיר לה שלזה קראנו אחד, לאגודל, אז מה פתאום לשנות. ראיתי שבעצמה מבולבלת. בסוף אמרה, בסדר, נמשיך עם אלה שברגליים, בין כה וכה יחפה.

די בשעה בכל יום, קבע סבא פיודור, ואחר כך תבואי לנקות את העשבים בצונויות, לעקור עשב, ולספור בלי לטעות. המון עשבים בין השתילים, וגם כאלה שממש דומים, וכשהגענו לחמישים כבר היה צריך בכלי שחותך, כי צמחו גדולים יותר מדי. יכולה לשים כל עשב בדלי ולספור עד מאה. לשמח את אבא שיגיד ראש חכם.

לא מצליחה לזכור מתי התחילה ללמד מספרים, ומתי מתה השכנה. בטוחה שלפני. זוכרת רק את האנשים שהלכו לבית הקברות, עברו כאן לפני הבית. שלנו לא הלכו, אפילו שחברות.

סינלה אמר שברמאות.

לא היו מקבלים אילו ידעו את האמת. באים, מספרים סיפורים, ואיך לנחש שפצינגנטים למחלקת רווחה. היו צריכים להתעורר תכף כשראו מה הילד. מי שטען שלא סיבה לפסול, לא בגלל זה, אולי צודק, אבל אם מסתירים כבר בהתחלה, אולי גם דברים אחרים. אולי בכלל גרמני.

פיני פיאדה, איש יפה נפש, את זה יודעים מזמן.

מה כבר לצפות מחבר מפלגה, צחק טרגש, ועוד בן דוד של סטאלין.

(מה זה פצינגנטים).

סבא פיודור לא עונה. הוא אומר, תחתכי את הפלפלים ואל תכניסי את היד לפה כי חריפים. כבר צופף את המלפפונים בעמידה, שתי שכבות ובאמצע שמיר ועלי דפנה ופרוסות לימון, ועכשיו מוסיף מלח וממלא במים. יסגור את הצנצנת במכסה, לשים על המדפים במחסן, ליד פחי הזיתים והכרוב. זו האחרונה להיום, ואת המלפפונים שנשארו נביא למטבח. צוקי אומרת ששונאת את

המבט הלועג בצרכנייה, כי רק לחם, כיכר בכל יום. כבר לא אומר הערות חכמות, המנהל קוסוביצקי, בזמן שלוקח את הכסף, רק מביט לתוך הפנים ונותן עודף. מאז ששאלה אם רוצה שתהפוך את המדפים. תנסה אותי, הציעה לו, תגיד עוד פעם את המשפט הזה.

מאז שותק, ורק מסתכל. אפילו לחייך מפחד.

זו השפה שמבינים, הסכים סבא פיודור. ואחר כך הייתה מביאה מהעיר, וגם מלח וסוכר ושמן. יכול בלי אלה. אפילו הלחם מיותר בעיניו, אבל עייף מוויכוחים.

גורף את השאריות אל הדלי תוך שמתכופף קדימה להגיע לקצה הרחוק, ומהגב אומר, כאלה שמתמשים במילים נקיות, אוהבים שמש, אבל רק בתמונות של ציירים, או את שמש העמים, והכי גרוע שמפריעים לו לגנוב. וכשרואה שלא הבנתי מסביר שמתכוון לכינוי שאמר סינלה על פיאדה, יפה נפש.

לא באמת מפריעים לגנוב, תיקן.

גם משקרים בלי בושה. מה שכלל לא איכפת לו, אבל בזמן שהוא שהגיעו לכפר היה מיותר לגמרי. לא היה צורך להעמיד פנים או להסתיר דברים, אמרנו שלום ונכנסנו לבית. אפילו מפתח לא נדרש, כי לא נעלו דלתות בשנים ההן. ועכשיו תביאי את אלה למטבח.

חושבת שעוד לפני שנולדו הילדים שלהם, אפילו לפני שהסכימה לגור עם דוויקו, ואז עוד יצאנו לפעמים לקניות, או לעשות הסכם במזכירות, שיוכלו להגיד האנשים ברחוב שעשה בעורמה. נתן את הפרדס שמעבר לוואדי, חמישה עשר דונם, בעד כל המסים והמים. חשבו שנפל בפח, הטיפש, כי כפול הרווח, וחתמו.

הסכם לעולם, סיפר לאימא, ואמרה שאם כך יצטרך לחיות לעולם, כי לה ולילדים אין סיכויים ולא רצון.

לפני שבאה צוקי.

הסכם זה נייר שכותבים מה שנותן אחד והשני לוקח, ולמעלה באותיות גדולות את המילה. עד שלא חותמים, סתם נייר. אבל כשחתום, קדוש כמו ספר תורה. לכן ארז בתוך קופסה מפח וקבר בבור ליד הגדר של מנטל, הראה רק לי ולאימא. אם אמות פתאום, תדעו איפה החבאתי, ואף פעם, אף פעם לא לספר, אפילו לא לדוויקו. אימא אמרה שיכול בארון, בין הניירות החשובים, בין התעודות, ונענע בראש. אם תפרוץ שרפה או יפרצו גנבים. כל החיים שלכם תלויים בנייר הזה שכמו ביטוח. לכן לזכור את המקום, חצי מטר מהגדר ובקו ישר מהחלון של המקלחת. את תזכרי, התבונן בי בעיניים רציניות שכאילו מחייכות.

יכול לסמוך רק עלי.

ולא לספר אפילו לעצמך. את זה בקול מזהיר ובמבט אחר.

אימא ליטפה את הראש שלי, הסתכלה בשקט איך עושה חלק את האדמה מלמעלה, למחוק כל סימן. אומר, אפילו אם תצטרכו לחפור יותר כשתחפשו, ומתרחק אל הצריף של הכבשים שקוראים דיר. מזל שיש לי אותך, אמרה אימא, את הזיכרון שלך, כי שלי כבר גמור. היה לה צבע עצוב כמו ירוק של עץ זית, של דמעות.

בפעם הראשונה ששמו לב, התפלאו, וסבא פידור ביקש שאגיד שוב את המילים הקשות שאמר אדון סינלה, חבורת פסקודניאקים, חלאת אדם. מיקה התווכחה שמגזים, מבקשת שיוריד את הטון, יסכים איתה שהאישה דווקא בסדר, והילדים אומנם קטסטרופה, אבל בעיקר להם עצמם.

תגידי עוד פעם, ביקש.

לא מבינה מה שאומרת, הרגיעה אימא, שיחות שלא מתאימות לאוזניים של ילדים. הוא הביט בי כאילו לא אליו דיברה, כאילו רק שנינו, ביקש שאחזור בפעם השלישית. וראיתי שהתרגזה. באמת מילים מכוערות, גם אם סתם מדקלמת, בסוף נכנסות עמוק לראש, ויוצאות בזמן לא מתאים, לכן לשם מה. ילדה בת חמש שלא צריכה להידחק בין אלה. ושאל, איפה צריכה.

אימא שתקה.

בשנה הבאה תלך אולי לבית הספר. בקול ששואל. ואמרתי, כאן אצלנו בתוך הפיקוס, והם שם, לא הרגישו בכלל.

תמיד יושבים על הספסל ששמו ליד הגדר של קונפורטי. עשו שלט לכבוד אבא שלהם שמת בחוץ לארץ. ובערב מטיילות הזקנות על הכביש, עוצרות לנוח או לשאול מה שלום הגברת. דיבורים בצעקות, כי כולם ביחד, אם הצליח הצבע בשערות של בקה ורסנו שעשתה כתום, או על הדקירות בצד, כאן מתחת לצלעות, שאולי מצינון. תמיד לנשים, ואצל הגברים בצוואר ובגב. כאב שכבר יותר טוב למות. ועכשיו גם פיקו קופיקו שצועק מהכביש ערב טוב, מזל טוב. לא קיבל הזמנה לשמחה הזאת, שאולי לכבוד משהו שנולד אצל הצעירים בגרמניה. באמת, או שצוחקת. בתוך הפיקוס, שאי אפשר לראות, ואני אותם כן.

שואלת מה זה פסקודניאקים.

סבא פידור מנענע בראש מלמעלה למטה, סימן שלא כועס. משהו שחשד עוד מקודם, ועכשיו כבר אומר בביטחון. מתכוון לזיכרון שלי שקולט כל מה ששומעת, גם אם לא מבינה מה אמרו. כשרון מיוחד שלא ברור אם שווה או סתם. משהו נורמלי הרי לא ייצא מהילדה הזאת, הכישלון השני והאחרון של משפחת פידור. אימא מלטפת את השערות שלי ושוקת, ואני מזכירה לה

שבצבע סגול הארץ שאמר פיקו, בספר שקראה אטלס. אם זוכרת שלא רציתי בשום אופן, ביקשתי שתלמד ארץ עם צבע יותר טוב.

סיפורים לא קורים אצלנו, רק קטנים, ולאט כמו תנועת השמש. עצים שמתעוררים מתרדמת החורף, מנפחים ניצנים, ומהבליטה מתפרצים העלים. פתאום מתכסים בפרחי הדר חגיגיים שמפיצים ריח מתוק של בושם. לתקוע את הראש ולנשום בעיניים עצומות בין דבורים ידידות שמיהרו להגיע לשמחה, עפות וחוזרות ועפות, להספיק לפני שיגבר החום. זקנקני הפקאן מתייבשים עיפים על האדמה, על השביל, בים אבק צהבהב שסותם את האוויר גם להם, ולא איכפת, כי תענוג בשבילם החיבור עם כדוריות הפרי הרכות שממשיכות למעלה. זיווגים, יסביר סבא פיודור, השתוללות יצרים פרועה, ואילו יכולנו לשמוע את צווחות ההנאה שממלאות את כל הגן, י' הו.

גם את הבכיות.

כי בלי רחמים. אחד מנצח ועשרה נושרים, עשרים נושרים, מאה. לשמוע את בכי אבק האבקנים, את הכאב, והשאלות איפה הצדק ולמה לא אנחנו. שוכבת על האדמה, הפנים עמוק למטה, בתוך הערמות שאוספת בשתי ידיים, ומקשיבה איך מתגבר לאט לאט, עד שכמו יללת שועלים במרחק. עוד צהבהבים וקצת חום. נדבקים לרטוב בעיניים העצומות, חודרים לאף, לפה. ואימא שואלת מה קרה, עוזרת לקום ולנקות את הבגדים.

בטוחה שבוכה כי נפלתי.

בואי נרחץ את הפנים, היא אומרת.

עד ששאלתי, מי הראשון. עד שהעזתי לשאול. בישיבה שכמעט שכיבה, מתחת לעץ האורן שמקרר את החום, מקרר את הרוח. השמלה שלה מכסה את הברכיים, רכה כמו כר, לשים ראש ולנשום ריח שאוהבת. ביד מיישרת לי את השיער, מותחת תלתל מעבר לאוזן, אצבעות כמו מסרק, ויודעת שתפסיק אם אשאל. לא רוצה שתפסיק.

לפעמים פורצות המילים בלי שקיבלו רשות. הרגליים מבקשות לצאת, והיד תופסת בדלת לעצור. אני מבקשת סליחה, בכלל לא התכוונתי, סתם יצאה שאלה מי הראשון. ולא מבינה.

כי אמר, הכישלון השני של משפחת פיודור.

שואלת אם כך אמר, ואני מתקנת, השני והאחרון. מציעה שאשאל אותו.

זה דוויקו, אני מתעקשת.

יש לה ריח של אישה. עובר דרך השמלה, דרך הבד, ובלי קולות. לא שומעת קולות גם אם עוצמת את העיניים. כשהייתי תינוקת אהבתי לנשום מתחת ליד שלה, איפה שמתחברת לגוף. נדחקת עמוק וכאילו ישנה, וכך אפילו שעה שלמה. נרדמה, שמעתי אומרת לסבא פיודור. כשעוד ישנו שניהם יחד באותה מיטה.

עכשיו כבר שוכב בכל מיני מקומות. מתחת לעץ הפקאן, או בין הזיתים, ובחורף על הספה החומה. שוכב על הגב, והרגליים יורדות לרצפה. לפחות תוריד את הנעליים, אומרת אימא. היד שלה שוב מלטפת, סימן שנרגעה. אומרת, חזרנו וניסינו כשהגענו הנה. יותר לא ננסה. עכשיו התור של צוקי להביא תינוקות. קודם את גולדי שכבר בת שלוש, ועוד אחד שאצלה בבטן. אולי יבוא אחד גם לי. לפעמים נדמה לי שמרגישה כאב מתנועע, בועט, לא יודעת איך פתאום בא, ואם לשמוח. ואימא אומרת, בגלל התפוחים שאכלת בוסר, או מרוב זלילת לחם שרק הוציאה מהתנור טרי. סבא פיודור רוצה שנאכל הרבה ירקות, ומהלחם רק פרוסה בבוקר ואחת בערב. זה לטובתנו. ירקות יותר יקרים מלחם, אבל יותר בריאים. אילו הייתה לי תינוקת הייתי מרשה לה להידחק אלי פנימה, ולנשום את הריח, גם לצבוט לי בבשר הרך, להרגיש בפה רוק של תענוג. היינו מחייכות.

אימא סיפרה למרסלה שלקחו רק צעירים, כאלה שיכולים להעמיס את הקרונות עד למעלה רובים ופצצות. בנו שורה על שורה, ואת השכבה העליונה בזריקה. אתה תופס ארגז בצדדים, ובבת אחת, שיישב בדיוק על הארגז מתחתיו, לא יפריע לשורה הבאה. אם לא מתיישב בדיוק, צריכים לטפס ולתקן, וכך מתקלקל הקצב. בחורות לא זורקות ארגזים, לא יכולות. ומי שיכולה, בטח מכוורת בעיניהם. לכן בחרו רק יפות, לדחוק באמצע כדי להתחמם בנסיעה, ואת סבא פיודור הסכימו כי איש חזק, מעיף שני ארגזים יחד, מניח אחד על השני וישר למעלה. אף פעם לא צריכים לטפס ולשים שוב. גם תפס שני בחורים בצווארון המעיל, ובתנופה מהחלון החוצה בזמן שטסה בשיא המהירות. היה מבוגר לעומתם, לכן כינו סבא, בצחוק, ונשאר השם. כדי להגן עלי, הסבירה.

לא זקן באמת, שלושים פלוס.

מרסלה דנון שאלה איך הסתיים, זאת אומרת, התיגרה עם אלה שכינתה פרחחים. ואימא עשתה תנועה ביד להסביר שאיך אפשר לדעת. נפלו בצד המסילה, אולי נהרגו או רק נפצעו, שהרבה יותר גרוע בשבילם. לא נתקלו בהם שוב. כבר היה אחרי אכילת הסלק שדחף לה לפה בכוח, לעס והכניס, לעס והכניס. הכריח שתבלע לפני שתתמוטט מחולשה. בזמן שנתקעו ארבעה ימים בלי עצים להסקת הקטר, והבינו מהמעשה שלו שכבר לא שלהם יותר הבחורה הזאת. מיקה זו מרסלה, לקרוא איך שרוצים.

לא חושבת שיבוא תינוק גם לי.

את הזיתים אנחנו מחלקים לשניים. חלק לשים בפחים, עם מלח ולימון ושום ופלפל חריף, ועוד צמח בר שקוראים שמיר. קודם עושים בסכין חתך דק בכל זית ומכסים במים, ואותם להחליף כל יומיים, עד שיצא הטעם המר. כל שנה ארבעה פחים ומהשאר שמן. אימא אומרת שלא טעים כמו השמן שמוכרים בבקבוקים, עושה מר לחביתות, ולתפוחי האדמה, ולכרובית שטובלת בביצה ומטגנת. בעיני דווקא טובה החריפות, לטבול פרוסת לחם, ומלמעלה קצת מלח, לפעמים בצל ירוק חתוך דק, טעם גן עדן. זה מהסיפור על אדם וחווה, ואיך הושיטה לו תפוח, אומרת, קח טטעם, טעם גן עדן. המורה שרק'ה אמרה שנפקחו עיניו, ומזה להבין שטעים. אבל אולי דווקא מפני שאמר להם, אסור. איש גדול ומתנהג כמו ילד.

קול בצבע חום. עובר בגובה, מדלג על השולחן שלנו, שממש בקצה הכיתה. לא אהבתי את הסיפור. אצלנו בדיוק להפך, אסור ערומים, ולאכול פירות כמה שרוצים, גם ירקות. איך יודעת אם היה גדול.

אני יודעת מתי לקטוף. למשל מלפפון מותר רק אם מתחילה החלקלקות בגב מלמעלה, לגעת באצבע ולהעביר לאט כמו ליטוף, מרגישה את הפחד שלו, מנסה להסתתר מתחת לעלים ולא יכול. לפעמים מוותרת, לחכות עוד יום, ואז כבר חייב. רק לרגע, אני מסבירה לאימא, מוכרחה לקיים הבטחה, אחרת מה יחשוב.

עכשיו אוכל אותך, אני אומרת למלפפון.

או פלפל חריף.

סבא פיודור אומר, היא היחידה שלא טועה, כי לפעמים ירוק ובלי חריפות, תשים במרק וכאילו אין. סתם כמו חתיכת קישוא או כרוב. אחרת לגמרי כשאדום, שכבר הרבה יותר בטוח, זורם הטעם באצבעות, הנה תרגישי.

יותר טוב שתבחרי את, היא מבקשת, מפחדת שיהיה מר בפה.

על המדרגה במרפסת, מול דלי מלא זיתים, תופסות וחותכות בעדינות, שיישאר שלם ורק סדק להוציא את המרירות. צוקי תופסת שניים שניים, אפילו שלושה, להגביר את הקצב שקוראת הספק. תמיד ממהרת. לא מסוגלת לשבת כך שעה שלימה, כי תשתגע משעמום. לא תכעסי אם שאשיר אותך לבד, חמודה, היא אומרת, נזכרה שזרוקים על הרצפה החיתולים המלוכלכים של התינוקת, יסריחו את כל הבית.

שוב השאירו אותך לבד, אומר סבא פיודור.

והרי עם דלי כמעט מלא. לוקחת אחד אחד, ובזמן ששורטת בסכין, מתבוננת בהתנהגות שלו. אם סימני פחד, או מנסה להתחלק מהיד. פחדן קטן. לפעמים רואה נקודת חן על הצד שכמו לחי. לא עקיצת זבוב שהטיל את הביצים, סתם כמו יבלת שלא מקלקלת, רק עושה להיראות שונה. לא נפסול אותך בגלל נקודה קטנה, חמודי, בוא תצטרף אל כולם. כאלה דיבורים, או לשיר, למטה חתול למעלה נץ, אחד עף אחד מקפץ. שיר שאני המצאתי.

הרי גם עם צוקי לא מדברת בזמן שעובדות יחד. לכן לא איכפת אם לבד אפילו יום שלם. רק כאילו לבד, כי המון, ומקשיבים. ואחרי הרבה זמן פוגשת לפעמים אחד, כשכבר מונח על הצלחת, להגיד בראש, אתה עם הנקודה, הנה שוב נפגשנו, איזו שמחה. ואימא אומרת: חייכת.

גידול חשוב מאוד הזיתים, יותר מארבעים עצים, וכולם בחלק הרחוק שנמשך אל הוואדי, מאחורי הכרם. ענבים זה סוכר, מסביר סבא פיודור כשבמצב רוח טוב, מתכופף ותולש עשב קייצת שנשלף עם השורש. תמיד למהר לעקור את אלה לפני שיתפזרו הזרעים ענן לבן ברוח, ואם מסרב לצאת, נאחז בכל הכוח באדמה, לתפוס בגבעול נמוך ולסובב פעם ושתיים ואז.

הנה הצליח, הוא משבח.

דוויקו תמיד ליד הטרקטור, מוסיף מים, בודק שמן, מורח גריז. כבר לא יוצא לעבד חלקות של אנשים שמשלמים כסף, ופעם היה. כי לפעמים באו לצעוק ששבר ברז או קרע צינור. וסבא פיודור טען שיותר נזק מתועלת, לא הסכים שימשיך. אחר כך מכר למלכי ורסנו בתנאי שיעבוד אצלו, ישלם שתיים עשרה לירות לשעה וכל האחריות לנזקים. לכן קנית בזול בחצי מחיר, ענה, כשזה בא לצרוח על הפגיעה בכוורות של שטרוייכלר. לא מבין איך יצא חי מהדבורים. עכשיו תסתלק, והצביע על השער.

דיבור בשקט, לעשות תכף ומיד, ומאז לא נכנס אלינו גם הוא. עכשיו מביא את הטרקטור לחצר שלנו כדי לטפל. לפעמים עושה קצת תיחוח או ריסוס, ובעיקר עשן ורעש. אבל רק כשרואה שהכלי עומד פנוי. סבא פיודור אומר לו, תראה איך השמנת, עוד מעט לא תצליח לעבור בדלת. וזה מהאבוקדו שאוכל שלמים, מגרד בכפית עד הקליפה, אפילו כשכבר בצבע ירוק חום, אזהרה שמקולקל.

דוחף פנימה עוד ועוד, ומהלחץ מתנפח.

נראה אם תצליח עוד אחד, אני צוחקת.

צוקי אומרת, יותר טוב שתתחב לו ליד טורייה, להזיע קצת סביב העצים ובחלקת הירקות. קצת עבודה עוד לא הרגה אף אחד, שלוש ארבע שעות ביום. במקום זה סתם רובץ בצל, מציץ לחצרות של השכנים, וקם רק כדי לזלול. יותר מדי טוב אליו, היא אומרת.

וכשמכר את הטרקטור כמעט הכה. קודם הגיע עם מלכי, סימן לו לקחת ולהסתלק, אחר כך אמר, מספיק, דוויקו, וכעבור קצת, אמרתי מספיק, כי המשיך לחזק כל מיני ברגים בלי להפנות את הראש. פתאום התרומם והתנפל על אבא בצעקה שיהרוג אותו. בחור חזק שיכול לסובב את הבורג מברזל עד שנשבר, והנה שוכב על הבטן וסבא פיודור עם ברך כפופה, מחבק בכוח מאחור ולחש, עכשיו די.

גברים לא בוכים, אמרה אימא, התקרבה וביקשה שיקומו. הסבירה לבעל שלה, שלא התכוון באמת, ורק מתוך עצבנות. מורידה את המטפחת מהראש שלה ומושיטה לו, ולא לקח, כופף את הפנים אל השרוול וניגב.

אני יודע, אמר סבא פיודור.

ואחר כך התחילו לחפש בחורה בשבילו. מישהי שתסכים להיות אשתו, וצריכה להיות עם לב טוב והרבה סבלנות, ולהסכים בעניין הילדים (מה). לא אחת שכבר יש לה ילד. גם מוטב בלי משפחה, אמר לאימא. את דוויקו לא שאלו. בסוף הגיעה צוקי שבדיוק להפך. עם משפחה ולב לא טוב. בכל זאת הסכימו. סבא פיודור בדק מכל הצדדים, גם נגע בלחי להרגיש את החספוס, והזהיר שעושה טעות גדולה אם זוממת להפיל בפח, כי ממזר פי שניים ממנה. אבל היא הסבירה שכבר בת עשרים ושמונה, כמעט עשרים ותשע (שקר של נשים, מוכן להתערב שיותר קרוב לשלושים וחמש, אבל שיהיה), ואיך הצורה מבחוץ הרי רואים. לפחות בית ואוכל ומרחק מהקרובים המאוסים שלה, כך אמרה. בסוף לחצו ידיים.

רק תקשיבי בשקט, הזהיר אותי, ובלי שאלות והערות. הייתי בת שש עשרה, וידעתי לחשב עוד לפני שהלכתי לגן. תכף מצאתי שאפילו בלי להוסיף, יותר מדוויקו בחמש.

בזכות אימא שקראה בשמות האצבעות, אגודל אצבע אמה קמיצה זרת. אותו דבר ביד השנייה. וטענתי שמבלבל, כי אותו השם, אבל המספר שונה. וכשעברנו לתרגילים עניתי, שתיים אצבע ועוד שלוש אמה, ביחד זרת. בלבול שלם כי יהיה הפתרון זרת גם אם קמיצה ארבע ועוד אגודל אחת. לכן להגיד, חמש זרת, עשר זרת. כך.

אותי הצלחת לבלבל לגמרי, חייכה אימא. הייתי אולי בת חמש, אולי שש.

ואז עברנו לאצבעות הרגליים. לא ידעה את השמות שלהן ורק אחת, בוחן. לכן הצבעתי לפי הסדר, ובראש אמרתי, זו זו זוזו, או שאמרתי, את את ואת. כך אפילו היום כשצריכה לחשב.

יכולה בעצמי להיות אישה של דוויקו, הצעתי לאבא, ולא הסכים. אחים לא יכולים.

יש מקום בתעלה שטוב להתחבא. בתוך עשב גבוה שמריח חריף והשם שלו טיון. לפעמים רואה חית בר, נמייה או חוגלה שבורחת ברעש, עושה בכוונה שתביט עליה, ובינתיים יספיקו

להסתתר האפרוחים. בצבע של עשב יבש, קטנטנים, שלא תראה גם אם תדרוך, כי יודעים שאסור לזוז. אני מתכופפת ומתחילה לחפש, לבדוק צמח צמח. לאחד ירבוז תולשת את הירוק שלא יהיו זרעים, וכל מיני שיבולים שלא מכירה את השמות שלהם ורק את המשפחה. אימא יודעת. לפעמים מוצאת חרק, חיפושית שחורה שלא ממהרת, לפעמים קופץ חרגול. פעם אפילו צב.

המשחק אתו, להפוך על הגב.

בהתחלה שוכב בשקט בתוך הקליפה, עוצם עיניים כאילו מת. אחר כך מוציא בזהירות את הראש לבדוק אם סכנה, ואני עושה בפה רוח שייבהל. פו. המון סבלנות עד שינסה שוב, מתאמץ להתהפך ולא מצליח, הנה. כי הכניס את הראש מלמטה ודחף. עכשיו יתחיל לרוץ. מעבר לתעלה אדון מנטל עם עוד שניים שסוחבים קרטון. שניים שלא מכירה וגם הצבע, ממשיכים אל תוך הוואדי. אני מרימה את הצב בדיוק למקום שהיה. הוא מפחד, לא מוציא ראש, אולי מחכה שאלך. לאט העולם שלו. הקולות שלהם מתווכחים. מנטל אומר, לא רוצים לא צריך.

סבא פיודור בכלל לא מדבר עם אדון מנטל.

פעם הביאו לכיתה צב ריק, ואמרו, בית של צב. לא בית אמיתי כי לא יכול לצאת ממנו, רק כמו שבלול. שרק'ה שאלה איך, והילד הסביר שבבישול. הצחיק אותו איך קימטה את הפנים בגלל שמגעיל אותה, כי הרי מבשלים כל מיני חיות, דגים, סרטנים, או צולים על האש. ואמרתי שיש ארץ ירוקה צרפת, שאפילו אוכלים צפרדעים, וצדפים אפילו לא מבשלים, באמת, ואנחנו לא. שי אמר שדווקא טעים בשר של צב, לא כשר אבל טעים, וילד אחר התווכח אתו אם היה רוצה שיזרקו גם אותו למים רותחים.

גם לא שישחטו, או להיחנק מחוץ למים כמו דג.

שרק'ה קראה, די, ועכשיו תחזיר לתיק. רואה שיודע את כל התשובות. רק עוד הוכחה שסוג של חית טרף האנשים, וחייכה.

היא הייתה המורה המחנכת, וכשדיברתי לא הקשיבה, רק אמרה שלא מתאימה לכיתה הזאת, וכדאי מסגרת אחרת. גם כששאלתי אולי אהב לראות ערומים בגן ששתל גן עדן, לכן התרגז וגירש החוצה.

נמיות נעמדות זקופות והראש מעל העשב, דומות לאנשים קטנים בלי בגדים, מסתכלות אלי, ואני מנופפת ביד. שלום גמדים.

עכשיו חזרו. אדון מנטל החזיק טורייה, ושני הערבים לא סחבו כלום. התכופתי עוד יותר שלא ירגישו. הקול של הצעדים כמו ששוברים קוצים, חיה גדולה שהולכת בתוך הוואדי. סבא פיודור סיפר שחזירי בר, גדולים כמו דובים, להיזהר מאלה. בכל זאת מוכרחה לגשת לראות מה עשו שם למטה. דובים אין בכפר שלנו.

בבית גררתי ארגז, ומילאתי בעלים ירוקים של כרובית. צבים לא שותים מים, רק נושכים בעשב טרי ופרחים שמתאימים בגובה. היה נעלם בתוך הערימה, מתכסה עד שנבהלתי. גם בטיולים שעשינו, הולך בין השיחים ששתלה אימא, מנסה להתחבא. יום אחד נעלם. לא היה מתחת לעלים, לא היה בכלל, סימן שמישהו. כי נשאר הארגז עומד בדיוק במקום שהשארתי, ואיך טיפס. אולי בעצמך, ניחשה אימא, משבחת את ההחלטה לשחרר את היצור המסכן. והרי לא. אם חושבת שידוע לטפס כמו לטאה. מוכרח להיות רק דוויקו.

כי סידר את הברזלים שלו, שמונחים בערימה בין המחסן והלול. צינורות וברזים חלודים וגלגלים, וסתם כלים עקומים שזרקו במזבלה, פתאום תצטרך ואז תשמח למצוא את החלק שבדיוק חיפשת. סבא פיודור אמר שכך אי אפשר, כי סתם אשפה. תבוא לחפש ומה תמצא, נחש או קן חולדות. היה אחרי הצעקות של קונפורטי להסתלק אחת ושתיים, מה מבקש אצלם בחצר. אוהב להביט על ציונה, הסביר דוויקו, ואדון קונפורטי התעצבן. מי שאוהבת שיסתכלו עליה בוחרת במקצוע דוגמנית או שחקנית. לא הבת שלו שבכלל עוד תלמידה. לכן בבקשה להפסיק לעמוד שעות שלמות על יד הגדר. מקווה שלא יצטרך לבקש פעמיים.

חושבת שאיש טוב, אדון קונפורטי, והאישה שלו עושה פסלים של ציפורים, צובעת את המקור באדום, ואת הנוצות בשחור ולבן, חסידה. או ששחור כולו, עורב (שחור גם המקור). לפעמים יוצא מהאוטו, רואה אותי מאחורי השער, ושואל מה שלומך, ילדונת, או אם הכל בסדר. תמיד שאלה אחת ולא מחכה לתשובה.

לא יודעת אם דיבר אתו ואיפה יכול, רק בין הזיתים. עצי זית גם אצלו בקצה המגרש, ורק כדי למלא את השטח שלא יצמחו קוצים. אפילו לא קוטף את הפרי, אומר שיכולים לאסוף אם רוצים. ואמרת, טיפש, כי מפסיד המון כסף. אבל אימא הסבירה שיותר עשיר מאתנו, מהנדס במועצה, תפקיד חשוב, והחקלאות רק קישוט. לא זקוק לפרוטות שאולי ישלמו הסוחרים אחרי כל ההתעסקות בקטיף, וכדי להוסיף לסלט יכול לקנות במכולת. אנחנו לא מוכרים, מגדלים רק לנו. זיתים שהם שמן, והענבים סוכר, והאוכל השלישי, לא זוכרת את השם שלו, אולי אגוזים או בשר. (חלבון).

בכל זאת חושבת שנפגשו לדבר, לא יודעת איפה. סבא פיודור אף פעם לא יוצא מהחצר, ואם היה בא אלינו הביתה, אדון קונפורטי, הייתי רואה. בכל זאת ידע, והזהיר את דוויקו שלא בשבילו הילדה היא. מקווה שמכניס עמוק לראש, אחרת יצטרך לקשור בשרשרת. מהאיום של אדון קונפורטי שיזמין שוטרים אם ינסה להציץ אפילו עוד פעם אחת. לא שמח לפגוש שוטרים.

יודעת איפה שומר שרשרת של כלבים שסוגרים במנעול.
מהצורה שלו תכף ידעתי שכועס, מזה שמכניס את הצוואר בין הכתפיים וכאילו מחכה למכה.
אתה, אמרתי, איפה שמת את הצב שלי, איפה הוא. ולא אומר.
החביא אותו, אמרתי לאימא, תכריחי שיגלה.
דוויקו, אמרה אימא.
וענה שמסדר את הברזלים, סבא פיודור ביקש. לא מבין מה נטפלת, ואם רוצה להרגיז את סבא
פיודור. הרים לגובה צינור חלוד להתגאות בשרירים, אומר, חתיכת משקל.
יכולה לגלות לו איפה ימצא עוד. קטנים אבל מזהב, בתוך ארגז מברזל שקבור למטה בוואדי,
אחרי החצר של מנטל. רק אם יגיד איפה שם את הצב.
ארגז מפח.

הכי אוהבת לנשק את גולדי על הלחי, גם על הצוואר ובסנטר וביד למעלה שקוראים זרוע. יש
שם צלקת, כאילו סימן, שאם תלך לאיבוד תכף ימצאו. צוקי אומרת, תפסיקי להציק לילדה, ואני
מסבירה שכל כך מתוקה שמתחשק לזלול.
דיבור בצחוק.

איך רזה, אני אומרת, בכלל לא דומה לאימא שלה. גם לא מבינה איך כזו קטנה יצאה מהבטן
הענקית שהראית לי, עגולה כמו האבטיח הכי גדול בעולם, כזה שהתחמם הרבה זמן בשמש.
כי הרשתה לי לנגוע לה וגם בשדיים, ללטף בעדינות. הייתי רוצה עוד פעם, ביקשתי, אם תתנפחי
שוב.

אולי מתחיל גם אצלי. אני בודקת את הבטן, את החזה, לא יודעת אם כן או לא. בשביל היריון
צריך בעל, אומרת צוקי.

לא יכולה עם דוויקו כי כבר נשוי, ובחורים אחרים לא מכירה. אולי יש מישהו שם, במקום שגרת
קודם, אח או ידיד. רוצה שיהיה יפה וגבוה ובלי זקן, לא סובלת זקנים, שפם כן.

הצחק אותה. אולי לחפש נסיך או טייס. נסיך לא יסכים לגור בבית שלנו כי לא ארמון, וטייס לא
יודעת. אם הייתי ממשיכה בבית הספר כבר הייתי מוצאת מישהו, אולי, לא יודעת.

לשאול בלחש אם מוכנה לבקש מהבעל שלה לעשות. רק פעם אחת. יודעת מאיפה מכניסים
פנימה, מהמקום שהראתה לי, ומשם גם יוצא. אסור שאח יעשה לאחות שלו, אומרת צוקי, חטא
גדול, וגם, שלא מוצלח במיוחד האיש שלה (צוחקת), עץ יבש. מבקשת שהאמין לה. (ריח של
אישה שמגיע עד הנה, לא זיעה, יותר של שמיכות חורף שאי אפשר לכבס. גם אימא אישה,
ואצלה לא כזה, יותר נעים).

סבא פיודור מתקרב בשביל, סוחב על הכתף דלעת ענקית, מאלה שמגדל ליד הברז של הגפנים. קטפת את ההיא שבצורת עוגה, אני אומרת, עשרים קילו לפחות. הוא עוצר לידינו, שם על הארץ ומזדקף, מנגב ביד את הזיעה מהמצח ומביט בצוקי.

לא יודעת, היא אומרת, מניעה את הראש.

הוא עושה סימן שתקום, והעיניים בודקות מכל הצדדים. אומר שלוחצים יותר מדי המכנסיים האלה, ויותר טוב בשמלה, צריך להיזהר. ומתכופף להרים את הדלעת בחזרה אל הכתף, להמשיך למטבח. הקול שמגיע כשכבר רחוק, חושב ששלושים קילו, לא פחות. צוקי מתיישבת על המדרגה כמו קודם, ואני שואלת מה ראה. היא שותקת. הרבה סימנים שכועסת, בשפתיים ובמצח, גם צבעים בעיניים, אדום שכמעט סגול. משהו שאני מוכרחה לדעת, לכן מעיזה לשאול שוב מה רצה לראות.

היד שלה אוחזת בברזל שתקעו על יד המדרגות, לנקות את הבוץ מהנעליים, ולא עונה. אני מחכה. גולדי מתקרבת אליה בזהירות, נשענת כדי שתחבק, לא מבינה למה לא זזה, כאילו לא. תכף תדחוף אותה בצעקה, די כבר, נודניקית, והילדה תתרחק הצידה עם פנים נעלבות, לא מבינות. השמש כבר מהצד האחר, מעבר לחצרות שממול. בכל זאת חם מאד וזבובים, ויכולה להגיד שהלחות הנוראה הזאת תהרוג אותה, משפט שתמיד אומרת, ולא. במקומו מנדנדת בראש אל עצמה, והקללה שאסור בבית הזה, בן זונה מנוול.

אימא אמרה, תישני תישני, ועינתי שדפקו בדלת. היה חשוך הפרוזדור, ורק מהקול שלה הבנתי שקרובה לידי. מישהו יצא, הסברתי. הידיים שלה חיבקו בכתפיים מנסות להחזיר למיטה שלי שכבר מזמן ליד זו שלהם, מנסות בעדינות. קודם הייתי בחדר האחר יחד עם דוויקו, עד שהתחתן, ואז העבירו אליהם שלא אפריע. יכולים שלושטנו, הצעתי, להיות יחד, גם יותר מתאים לפי הגיל. אבל אימא הסבירה שבעל ואישה, ואי אפשר. רציתי להגיד שגם היא וסבא פיודור בעל ואישה, אבל מזכרתי שישן בחצר.

צוקי הביאה מהבית שלה מיטה מקרשים, וכשחיברו אל המיטה של דוויקו יצא שלא אותו הגובה. אימא הציעה לנסר קצת את הרגליים, להוריד חתיכה קטנה מכל אחת, אבל סבא פיודור אמר שלא חשוב ויכול להישאר כך. בסוף החליטו להזיז את המיטה שלה אל הקיר האחר, איפה שפעם עמדה המיטה שלי, אמרה לדוויקו שכדאי שיעבור לישון בסלון, כי יותר מדי צפוף שלושה בחדר, וגם כדי שהבכי של התינוקת לא יפריע לו. סבא פיודור אמר שרעיון טוב. את אימא לא שאלו.

אבוא לשכב על ידך, ביקשתי.

חיבקנו, ואני דחפתי את הפנים עמוק מתחת ליד שלה. מקום שתמיד אהבתי, חמים וחלק כמו מערה, ופעם הייתי עוצמת את העיניים, צובטת לה צביטות קלות בעדינות, ובולעת את הרוק שהתמלא בפה. כשהייתי קטנה. יותר עדינה מצוקי ורכה, וקצת בשר במותניים שלא היה מקודם. קצת. מישהו יצא החוצה, סיפרתי בלחש וענתה, תישני חמודה.

אולי נרדמה בעצמה, לפי הזמזום השקט של הנשימות, והלב שמתקתק כמו שעון. היד שליטפה לי את השיער כבר סתם מונחת, ואפשר לגעת בלשון, להרגיש את הטעם, מתוק כמו שמש של חורף. בטוחה שאבא שלי, הקול ששמעתי. נכנס בחושך כשישנו כולם, ואחר כך יצא. סימן שלא חלום, כי הדפיקה של הידית כשלוחץ את הדלת ומרים כדי שתיסגר. תק. כבר פעם שנייה.

לא כדי לשתות מים מהברז, כי כאן בפרוזדור. וממה התעוררתי, אולי מהשקט, כזה של אנשים שמחכים, עוצרים נשימה. שקט ליד הדלת, שקט במיטה של אימא, ומה בחדר של צוקי ובסלון לא יודעת. היה החלום המפחיד על כלוב הארנבות, המכה בטוריה שחותכת לשניים, חת, לא צריך להכות שוב, וחיכיתי עד שיחזרו הצעדים השקטים בכיוון החוצה. הרבה זמן עד שבאו. להגיד שנכנס לחדר האחר, לא אל המיטה הזאת שגם שלו. פעם הייתה. חושבת שדוויקו אף פעם לא מתעורר בלילה, לא שומע. אימא הרבה יותר יפה מצוקי, אפילו עכשיו כשכבר זקנה. בכלל בלי ריח של נשים, ויכולה לחבק את הבטן הרכה שלה, לחלום שנכנסת פנימה כמו פעם לפני שנולדתי, כשעוד היה אוהב אותה.

לא רוצה לפחד שפתאום יבוא גם למיטה שלי, לכן ביקשתי ממנה לישון ביחד, ויכולה לעצום את העיניים ולזרום כמו גשם, כמו רוח, עד הוואדי למטה. המקומות שמכירה. חושבת שעכשיו עושה ילדים לצוקי.

יובל (אלפיים וחמש)

מין צרוף מקרים שאולי מתמיה, מצטייר כלא אמין. באוטובוס הדחוס בדרך לעיר רחובות, בין הנוסעים בעמידה, חותר אל הדלת האחורית, ששם, על המדרגות, אוכל ליהנות ממעט מרחב, אפילו לשבת, והנה התיק המרופט הזה שחוסם את המעבר. מצטערת, היא עונה בקול שרחוק מלבטא צער, כבד מכדי להיות מונח על הברכיים, ולא נכנס לאצטבה למעלה.

תנועת יד שמצרפת חוסר ברירה עם עזות מצח. כך.

להתלבט אם להזעיק את הנהג, ויותר פשוט לעצור כאן לידה, להגיב במנוד ראש לתחינות הנוסעים הלוחצים להתקדם פנימה, ואז אולי יתעורר מעצמו. הנה. הוא פותח את הדלת האחורית, יוצא בקפיצה כדי להיכנס דרכה בזינוק זריז, תופס בתיק וגוררו אל הרחבה שבצד הדלת, ובעודו אץ לשוב אל ההגה, מותיר אחריו הערת נזיפה, שרעיון כה מבריק יכול היה להגות גם סטודנט כמוני. (איך ניחש).

נעלב התמקמתי על המדרגות, מצמצם עצמי כדי להסתתר מתשומת הלב שזכיתי לה שלא בטובתי. באמת יותר מדי ליום אחד. החל בוויכוח המעצבן בסעודת הבוקר, שהעיב על כל מה שאחר כך, והאזכרה ליואב בכלל זה. מה עורר את הסערה, לא חלילה מקרה רומיאו ויוליה, או בתרגום עכשווי וכדוגמה בלבד, (נניח), קשר רומנטי עם מתנדבת טהורת גזע מהרייך בן אלף השנים. כל כולה גרוטאה מתנייעת בת חמש עשרה, שמתקפלת במלואה אל תוך ארנקי הריק. מכונית מודל תשעים באלפיים שקלים ברוטו, ועוד עם ססט לחצי שנה. לא די שגרמנית, התעקש אבא, גם מהפירמה ההיא המתועבת. לא ניכר שביב ויתור בקולו, שום ניסיון לבוא לקראת. אימא שתקה.

הרי צביעות. אלמלא פגש באקראי את זו, האוד המוצל הרזה ועדין הפנים, ספק אם היה מאמץ עמדה כה תקיפה. ולהוכחה, פטיפון הגרונדיג הישן שבמשך שנים צבר אבק על אצטבות הספרים. קודם אצלו במגוריי הרווק, אחר כך בדירות המשפחתיות. לא היה נזרק אלמלא שבק חיים, ובוודאי ימצאו חפצים נוספים, חדשים בהרבה, המתהדרים בכתובת ארץ ייצורם הטמאה אפילו כאן במטבח, לכן על מה המהומה.

חדל להפוך את הארונות.

יופיטר כועס לכן מרים קול. טוען שאין דומה מכונית לאיזה קולפן ירקות או משחז סכינים. משהו פגום בכושר השיפוט, אם נדרש להדגיש זאת במפורש.

אקפיד שלא תתקרב לכאן, הבטחתי, כדי לא לפגום בנוף העקרונות. משפט שנועד להיות אחרון, וללא הצלחה, מפני שלא מראית העין היא המכאיבה לו, אלא הכשל בחינוך. שמא די, שיסעה אימא.

לתהות איפה עובר גבול המחויבות (כלפיה, אלא מה), ועד מתי לשאת את הצלב. האם גם בעיניה מצטייר כסמל לרוע, ודווקא בשל צליל שמו המתנגן, המתחרז עם חיות טרף. כך יהיה אף אם יתברר שבכלל יצא משערי מפעל תורכי או רומני. מייד אין ספיון. הרי לא על מנת לערער את כלכלתם, פיזם אבא (נאום שכבר מכיר על פה), שלא עלינו יהבם, ורק כדי להוסיף ולשמר את גחלת השנאה. זכור את אשר עשה לך עמלק (עיקרון שהוא לדעתו, תמצית היהדות). קריאת תגר כנגד חוקי הבריאה שמכוונים להשכיח על מנת להקל. חוטים ניתקים עם חבל הטבור, לשחרר את הגב ממטען מכביד ומיותר, כיוון שמה לקיום המין ולהיסטוריה.

מפני שבני אנוש, התעקש אבא, לא מנגנונים ביולוגיים שמתפענחים במעבדות מחקר. לכן. (אם לגלוג קל על תחום לימודי, על הטכנולוגים למיניהם שייטיבו לתכנן צינור דם מאילת לנמל חיפה, לא יתמהו לשם מה).

אני מהנהן בהסכמה ובלבד לשים קץ לוויכוח. מילים רמות שצבעוניותן תדהה לכשיתייצבו כמחסום על דרכו שלו. מצטרפות לאווירה ליד השולחן המשפחתי, שלאחרונה נהייתה בלתי נסבלת. הבנתי, אני רוטן.

גיחוך. משוכנע שמהפה ולחוץ, הוויתור הזה.

ושעות אחדות אחר כך, אצל קברו של יואב בבית העלמין הצבאי בחיפה. לכנות, תקרית הכיפה, ובפעם הזו שקטה בהרבה, ממש כניעה ללא קרב. אם ישפר את הרגשתך, השבתי לזקן הכעוס שטרח עד אלי, אבל כידוע נכללים במניין גם גלויי ראש, ובלבד שיהודים. הנחתי את הממחטה על ראשי ועיניי הצטלבו עם עיניה המחייכות של הדודה. באמת חסר חשיבות, תתנצל בעת הפרידה, אבל הרי לא נשנה את מי שכבר יבשו עצמותיו, קלף מחוק. פלא שלא מקפיד על כיסוי שיערכן.

וצחקה.

פרשה מלפני שנים ובקושי זוכר. כי מה הייתי, פעוט בן ארבע, שנגרר אל תוך נוף תמוה, כיוון שלא היה בידיי מי שהפקידו. ישבתי עם אימא על הדשא וצפינו במלוזים שהתקהלו בין האבנים, קרובי משפחה זזרים. חיילים בכובעים חומים, ונערות לבנות שסחבו גלגל פרחים כבד. חניכות תנועת נוער, שמכאן ואילך ישתמרו צעירות ורעננות, בעוד השאר צוברים אותות גיל ומעלים בשר. נשאר צעיר ופרוע בלורית גם בן הדוד, שומר על מראהו במדי הקרב הקמוטים ודרגות השדה התלויות ברישול, מציץ בי מהתמונה שתליתי מעל שולחן הכתיבה בחדרי. כבר צעיר אף מאותו זאטוט שעקב בפליאה אחר החבילה הלבנה שהורדה לתוך הבור, נמשך כאחוז קסם

להשחיל עצמו בין רגלי המצטופפים, לבדוק אם נמשכת מחילה פנימה, היישר אל השמים, מקום שכבר מחכים לו שני סבים וסבתא שהכיר רק מסיפורים.

היו קטעי העיתונים שהודבקו באלבומי המשפחה, עמודי חדשות מצהיבים שסיפרו על מרדף אחר חוליית מחבלים, והשם המסתורי מנרה. שם, בין הטרשים ושיחי הבר, הוכרעו מקרוב ממטח יריות, הוא וסמל המחלקה שרץ לצדו, והכתובת על האבן, בהגנה על יישובי גבול הצפון. טמטום, חזר ורטן אבא, פשוט טמטום המרדפים הללו אחרי רוצחים הנחבאים בסבך, ונשקם דרוך. אף טרח וכתב לשר הביטחון, שאילו השכילו לשלב כלבים היו התוצאות יעילות יותר, וכמובן פחות מכאיבות. היה מכתב תשובה חמקמק, מעליב בחוסר ענייניותו, שהסתיים בהשתתפות בצער.

ואחר כך בכל זאת עשו, היה אבא מסיים, מה שכמובן מאוחר לגבינו. עשו, אמרה אימא. בטוחה שהגיע הרעיון גם ממקורות נוספים. כלבי גישוש, כידוע, אינם חידוש מהפכני.

סליחה. יד זרה נגעה בכתפי, וראיתי את האישה בעלת התיק רוכנת מעלי. מתנצלת שהבהילה, ולא, אל תקום, רק מבקשת לשאול לשמי, תכף חשה שמוכר לה. כולנו השתנינו, לא פלא שאינך מזהה. מה שאין כן היא, שנחנה בכישרון מיוחד שקוראים טביעת עין, וכבר שימש אותה לא אחת. הושיטה את היד. אפילו שיבוץ השם נכרך אצלי בחלקיק שנייה של קימוט מצח. גולדי.

מיד עליה לרדת, כאן בנס ציונה, וחייבת לכרוך בבהילות מילת התנצלות על האופן שנפגשנו שממש מביך, עם תחיבת פתק ובו כתובת ומספר טלפון. חייב לסור באחד הערבים, אולי בשבת הקרובה, תהיה זו שמחה גדולה עבורה, חייב להבטיח, אנא. וכבר נפתחת הדלת האוטומטית, בעוד אני מתרומם על רגלי ונדחק אל העומדים במעבר לפנות דרך.

שלום שלום, וזכור שהבטחת, כל ערב יתאים.

יותר לבוש מבשר, אולי בגלל הגוון האפור, והמידה הגדולה מדי של הכתונת. אישה רזה ולא ניכרת, שנערכה על המדרכה, שומטת את התיק הכבד כדי לשוב ולאחוז בו. כבר נסגרה הדלת יחד עם תזוזה מטלטלת של האוטובוס, ונותרתי לעמוד, אוחז במשענת מושב, ומתאמץ לשמור על יציבות, נייר קמוט מהודק בכף ידי.

בית חד קומתי ישן במעלה רחוב צדדי שעיתרו בשלט, והשם: בני משה. מאיפה צץ, מבולמוס הנצחה שתפח מול מבול רחובות שצריכים שם. לכן כל עסקן מדרגה שלישית, וכל רב עיירה שמינה עצמו ציר לקונגרס, על אחת כמה וכמה קבוצה שהתארגנה (כך נדמה לי), בארצות הגולה לעשות נפשות לרעיון שיבת ציון. בוודאי נקובים הפרטים בספרי תולדות התקומה, בצד צלום מצהיב בשחור לבן (יותר שחור מלבן), של חבורת מזוקנים במגבעות, שהתכנסו לישיבות והדפיסו פמפלטים, ואפשר שקומץ אף כרך נעשה בנשמע, עלה ארצה להקים בית מסחר באחת המושבות. אם נתלו באבי הנביאים עצמו, או ראו עצמם ממשיכים לבני בניו הביולוגים שהוליד לאישה המדיינית ההיא, כהת העור (אגב, יתמה דנקנר, לאן נעלמו גם האם גם הבנים). שאלה שספק אם הטרידה אי פעם את גברת טיילר, ובמידה רבה של צדק. בעצמה גרושה קשת יום המטופלת בבת, וזקוקה לדמי השכירות ששילמו לה צמד סטודנטים אביונים, דחוקים באחד החדרים, בעוד השלישי, דוקטורנט ממכון וייצמן שיכול היה להרשות לעצמו להתרווח בחדר לעצמו. ספי טען שלא רק הכסף, גם התקווה להתרחשות מן הסוג המצופה בין דיירים חסרי כל וחיילת דשנה, שעתידה לרשת נכס חומרי רב ערך, וכל הקודם וכו'. לדעתו יהיה אך הוגן לפנות את הדרך למי שכבר בסיום הליך השכלתו, עת ההולמת היערכות לחיי קבע מכובדים.

ומלבד זאת, גם הרבה יותר פשוט מנקודת ראות טכנית.

הערה שהתייחסה לפריסת המגורים. כיוון שבחדר נפרד, צרוף בת זוג אינו כרוך בהתארגנות סבוכה. די להמיר את מיטת היחיד באחת זוגית, ושלום על ישראל. גם נזכה במבט נשי על המתרחש במטבח המשותף (ובשירותים). היה חיוך על פניו כשסקר את דנקנר, וכאילו מכריז, עכשיו שלך זכות התגובה. זה המשיך לבחוש בקפה בעודו על האש, אינו יוצא משלוותו.

תפקיד האישה, הוסיף ספי, ויכול להירשם כתנאי מפורש בהסכם, הכנת הקפה בבוקר ובערב. או תה.

הייתה עייפות במבט שהשיב לו, אפילו לפרש כסלידה. חוזר לצקת את המשקה לכוסו, ומעמיד לצד הצלחת בתנועה סבלנית, מתארכת להכעיס, בטרם יציע להכין אחת אף לו, בדיוק כזו, או שמא מעדיף לבשל עם הסוכר. אחר אתנחתא יעיר, שסוג הומור שלא מקובל עליו, גם לא כשהיה חייל, ללגלג על הצורה של אנשים, על מצוקותיהם. את זאת, כשכבר אסף את כליו לכיור, רחץ והניח לייבש, על פי הנוהג הקבוע בינינו.

שניים שלא נועדו לחיים בצוותא, ורק מפני שקטנטנה המדינה הזאת, והכל בערבוב משולל היגיון. ספי מוצק ומחוספס, תנועות כדורסלן וגם בסגנון הדיבור שמוטב על עצמים שאפשר למשש, גופים בעלי גלגלים, ורצוי עם מנוע. לדעת דנקנר תוצר טיפוסי של בתי ילדים, לינה משותפת ותקציב אישי, ושאר מרעין בישין מעצביי אישיות, בניסוי המפורסם שעשו באנשים חיים, בעיקר בילדים. לא דאגו להקדים שלב חיות מעבדה, עכברים או חולדות.

לכן להסיר את הכובע, ולהתייחס בהבנה וסלחנות. דנקנר עצמו פליט תרבות, מדען מבטן, המשוטט בחלל בכותנות מעומלנות, ותר באמצעות אלגברה וטריגונומטריה אחר משמעויות קוסמיות. הרחק ככל שניתן מכדיי החלב והקלמנטינות שלכם (כלומר שלנו), שיש הרואים גם באלה סוג של מדע. בייחוד יוצא קצפו על המעבדה לשימורים של הגברת זניש, שתקוותי שתפרנסני עד סוף לימודיי. מחקר טהור, הוא מגלגל בלשונו בהגייה יקית מתנגנת, מדע הבישול והאפייה. לא שמזלזל חלילה בתחום הקולינארי, יסוד מרכזי במרב התרבויות, ורק להקפיד שכל מין למינהו, ואיש על מחנהו על דגלו, הבשם והבורסקאי. בוודאי מתגנדרת בתואר דוקטור לחמוצים או ללפתני אננס, החוקרת הדגולה, מנהלת המחלקה שלך.

צריך מילון צמוד, מתנצל ספי, כדי להתחבר להרצאות שלך, שקוטלות את התיאבון. אם לא להרגיע את הקיבה, לפחות להשכיל.

את חדוות הנאום ירש דנקנר מהוריו, אנשי קדמה מוצהרים שלא נפגמה אמונתם גם כשהתרסקה במפתיע האימפריה היומרנית ההיא, ונחשפה ערוותה. צביעות, שחיתות, כשל כלכלי ומוסרי, כל אלה רק היוו הוכחה לצדקת הדרך המוליכה למהפכה הבלתי נמנעת. את חדוות הנאום, לא את השקפותיהם.

לא תדמינו לאן ניתן לטפס בסולמות של מילים, לגלג על חבורת מתקני העולם שהקפידה להתכנס אצלם בערבי שבתות, מעמיקים אל תוך הלילה.

היה שם זוג קשישים (סיפר), קטני קומה ורזים, שהאמינו שדווקא הנפילה הכרחית לניצחון המתקרב. לא יתכן שהמהפכה תיושם בזכות עוצמות שלטון, קלגסים ותותחים, משמע, כצעד כוחני כפוי. עליה להתלקח מצירוף מיליוני ניצוצות אנושיים, אשר יחד יבעירו להבה רחבה, שתתפרס על פני חמש יבשות. מהפכה היא קולטורה, שינן הגבר בקול צפצפני. כך. ומבקש להזכיר שזו הייתה הסיסמה מן ההתחלה, הקריאה לחלכאי כל העולם לשלב ידיים. (קולטורה זה תרבות, באר לספי, מושג בלועזית).

דנקנר נזכר שערב אחד נעדרו, וסיפרו שקודם האיש, ולאחר שבוע גם היא. סירבה להמתין בלעדיו לזריחה הממשמשת ובאה. נדמה לו שלא, השיב לשאלתי אם לפחות נותרו צאצאים ליהנות ממתק הניצחון.

נעדרו פירושו לא היו, הסביר לספי, מילה עברית עתיקה.

כמובן לא דוגמה מייצגת, הזוג הזה. שאר בני החבורה הצטיירו כממולחים יותר. גם הוריו, פקיד (בכיר) בביטוח הלאומי ואשתו רופאת הילדים, שהסתפקו בבן יחיד. הרי אין מחסור בבני אדם בעולם, ומה ההפרש אם סיני או שחור. דווקא את השקפתם זו אימץ. שום נימוק משכנע לטיפוח קיומו של העם שלנו בעולם הצפוף ממילא. וכמענה לאזכור היסטורי שכמעט עלה על לשוני, הוא

מקדים ומכריז שהטירוף שארע שם, במולדתם של הוריו, הוא רק תקלה טכנית, קטנה ושולית, אם תבחן בעיניים סיניות.
כאלה פטפוטים.

נסי בעיניים סיניות, יעצתי לגולדי.

כבר הייתה השעה תשע, כמעט שישים דקות של התנהלות מדשדשת. אולי בגלל הקושי שלי להתחבר בקלות, ועוד כשמנגד חבורה שלמה. הבעל הסחוט והמשועמם, שלא התאמץ להסתיר תרעומת, על שהופרע מסיום יום העמל בנמנום מול מסך הטלביזיה. בוודאי תחרות כדורגל בליגה האנגלית או הצרפתית. גם שני הצווחנים, ילדיה, שהגיוחו שוב ושוב מהמטבח להתכתש על המרבד, וזו הסבתא בעקבותיהם, אוחזת וגוררת אל השולחן, לסיים את ארוחת הערב. הייתה עוינות במבט שלה, אולי חשדה בגבר הזר שאין לדעת מה מחפש אצל כלתה.
הרי אינך ממהר, הפצירה גולדי, כל כך מעט דיברנו.

הבכור בן שבע, דיווחתי, ודומה לאמו. טיפוס רזה וזריז שבוודאי יצמח לאיש שלא ייזקק למקום רב. הקטן נראה מוצק כאביו, או אולי כסבו, נמוך ושרירי, ולעולם לא נחפז.
כסבו, תהה אבא, ואמרתי, כמו סבא פיודור.

אף פעם לא עלה ליד השולחן הזה מקודם, גם לא רמז ששמעו על הרינונים, שהגיע משהו לאוזניהם. דיברו הצעירים ליד המחלבה, התווכחו אם מתאים הכינוי ממזרים, שאי אפשר להוכיח אפילו בבדיקות היותר מתוחכמות. לא כשבעזרת בן משפחה, ורק אם אדם זר, טען נוקי, מישהו שמצאה בעיר. היה הורג על המקום את שניהם, קבע קובי, ובקה צחקה. מי שהורג בבית ההוא זו צוקי. קודם את האישה של סבא פיודור (שאף פעם לא ראינו, כי קודם שנולדנו), אחר כך את דוויקו וכל השאר. כבר הוכיחה שלא צריכה בעל פורה כדי להרחיב את המשפחה. בכלל, הסתיים פרק תעשיית הילדים, ויכולה לנקות את המגרש, גם לנקום.
לא מאמין שחיסלה את נורה, התווכח נוקי, וענתה שאיך אפשר לדעת.

אימא אמרה שאלה הסובלים מהפגם ההוא לא מאריכים ימים. עושה צורת פנים עגלגלה שכאילו מארץ מונגוליה (והראתה במפה). גיל ארבעים, ארבעים וחמש, ואם חמישים כבר הרבה. היה כשהתחלנו את חטיבת הביניים, ובקה בכיתה אחת מעלינו. בגוף שלה כבר התחילו סימנים של אישה, שמתאימים לחבורה היותר בוגרת, אבל אדון לובושיץ לא הרשה להתחבר אל אלה. אין צורך להיכנס ללחץ, טען, ועוד תספיקי להשלים את הפרק הזה בהשכלה. כך כשהשתוללנו על הדשא שליד המחלבה, ובקה ניסתה להתניע את האופנוע של ברטו.

כבר הגיעו רק מעט מהחבורה של שמיל. אמרו שבעצמו מנהל מזנון בתחנת דלק בקסטינה, וסוזי דבוקה לאיזה קבלן עפר שמשכיב אותה בקבינה של משאית, ולא מוכן לשמוע על חתונה. למה שיתחתן אם מקבל חינום. רק ישים טבעת וכבר דירה ורהיטים ותינוקות וצעקות, נגמרו החיים. צריכה יותר בכוח עם הרגל, הסביר ברטו לבקה, וכשראה שלא מצליחה ניסה לעזור, שם עליה יד מעל הברך ואת השנייה בכפיפה על הכף למטה, סופר עד שלוש ומכריז, עכשיו. עכשיו תעזוב את הילדה צעק לובושיץ.

כלל לא ראינו שהגיע מכיוון הצרכנייה.

לכן הסתפקה בנו שעוד ילדים, גוערת שנפסיק את ההתכתשויות הטיפשיות שלנו שמתאימות לגיל הגן, ובמקום נורה לא הייתה מסכימה בשום אופן לחזור הביתה. קובי אמר שמתאים לפטפופטים של הזקנים במרפאה (הזקנות), שום הוכחה שמשוהו לא טבעי בשרשרת המיתות בבית פיודור, וכל מי שנפטר לוקחים לבדיקה אם חנקו או שמו רעל. אבל בקה ביקשה שסיביר איך בכל זאת קרה שארבעה אנשים בבית אחד, אם לא נראה לו קצת מוזר. לי, התפלל קובי, למה מוזר, והוסיף שהאחד בן יותר משמונים, ושניים עם המחלה ההיא.

לא מחלה, תסמונת.

איך שתקראי לזה.

בשנים שלא היית בבית, שחתי לגולדי, וחשבנו שלכן ברכת.

כבר הלכו לישון כולם. תחילה הילדים והזקנה (שכלל לא טרחה להיפרד, ליוותה את הבנים למיטותיהם ולא שבה. אולי יחד איתם החדר), אחר כך הבעל (שלא תהיה עייף מחר, ואנחנו נשב עוד קצת על המרפסת, נעלה זיכרונות). היא בחרה בכיסא חסר משענת, מניחה את כפות רגליה על המעקה הנמוך, בישיבת חיבוק ברכיים מכונסת, ולי הציעה את הכורסה הכבדה (שמצאנו ברחוב, תאר לך. הוא זה שמצא). היה ריק של לילה, ופנס כבה ונידלק לסירוגין. לפעמים שקט כמעט כמו שם, אמרה, וכמו בתגובה פרצה יללה מלווה בשאגות של גבר. סימו סופג מכות מאישתו, חייכה, אירוע די קבוע. יודעת שהרושם הראשון הפוך, בעצמה טעתה בתחילה. וכאילו ממשיכה לקרוא את מחשבותי, הוסיפה, שלא שכונת פאר, להבחין בקלות לפי מראה הבניינים, החצרות, אשפה בכל פינה, וגרוטאות שאין מי שיפנה. גם על זה עליהם לשלם בכל חודש משכנתה שלא תיגמר לעולם.

שנים, וכאילו דורכים במקום.

בפעם המאה חזרה והתעניינה בשלום הורי. אנשים טובים, תרבותיים. אם הגבתי בקימוט מצח לא יכלה להבחין באור הקלוש. באמת אפשר לומר שברחה, הסתלקה ממקום רע, בייחוד לאחר שמתה נורה. הנפש היחידה שאפשר היה לחבב שם. לא ממש הכרת אותה.

(הרי חיפשה מקלט בביתנו).

מכונת עזרה למטה ברחוב, ומישהי ירדה וחצתה אל בניין ממול. שתקנו. נורה הייתה עומדת בין השיחים הקמלים שקוראים גדר חיה, תערובת של צמחי ליגוסטרום עם בוגנוויליה פרועה שטיפסה על הכל והחניקה. לפעמים נשלח פועל לגזום את הענפים הדוקרניים שפרצו למדרכה. נוני הסביר שהוצאות לכפר, ואי אפשר לחייב בחשבון החבר, כיוון שלמשפחת פידור אין חשבון באגודה. בגלל איזה הסכם ישן ולא ברור, שאולי נחתם עם סבא פידור. טמטום, טען נוני, והוסיף שכבר שנים מחפשים הזדמנות לתפוס את אלה בצואר, למשל אם יבקשו להרחיב את הבית, או למכור את הנחלה. הוא פרס את ידיו לצדדים לבטא חוסר אונים.

הייתה עומדת וצופה בעוברים, לפעמים קראה בשם שלי, יובל יובל. אישה כדורית, עטופה בשכבות בגדי חורף (גם בקיץ), מוסתרת בסבך הצמחייה. הייתי מתקרב בזהירות, ומשפת המדרכה שואל מה. אם הזמינה לראות קן ציפור, או את פריחת החצבים שבישרה סתיו כשעוד להט החום. נשמעה מוזרה גם בדיבור, לא של איש מבוגר, יותר של מי שממעט להשתמש במילים, מקצר ובוטח. יש גוזלים, בישרה, ממריצה אותי לטפס בזהירות ורק להציץ, לא לגעת. פעם נתנה לי קן ריק של צרעות, עגול ועשוי תאים תאים, ובתחתיתו רגל שעדיין דבוקה אל ענף. כבר עזבו, הסבירה, ולא חוזרים אף פעם.

גם נשל של נחש, נזכרתי.

במקומה הקבוע, מחכה שאצא, ואימא קצת חששה בכל פעם שהלכתי אחריה לחצר האחורית. היה שם סנדר, שקוע בעשיית סדר בערימות שלו, ממיין צינורות פלדה שאסף במזבלה וכלובי עופות חלודים, גם לוחות אסבסט שהשליכו בגלל הסרטן, פורק מהטרקטור של אשכנזי ומסדר בשכבות. תמיד נראה מגודל, כבד. הפחידו את הילד גם העיניים שלו, ראות ולא מתייחסות, מבט אדיש של מצלמה. אמרו שבכלל לא פידור, וששוחרר באמצע השרות הצבאי להצטרף כשותף בבית האריזה. אבא קיווה שאולי עכשיו משהו בכל זאת ישתנה בחצר ממול. (מילה כבדה, קיווה, כאילו בראש דאגותיו).

בית שלא דיברו, הרהרה גולדי.

זו שיצאה מהמכונת שם למטה, כבר הגיעה למדרכה ממול כשפתחה בריצה, ובעקבותיה פרץ הגבר, נבלע גם הוא בכניסת הבניין. הצצתי בגולדי וראיתי שעוקבת בסקרנות מחויכת. בוודאי הווי בעל משמעות רק למקומיים. נפל בפח, הסבירה. כך למראה האיש ששב על עקבותיו תוך הצצות לאחור, והשתהות ליד דלת המכונת. סידרה אותו הממזרה. יצאנית.

מהחיוך שלה ניכר שלא חדש לה התסריט הזה. אומרת, תמיד אל הבית ממול, בגלל הפתח לחצר מאחור, וממנה הלאה לרחוב המקביל. אולי עושה כך רק ללקוחות בעלי צורה דוחה או מאיימת, ומשערת שתובעת את הכסף מראש. אחת שנראית מבוגרת מאד, וכלל לא גרה כאן.

שכונה עליזה, לגלגתי.

חוששת שמתרשם על פי חריגים. הרוב סתם קשיי יום, ששקועים בדאגה פן ינותק החשמל, ועד כמה תפח חשבון המכולת. שוקלים כל קנייה, ומתאמצים להאכיל את הילדים. חגים ושמחות מוסיפים קמטים למצח, כיוון שגורמים לתוספת הוצאות. לפעמים צומח מישהו שירחיק לכת, יתעשר בעסקים מעורפלים וייפלט לנצח, אין בעולמם הישג גדול יותר. הרוב משתעשעים בחלומות קטנים, מות זקן חולה, או להבדיל נישואי בת, שמקטינים את מספר הפיות ואת הצפיפות. גם תוספת כמה שקלים למשכורת בזכות כל שנה שנצברת. נחת שמכירה היטב. ארע ליונה שנתקל בדרכו במכונית תקועה בגלל תקלה. קצת התעסקות ורווח כספי לא צפוי. יונה הוא בעלה, אם שכחתי.

ושאלתי על חלומותיה, ומשהשתהתה הוספתי משהו על חלומות בשכונה האחרת, זו שבה גדלנו. אני, למשל, חלמתי שיגיע יום שאתחתן אתך. והציצה בי בוחנת אם סוג של לגלוג. כשהייתי בן שש או שמונה, ואז נעלמת לי.

הנה נאמר. עכשיו איך תגיב. אבל השתררה שתיקה, מדי פעם השחירו חלונות בבתים ממול, אחד פה אחד שם, בפיזור מתמיה, שאולי פרי עבודת מחשב שמימי. מנגינות התערבבו זו בזו, ויחד התלכדו לשקט, על פי איזו נוסחה כימית נעלמה, שגורמת להן לסתור זו את זו, עד שבלתי מובחנות. אולי לא היה במקומו, גילוי הלב הילדותי שלי, באוזני מי שגדלה בחצר פידור, ובוודאי חוותה ילדות של נחיתות, עלבונות, ומעל הכל בדידות. מי נתן דעתו על הנערה הצנומה בלבוש הדהוי, החדגוני, שספק אם פצתה פה בשיעורים, ובחוש (שישי, שביעי) נזהרה מביקורים בבתי חברות מחשש שתצטרך להתחמק מלזמן לביתה. האם לכן שבתה את לב הילדון שקלט בלא מודע גוונים עזים ובלתי נראים של עדינות מתייסרת.

עכשיו תורה. הצטדקה שבאמת מין העלמות. הייתה חייבת לקום ולהסתלק. ועוד אמרה, שלא היו. לכן גם לא לראות בחייה כיום סוג של הגשמה. אפילו לא בילדים. לא היו חלומות, רק התחמקות מתמדת ועמידה על המשמר. פתאום נקטע דיבורה וכאילו הזדקפה, הישירה עיניה אל פני, היה לה ממה לפחוד, האח הזה שלה. מה.

רגע שרק שנינו. כאילו נעלם הרחוב, העולם, ושקט שחור, מזוהם. (אצבעותיה שיחקו בעצבנות בכפות רגליה). רק לא זה, אנא.

חייכה. לא היה, כיוון שמיהרה להסתלק תכף אחרי הניסיון הראשון, היה ברור שחייבת.

תירגע, אמרה גולדי, הרי לא כלום, וכבר סיפור ישן.

כמה משם עד למעוני שבעיר האחרת, ארבעה קילומטרים, או חמישה, שאדם עושה בשעה, שעה ורבע. צעדה לילית בחשכה של סוף ירח, עוטפת ממקום שהסתיימו אחרוני הבתים. רק שחור הכביש בין צלילות פרדסים, גדרות ותעלות ניקוז, נקטע לסירוגין על ידי אורות מכונת חולפת, שאולי מטיבים עם תחושת הביטחון, אבל הודפים לשוליים. פליטה קטנה, כזו שבסיפורי ילדים מזיליי דמעות, האסופית, ובלי משפחה, וקופרפילד. תמיד עם סיומת מחממת לב. רק שכאן נעלם החסד, ובמקומו אוויר שרבי מחניק, עושה לחוש מועקה. פקידה רפואית. תפקיד שנשמע די מרשים, ובפועל, התעסקות שגרתית חסרת גיוון. קהל שכולו קשישים (השיבה גולדי), נע לאטו, ובלי להאיץ במחוגי הזמן. וכי לאן ממהרים. שמות מוקלדים לאימות זהויות, עדכון תחלואים, והחשוב מכל, הקפדה על התור המתארך מאחורי דלתו של דוקטור רשבסקי שלעולם מאחר, ולך תסביר, תתנצל. בין לבין, פטפוט קליל עם רגינה או שרית על הבילוי בליל אמש, ומה שלום התינוק של אסנת, שמשלשל מאז ראשית השבוע, וחלילה להקל ראש. את זאת תאמר בלא להתיק את המבט מהמסך שלפניה, עד שהזקנה שמעבר לדלפק נבהלת לשאול, חשבה שכוונו המילים אליה (צחקוק). מדי פעם הצצה בשעון, מדשדש לעבר קצה יום העבודה באיטיות מחליאה. סוף סוף קריאות ביי ביציאה, נגמר. לא הגשמת חלום החיים האלה, הבעל הזה, שכפי הנראה עומד במחויבותיו באורח סביר, מזון ולבוש וקורת גג, ומה שבליה.

(השאלה המוזרה שלה, אם הייתי נענה לתנאי המפורש: קבלת השם פיודור).

לא הסבירה את נישואיה ואני לא שאלתי, לא העזתי, עלול להעליב. אם החל בחיזור, בוודאי מהסוג המגושם, דיבורים קטנים ושתיקות, שלהן דווקא מורגלת. זיווג באמצעות ידידים. מה תפסידי, נסי, גלי סבלנות. נכון שלא מאהב מהסרטים, בעל, נראה אדם פשוט, עובד מוסך שמשכורתו שכיחה ויציבה, לפעמים שעות נוספות. מאותם שנכנסים למסלול ומתנהלים בלא ברקים ורעמים: צריך להזמין גז, ושוב נשרפה הנורה בשירותים, הרי רק עכשיו החלפת, ואם אפשר להנמיך את הקול בטלוויזיה, ממש מחריש אוזניים.

מדי פעם עליה לגוון את תפריט הארוחות, קצת, אטריות במקום אורז ולהפך. (לא אטריות, פסטה, לפעמים גריסים).

תסריט יציר דמיוני, טוב כאחרים, מיליארד סינים כידוע. ובמבט מהצד, לא עוול משווע ליוצאת החצר ההיא, היכן שישבו זו מול זו על הדשא הקמל (דשא, מה פתאום דשא, סתם יבלית). ברוגע, שחה גולדי, ביטוי גבוה שגרם לו להרים עיניים אל פניה המואפלות. נורה אוחזת בכפות רגלי הילדונת, מעסה אותן בעדינות, מלטפת. יכלו כך שעות, בשמש החורפית המענגת. לפעמים הושיבה בין ברכיה התפוחות, סרקה את שערה בתנועות מתונות, קלעה צמות וקשרה בסרטים. חיבקה.

מאוד אהבה ילדים. גם את סנדר התינוק, בטרם עלה בידו לחמוק מנשיקותיה. אחר כך הייתה ניצבת בשער ממתנה לחוזרים מבית הספר, ומיהרו לספר שנורא רעבים, ולא צריך לחבק, רק תראי מה הכנת לאכול. אני דודה שלכם, טענה, ולדודה מותר. דודה.

את זה בלגלוג רך. והרהרתי, אם אפשר שיודעת את הדיבורים שם, על הספסל ליד המחלבה, גם הקריצות בצרכנייה ובמועדון הנוער. אהבה ילדים, אמרה גולדי, חלמה שיום אחד בכל זאת יגיח אחד מתוך גופה. הייתה בוחנת את הבטן אם תפחה, ושמה תקלוט רמז, תנועה פנימית בלתי מוכרת, אולי הבחילה שתקפה פתאום. בחילות הן סימן, אתה יודע. גולדי חייכה. לא הייתי בטוח שבלתי אפשרי לחלוטין. מיהו שהזכיר הריונות נדירים אצל בעלי התסמונת הזו. לא, כזאת לא שמעה. נדמה לה שלא ייתכן. הגוף הצמוק התכווץ בעצבנות מתחת לחלוק שהתעטפה בו. לשמוח שלפחות לא עבתה, נחמה קטנה.

רגלי מעדה לתוך סדק עמוק שנפער בשולי הכביש, וכמעט השתטחתי ארצה, מתאמץ נואשות לבלום בעזרת פסיעות חפוזות, בניסיון נואש להימלט מסנור מעוור. זינקתי ימינה והחלקתי אל סבך שיחי הפטל שגדשו את התעלה. נבל. טס כמטורף באורות גבוהים, ולך חפש שוטר כשצריך. דחקתי בעצמי בקוצר רוח לשוב אל המסלול, תוך מאבק עצבני בקוצים שנאחזו בבגדיי ושרטו עד זוב דם. להמשיך לצעוד. כשאגיע לשטח מואר אבחן את הנזק. שם, בבית טיילר כבר בוודאי הלכו לישון, לא לפני שהתלבטו לאן נעלמתי, גלגלו סברות לגלגניות. הנה הביטוי ההולם, קלילות, תכונה שמהיכן צמחה בחצר פיודור. אם פרח, יהא ניצן רקפת בר בתוך זר כריזנטמות בשרני ועבש. האם כבר אז הוטרד מוח הילד, שבוודאי טרם נחשף למסתורי הגנטיקה, למראה הצירוף המוזר. (גם בשנים שאחריי, בבית הספר התיכון, התחברו לו חוקי התורשה רק לצבעי האפונים של מנדל). מהו אפוא, שעורר בו עניין, התרגשות, אפילו לכנות כמיהה. איך שחתי לה, מנסה להישמע מתבדח, חלמתי להתחתן איתך.

לשער שדקיק רובד החלומות בחצר פיודור. רק אולי נורה, שכמו הלצה אכזרית התקווה שלה שהנה יום אחד בכל זאת משהו יגיח, תינוק שכולו שלה. אפילו יהיו פניו פני צב, וגופו כשל צב. לצבוע בצהוב תהום חלולה, ריק של בדידות. לכאורה משאלה קטנה, שמסוגל אלוהים אם רק יתחשק לו, ושום סיכוי, כי הרי חסרת ערך בעיניו. מה על חלומות השאר, צוקי וסנדר, לא יותר מתקוות שקונים במכולת, חומר בדמות אדמה, משהו שהוא מקום, שהוא ביטחון בעולם מתנדנד על גלים.

שאיפות שפשטות מלהיחשב למשאות נפש.

לדמיין איך התייצבה לעסקה הדוחה, כן, צוקי. מול הגבר הגוץ, השרירי, שבוודאי לא האריך בטכסים. מבט תכליתי בוחן, שרחוק מלבטא התלהבות ממה שלפניו: זו הסחורה, ומזל שעושים בחושך.

(לשדר במבט עיניים, שאם מתכוונת להונות, לא תרחיק לכת, לא אצלו. והשיבה: נחיה ונראה). אחד שבלי חלומות, סבא פיודור, וספק אם היו אי פעם. לא לשאול על סנדר, הן זה עתה שמע. מי נותר, גולדי, שאיך אמרה, קיוויתי שבתוך חלום רע, ופתאום אתעורר במקום אחר. והרי הדוגמה ממש מול העיניים, בבית מעבר לכביש. כך הצטייר במבט משם, ולך תסביר. זהירות, פסי הרכבת, ומימין חורשות הפקולטה. כמעט הגיע. לצפות בתמונה החוזרת, זו שאולי בעיני הוריו. להגיד, מוטב מרחוק, מה שלא פשוט כלל. בגלל השכנות הצמודה, בגלל היעדרות האב כל ימות השבוע, וכאן את (יטיח באם), עם רגשותך המופלגת, ואיך לשמור שלא תרקחי תבשיל לכולנו (כן, בלי דעת, שלא במתכוון, מזה חושש). (יגיד: נלעגת, רגשותך הנלעגת).

שאבדה עדינותו כלפיה, הבחין כבר מזמן, ובוודאי חשה גם היא. מה טוב שמצויה לה משרתה, להעביר את הבקרים. וכששבה הביתה מה שבבית, בישול וכביסה וניקיון. עיסוקים שאומנם לא מחבבת, ועדיין עיסוקים. מה נותר, ספרים, אותם הן תמיד אהבת. בשאלה. ולא נחפזת להשיב. אחר כך תאמר לו שקשה הריכוז כשטורדות מחשבות, וכבר עדיף עיסוקים שוליים, טיפול בגינה או בישול ריבה מפירות עצי החצר. לפרוס ענבים על לוח רחב, ולייבש בשמש עד שצמוקים, ועשויים להשתמר אפילו שנים. מתוקים עד בחילה, אמרה, וכנגד הזבובים מכסה ברשת. דוקטור זניש הורתה לטפל גם בגופרית כדי שיושג גוון בהיר. כך עושים בייצור תעשייתי. בשיער שיבה, שאי אפשר להחליט אם טבעי או כמין התהדרות, מגיחה מדי פעם ממשד המעבדה, ועוצרת לצד העובדים, מעירה. מתעכבת גם מאחוריו בזמן שעורך את קליפות התפוזים שבושלו בסוכר, לקראת הכנסתן לתנור. בת כמה עשויה להיות, בוודאי חמישים, ותשומת הלב המופרזת שמגלה, גורמת לו אי נוחות. מצאת חן בעיניה, גיחך הכימאי פרדקין, ראה הוזהרת.

אם גם בשל כך העדיף לעשות את עבודתו בשעות הערב, לאחר תום הלימודים. לבדו בבניין, בודק אחוזי סוכר ואת משקלי הדגימות, ועורך בטבלה. לפעמים די במבט כדי להבחין בהבדלים שבין הטיפולים. נראה בבירור השוני. ונענעה בראש. לצורך פרסום מדעי יש צורך בביטוי כמותי, לנקוב במספרים. אנחנו מכון מחקר, טענה המנהלת.

לא מעשי הייבוש של אימא שכלל לא איכפת הצורה. בין כה וכה נלעטים בשיניים או נצברים בצנצנת, גוש דחוס, מתוק וחסר לחלוחית, סוד ההשתמרות. ואבא שלך דוגמה שכלל לא ממין העניין, איך המגילות ההן באבק המדברי, מגילות ים המלח, איך השתמרו. גם שרידי מזון ואריגים. אלפיים שנה בלא ריקבון. לא החי, ידגיש פרופסור אבן חן, הרי רוב גופנו מים, וכשמתייבשים והולכים נחרץ גורלנו.

מתייבשים, אמר נוקי, כמו עשבים עקורים מוטלים בשמש. מתייבש גם המוח, ואז ריח מגעיל למשוך זוללי נבלות, תנים, אפילו חולדות. ובקה הסכימה שכך בדרך כלל, לא במקרה שלנו. בטוחה שחיסלה את הזקן, את סבא פיודור, ובקלי קלות, כיוון שכבר בקושי זז, חנקה וגררה אל תחתית המגרש. עכשיו תהיה שלה כל הנחלה.

הקביעה הנחרצת של אבא שרק מטען עודף למין האנושי, אוכלוסייה מיותרת שצורכת מזון, מייצרת אשפה, ומגדילה את החור באוזון. אפילו תשובה אחת לחידות הקיום לא תבוא מאלה. אפילו את השאלות, שום סיכוי. אדרבה, מדללים את התרכיז שהושג באמצעות דורות של השבחה.

להבין שכך כשמרוגז, וללא קשר לנושא שעליו שופך את חמתו. כבר הייתי בן שבע עשרה, תלמיד הכיתה השביעית, ולהוט להיגרר לוויכוחים, לכן שאלתי מה התועלת בנו. מי בכלל קבע שקיימות מטרות, ועד שלא יוכיחו (מה שלא יצליחו אף פעם), אין מי שחשוב יותר או פחות. זו דעתי, או שמא ציטטה מדברים שהושמעו ליד השולחן הזה. (בלגלוג).

אימא אמרה שטון הוויכוחים האלה הורס לה את התיאבון.

בגלל המכתב שהפיץ הוועד, סיפור הצתת פח האשפה בחזית בית העם, ושבירת הסורגים שהתקינו בחזית המועדון. לא הפתעה מרעישה. כבר קדמו לכך תלונות על חבורת נוער שמתפרעת בלילות, משתכרת, שוברת, מזהמת. מושכת ריקנים כמותה מיישובי הסביבה, ובוודאי לא מושכת ידה מסמים. אלא שהפעם הותירו אחריהם נזק ממשי. תיקון הסורגים בלבד נאמד באלף שקלים, ועקבות השרפה יפארו את הבניין חודשים ושנים. במקום ליילל יכלו להזעיק משטרה, אמר אבא, ועניתי שאת זאת מאיימים לעשות בפעם הבאה. הצחיק אותו.

מפני שמי שם, אחד של פינטו, וזה של שאולוב, של גורנשטיין, דמויות מוכרות. הנה אנחנו, נראה אם תעזו. גסי רוח, הולכי בטל שמוטב לשמור מרחק. ינפצו את שמשות ביתך בלילה, וצא לרדוף. אפילו ביום לעיניך, אמר אבא. האם לא הרים יד על המחנכת שלו, הבריון נוחי שאולוב. אגרוף, תיקנתי.

סיפור ישן שלא ממין העניין, התערבה אימא, זה כבר מזמן במדים, לא נראה אלא לעיתים רחוקות ותמיד מברך בנימוס. מבטה בחן את אבא, מנסה להבין מה קרה, לא כאן, שם במשרדים, היכן שמבלה את רוב שעותיו. יש גם לה סיפור, משהו מהמתרחש במכללה שבה עובדת.

על פי חוקי הביולוגיה, טען אבא. מתחיל בדור המייסדים שנגרר אל תוך הסיסמאות, נשבה במילים שכיסו על הבוץ, ואם בצבץ (בוודאי בצבץ), טרחו לכסות בביטויים גבוהים, שליחות, יעוד. בהרים כבר השמש מלהטת, ובעמק עוד נוצץ הטל. (אולי די, ניסתה אימא). אנשים זקוקים ללחם, ואותו בזיעת אפיים. מדי פעם רטנו כמובן, אבל המשיכו, מה ברירה בידם. אחר כך ייפו את הזיכרונות, כדי שישתלבו כראוי בספרי ההיסטוריה. (צוחק), ספרים שמי קורא היום. אחריהם הבנים שמתוך כבוד וגאווה, ומשהו נושר גם לכיסיהם, כי יורשים חוקיים. לפעמים לא מסתפקים בשיירים, ממצים כל אפשרות, על פי כללי השוק והקרבה לצלחת. את ההסברים ימציאו אחר כך. הדור השלישי כבר פירות באושים. בסדר הזה.

(די עם זה, ביקשה אימא).

פסק זמן לפריסת המלפפון, טבעות טבעות, ומעליהן גבינה לבנה מהגביע שבאמצע השולחן. לא יבזוק מלח כי לא רגיש לטעם.

במחזוריות קבועה (המשיך), שחלה על כל אידיאל. כך לגבי הכפר הזה שהתגלגלנו אליו כשכבר בשלב הדשדוש.

עכשיו התריסה אימא, טענה שמשנה את דעתו על פי מצב הרוח. זוכרת איך שב נלהב מהפגישה עם ועדת הקבלה: פינה של תמימות, עולם שחלף מן העולם, רק אולי בכפרי סין או אירן (צחקה). בסך הכל מה, בני אדם שעמלים למחייתם, טובים ורעים על פי החלוקה השכיחה. לא גרועים מאלה שמצויה בחברתם במקום עבודתה. ומספרת על מנהל הקורסים החקלאיים, שאין יודע איך זכה בתפקיד. איש ריק ובלי תעודות, שביקש להישלח לאנגליה על מנת לשפר את שליטתו בשפה. די בחצי שנה, ומוזר בעיניו שאין תופסים עד כמה יתרום לתפקידו. לא אישרו הנבלים, חיקתה את יבבתו, לא תפס בשום אופן מדוע.

הדור השלישי פירות באושים, התעקש אבא, מנסה לשכנע בעזרת נחרצות בלבד. ושש שנים אחר כך, לאורו של פנס רחוב ליד פסי הרכבת, בדקתי את השריטות על ידי, גם מתחת לחולצה, מגרד בציפורן את עקבות הקוצים שנותרו על הבד, ותוהה איך למנות את הדורות בבית פיודור, ולאיזה לשייך את גולדי. מצומק, דהוי, לא באוש, אולי הוכחה שלא שלישי, גם לא שני, מקרה שלא על פי הכללים. כבר פסעתי על מדרכה ואורות פנסי רחוב מזה ומזה, גם דמויות בודדות שנחפזו בשני הכיוונים. נפנפתי אל אחת מוכרת, סטודנט בשנתון מעלי. לא על מנת לפתוח בשיחה, מפני שת"ק פרסה מכאן, בשכונה קמוטה, עדויה חבלי כביסה, תריסים במגוון סגנונות הסתגרות, וגיבוב אנטנות ודודי שמש. אין ועד בית, התנצלה גולדי, ורק לצורך תאורת חדר המדרגות עשרה שקלים לחודש. על סיוד אין מה לדבר. הוסכם שכל שכן שוטף את המדרגות מדלתו ועד לקומה שמתחת, אחת לחודש בסדר קבוע. זה המעט.

לפעמים שוכחים, אמרה, ומתחיל ריב.

לא הייתה וילת פאר גם במקום שקוראים בית ילדותה, כך הניקיון, שאף פעם לא היה בראש הדאגות של אימא צוקי. לכן התחברה בלא קושי. אבל בדמיון קיוותה להתעורר אצלנו (הייתי גדולה, חיילת, גיל שמאחר מדי להתחיל לרחף).

כבר היה בשלב שפרץ העולם לפינתנו, דרס בדחפורים והידק את שבילי העפר באבנים משתלבות. משקים הפכו סחורה מבוקשת אצל אנשי עסקים וקבלני עפר שכל עניינם ממדי החצרות. ספינות רב מפלסיות גבהו בין הקוביות דהיות הרעפים, ונעטפו בגינות בטון, עצי זית קשישים, ובעיקר גדרות. טנדרים הצבועים שלטי חברות גינון פרקו מכסחות דשא מתנייעות, ופועלים בעלי גוונים זרים. עלוני הוועד התמקדו בחזיתות החצרות שחובה לטפחן, לגזום כל ענף הפורץ למדרכה. איכות סביבה, שאגו דפי הדפוס, צבועים ורוד ותכלת. מולם ניצבה בעיקשות חצר פידור ככתם חלודה על שמלת חופה. גבב גרוטאות, חביות מחלידות ובית שבור תריסים שאימתי עבר סיוד.

דווקא אבא ביטא את שביעות רצונו. בעיניו תזכורת למה שאנו, פינת קיר בלתי צבועה לזכר החורבן. מי כאן באמת, עובדי כפיים פשוטים שהטיבו לאחוז בטורייה ולטלטל שקי חמישים קילו אמוניאק, שלפו בוטנים בקלשונים ועל ברכיים ניכשו בין נבטי מלפפונים. מתכוון לשימו ומנטל ופינטו, אפילו לסנלה הזקן. לאימא לא הובן הקשר, ולמה צורם לו המראה המטופח של הרחוב. מפני שיפה כמותם, התקצף אבא, כאילו שיקולי אסתטיקה, ומה שבאמת, רדיפת בצע. הוא הרים את פניו מהצלחת. כך תמיד כשהתעצם הוויכוח, וכבר לא יועילו מאמצי האם להנמיך את הלהבות. יהי כך, רכוש (כך אני), חטא שאין לו כפרה, וכאילו לא ניטול חלק בביזה גם אנו. מה שכינתי בשיחות עם אימא (לאחר זמן), סיוט ארוחות הערב. לחוש הקלה בכל פעם שמסתיים בשלום, והתקווה שהנה הנה יגיע מועד הגיוס, ואחר כך תור הלימודים. להתרחק.

רחוב בני משה, כמעט חצות, ועדיין אור בדירה שלנו, במטבח ואצל דנקר. מוזר.

היה מונח שם צינור מתכת, שני צול, באורך ארבעה מטרים, קצת קבור באדמה. התכופפתי, הרמתי, רוקנתי משאריות עפר, וגררתי לחצר האחורית. אביגיל שאלה מה זה, וענית, שיהיה מונח אצלכם בינתיים, אף פעם אין לדעת מתי נצטרך. לא היו בקצהו חריצים שעושים כדי להבריג, לכן לקחתי את המכשיר שחורץ, וניסיתי בעצמי (מה שלא עשיתי אף פעם), פעם ושתיים ושוב, כי לא הצליח, חרט רק חצי, ובצד האחר נשאר חלק.

אולי אתה, הצעתי לזוליק, אולי תצליח יותר. ולא זז.

הגעת לבד. ונראה מחכה להסבר.

כי התחילו ההרצאות שלה בביוכימיה.

מהבעת פניו ניכר שלא השתכנע, לכן סיפרתי שבעצמי הקפצתי הבוקר להר הצופים. על פי בקשתה. נראה אמנם תמוה, אבל לא שאלתי איך זה מקצוע מתחום מדעי הטבע, בקמפוס של רוח וחברה.

תיראי מי הגיע, אמר לאשתו, ועוד לבדו. הפנים של אביגיל נראו קמוטים כמו של זקנה, אבל הגוף נותר חטוב ודק. התקרבה ונעמדה מולי, ממש קרוב, בחיוך רחב של ידידות, עד שתמהתי על זוליק שמה מחפש מציאות, כשזו מצויה כאן לפניו. חיכתה שתחבק, הטיח כמין תשובה לדיבור שלא היה, וחזר והדגיש: היית צריך לחבק. אבל אשתך, רטנתי, לא נושא לבדיחות. הרגליים שלו פרצו שריריות ושזופות מתוך מכנסיו הקצרים והשלימו צורה מוצקה של איכר מחוספס, צרוב שמש.

לא התבדחתי, אמר זוליק.

בקיץ נתחתן, הודעתי.

לא היה צורך לנקוב בשם גולדי, לרגע לא התנדפה אי נוכחותה. במין גיחוך שניתן לפרש לכל כוון, ענה שעד הקיץ המון זמן, ומה שאני מבקש הוא סעיף אחד מתוך הרשימה. או שמא כבר אינך מבקש.

מה, שאלתי, והשיב, להרוג את הבעל. האם לא לכך הצינור הזה שבינתיים מוטב להצמיד לגדר. בינתיים.

אם אשתוק יתפרש כאישור, והרי רמזה במפורש שלא נדרש. בכוונתה להיפרד, ואפילו אינה נזקקת לגט. כהן, לכן הייתה אסורה עליו מלכתחילה. לפי שעה מוטב שנחריש, כך ביקשה, פן יחליף בשנתה את הטבעת שעונדת. זו. ובחיוך קונדסי חשפה את אצבעה להראות גומייה שחורה ומוכרת, מאלה המיועדות לאיטום ברזים. שלך, האם זוכר.

משחק ילדים שובב, ובכל זאת מחייב גט לחומרה. אצבעה נצמדה אל פיה לסמן שתיקה, יודעת את שעליה לעשות, ורק תמהה איך יקבלו הורי. עניין שמטריד אותה, רק זה.

כבר טיפסנו במעגלי הר הצופים, מיד תרד. לכן הזדרזתי לגלות לה שכבר לא חיים יחד, כל אחד בחדר לחוד, ודעתם, לכן, חסרת משקל. (אין טעם להסתיר. בין כה וכה ייחשף כשתצטרף למשפחה). פתאום הגניחה של זוליק, שאולי ממשקל הצינור, אם נשמט חלילה על כף רגלו. והפניתי את פני להיחרד מהמראה. רק צורה שלו. כמין מסכה, מתחתיה התעוותו פנים אחרות, הבעל יונה. וזינוק מבוהל שגורר חבטה מעצם קשה. מה עושה כאן.

חושך סביבי ועד שהבנתי איפה. למשש את הכאב וממנו אל הקיר שבו האשמה, סתם מהלומה שאולי תצמיח חבורה. במיטתו שבסמוך נחר ספי, לא הופרע כלל. עוד רחוק הבוקר ולמה התעוררתי, אולי כדי להימלט מתעותעי חלום של מוח מעוות. אף פעם לא ביקרתי במקום ההוא שבקצה המפות, כפר בשם פדות, ובקושי מכיר את האנשים ההם, לא בטוח בשמות. אולי פגשתי פעם אחת ויחידה כשביקרו בביתנו, לחצתי ידיים והתחמקתי לחדרי. ביישן הבן שלכם, צחקה זו שקראו אביגיל (אולי). הייתה רזה ובהירה והאצבעות שהושיטה, כשל פסנתרנית, אולי מהסיפור על גרטל שמציגה למכשפה את רזונה. בקושי לכנות זיכרון, ואותו בכלל לא, רק גבר שזוף ומוצק, צורת עובד אדמה השבע מלחם. חברים של הורי, ובוודאי באותו גיל, ומה לי ולהם. עכשיו חייב לחזור ולהירדם, אם לא רוצה להתנמנם מחר בהרצאות.

עד מתי ישבנו אמש. עד חצות, אפילו אחרי, והכל בגלל המופקרת, סימה שנהב, שזימנה עצמה לארוחת ערב פרולטרית, כך הסבירה ולא חדלה לצחוק. ניכר בשותפיי שקיוו לתמורה, לא מגלים נכונות לוותר זה לזה. במהרה חשתי מיותר בחבורתם הצוהלת, הסברתי שעייף עד מוות, סחוט. אבל סימה תפסה בכתפי, משכה שאשב, בטוחה שישמחו לשמוע היכן שוטטתי כל הערב.

אל תשאלי, שיחק דנקנר, סיפורים שהשתיקה יפה להם.

אם דווקא משום כך הכריזה על בחירתה. אוהבת לתת מתוך רצון, לא בכפייה, לכן לי. (כך במפורש).

הולך לישון, התעקשתי.

אחר כך יתבטא ספי במילה קצרצרה שפירושה זעזוע. יגיד שהזדמנות פז לאבד את בתולי. החמצה שגורמת לו צער, תסכול, והרבה מעבר, עד כאב פיסי ממש. אחת שעל פי הגדרתו המוצלחת של ידידו דנקנר, פושקת שפתיים ולא רק אותן, ולמה ההתחסדות הזו. ערב ארוך התחרו שניהם על הזכות ללוותה לביתה, בסוף מה.

אני עייף, אמרתי, תסביר זאת גם לדנקנר.

כי איך לתרץ את המבוכה. להתגלגל עם זו שהכל אומרים צפיחית בדבש, טעם גן עדן, רבים וטובים טעמו, וגם פחותים יותר. הרי רק מהאופן שמדברת, הביטויים, הגסות, להיות בטוח שתכף יזלוג לכל עבר הסיפור שאפילו לנשק. איך עשה בצורה מגושמת שבקושי נוגעת, ונאלצה לאחוז בשתי ידיים וללמד. עטפתי את הראש בשמיכה וניסיתי להתרחק, גם מהשאלה אם ישן הילד, ולחישת מענה, אולי של ספי, להניח לי. לפחות אחד שאינו מרושע. עכשיו הגיע הבא בתור, ונוקי סובב את הבקבוק והכריז, חובה עליך לנשק את בקה על השפתיים. בהדגשה מיוחדת שנועדה למנוע כל פרשנות מתחכמת. יצאנו החוצה אל הלילה, כי שכח להדגיש שלעיני כולם, ובאור הקלוש אחזתי בכתפיה. לא עלה על דעתנו להעמיד פנים, חובה היא חובה,

וכשחשתי במגע הרך צקצקתי במהירות כנדרש והופתעתי שגם היא. לא היית חייבת, לחשתי. היינו בני שתיים עשרה או פחות.

עוד זמן רב הוספתי להתייגע בשאלה למה עשתה, והאם מתוך בלבול, ועל תחושת הרכות שלא סתם כמו כרית משי או בד קטיפה, יותר עדין וכאילו טעם מתקתק. גם כשנפרדנו מנוגה, הסמלת הפלוגתית, וזה אחר זה חיבקנו ושפתינו רפרפו על הלחי מנסים להתקרב ולא מעיזים. להתאמץ להיזכר בעוד, ולא. האם מפני שנפגעה, התעקשה לדחות בתוקף את האחרים, את התעקשותו של דנקנר שרק ליווי, באמת, לא ייתכן שתצעד לבדה בשעה כל כך מאוחרת. בסוף הצטרפו שניהם, כדי להפיג חשדות, ותכף שבו, מרעישים בקולי קולות עוד בהיותם ברחוב.

לא אוהב מנופחים, ועוד יותר כאלה שמנפחים עצמם במכוון. לא היינו צריכים להצטרף אל הדנקנר הזה בשכירת הדירה. שבע רצון מעצמו ומבטא זאת בלא צנעה, מצטט שמות מפורסמים, ומציג טיעונים כאילו נטל תשעה קבים חוכמה, ומה שבאמת, התחכמויות. עניין מקרי שפגשת בו, ואלמלא, לא תדע שקיים.

הייתה כיכר בקצה הדרך, להסתובב עם הפנים ולשוב לבדי בכון שבאנו. עצרתי ליד מחסום שבפתח חניון, מקום שאסור בחנייה ורק לרגע, לשנייה, להוריד בכניסה נוחה. גולדי נשארה יושבת במכונית, מעבירה את אצבעותיה על גב ידה האחרת וכאילו לא מבינה. אסור לעצור כאן, ביארתי, וענתה, אז תיסע.

את צריכה לרדת.

ראיתי ראש מציץ מחלון, בוודאי השוער. מיד ייצא להורות לזוז. הנחתי יד על השתיים שלה ואמרתי שלא אצבעות לעבודות מעבדה, כבר מוטב היה ארכיאולוגיה. או מטבח.

אנא, לחשתי, כי ראיתי שמתקרב, מנענע בנשק להזהיר. עוד שנייה, ואז בנחישות הדפה את הדלת ונעמדה מאחוריה. אל תשכח, החתונה בקיץ. הנעתי ונסעתי למושב ההוא שבקצה העולם, מה שכבר סיפרתי קודם, ועד שאתעורר.

מיכל אשפתות כבד, מאלה הנטענים על גבי משאיות, חסם לכל רוחבה את המדרכה שבחזית משק פידודור. פסולת בניין, גזם ענפים, וסתם ניירות וקרטונים, ממש עולה על גדותיו. אבא הסביר שהחלטת הנהלה, מבקשים למרר חיים, להכריח להסתלק בלי להמתין לתוצאות המשפט. משפט. לא ידעתי שמתנהל.

מסתבר שכבר שנים, חמש לפחות. הגישו תביעה שמסתכמת במיליונים, חובות על מים שלא שולמו, ומסי אגודה, ואגרות שמירה וניקיון. כל אלה על פני תקופה של חמישים שנה ויותר.

לחשב רק את הריבית. סיפר שבתחילה ניסו במשא ומתן, היו מוכנים להגיע להסדר מוסכם, דירת שלושה חדרים בעיר, וסכום כסף לכמה חודשי קיום, ונענו בשלילה. משהו שאין לו סוף, ההליך המשפטי, אתה מכניס רגל, ואינך יודע איך תצא, ובעיקר מתי. יכול להיגרר גם עשר שנים או כמה, ולמי יש כוח. לכן הציעו פיצוי שכלל לא ראויים, מיליון, אפילו יותר. אולי היו מצליחים לסגור עם הבן, לא כל עוד קיימת הזקנה, וזו מסוגלת להוסיף ולחיות עשרות שנים. עלולה, תיקנתי.

נתקלתי באחותו, שחתי להם, באוטובוס לרחובות. לא הזכרתי את ביקורי בביתה. ידעו במטושטש פרטים מתקופה הסמוכה למות פידור ומלחמות הצוואה. גם שהתחתנה ויש בן, ותיקנתי ששניים. הרי נישואיה היוו חלק מהבעיה. עדיין.

על סנדר ידעתי שהיה נשוי, או לפחות חי עם מישהי שהספיקה להגיע, ללדת ולנטוש עם הילד. פרשה שהחלה במהלך שירותי הצבאי, ואז גם הסתיימה. אמרו שלא הסתדרו ביניהן, החמות וכלתה, שהיו צעקות. אבא טען שלא מצליח להבין איך בכלל הסכימה להצטרף לשמורת הטבע הזאת, שאולי יאה לכנות גן חיות. נראתה בחורה רגילה, אבל מה אנו יודעים. זוכר שסיפרו שהתרחש בשקט, ממש כשם שבאה. יום אחד הביע קונפורטי תמיהה שאין רואים, וכשגברת מנטל שאלה את צוקי (לא מיד, וכאילו בדרך אגב), נענתה שעזבו. ללא שום פירוט, סיפרה זהבה מנטל, שום הסבר, גם לא להיכן. חיכיתי שאולי תוסיף (כך זהבה), אבל המשיכה בטענות על גובה קצבת הזיקנה שמקבלת, בטוחה שהתנכלות מכוונת ביוזמת הוועד. אמרתי שספק אם יתברר אי פעם, אולי רק אם יגיעו דיירים חדשים, יחפרו בכל המגרש ויגלו עצמות, וצחקו. היו כמובן פטפוטים, השערות מסמרות שיער. הרי צריכים למלא בתכנים את שעות ההמתנה במרפאה. עד שהגיעה הזמנה לבית משפט, תביעת מזונות (איך נודע). אבא הסביר שמתקיים מעקב שיטתי. סינלה כמובן, אלה מי. ביקשו לבדוק כל מכתב, כל הודעה ממשד ממשלתי או בנק, ובלי להותיר עקבות. (וכי איזה דברי דואר עשויים לקבל). מסתבר שחיים וקיימים, לאכזבת הכל. לא יודעים אם משלם וכמה. אולי גם את זה הביטוח הלאומי.

לדעת אימא, מנהלים את המאבק בלא מעט רשעות. אישה זקנה ובן עלוב נפש. לא הטעם שלה, אבל אין חובה לעמוד בתנאי הזה. סיפור שנמשך חמישים שנה ופעם ייגמר מעצמו (איך, תמה אבא, הרי גם אם תמות, עדיין יישאר סנדר, עניין לעוד דור או שניים, ואז יצוץ יוצא חלציו, התינוק מתביעת המזונות). לפחות יכלו להסתפק במשפט שמנהלים (והגיב בכעס שעולה בכסף מהכיס שלנו, כך על כל מילה שמשמיעה). למה להפוך את פח האשפה, למה לסגור את המים. לפני כמה שבועות השליכו מעבר לשער פגר של כלב דרוס, זיהם את כל הסביבה (לא זיהם, הצחין).

גם האשפה שמתגוללת ברחוב פוגעת בכולנו. (למה שייפנו אם לא משלמים מסים, ומלבד זאת, איך יודעת שמעשה יזום, אולי סתם התהפך. פח ישן שלא ניתן לסגור, ומושך אליו להקת חתולי זבל. חתולים לא הופכים פחים, אבל כלב יכול).

לא ייגמר לעולם, אמר אבא, ובוודאי לא מעצמו.

(משהו רע קורה בתוך המשפחה שלי, אי אפשר שלא לחוש).

גולדי סיפרה ששום קשר. לפחות עשר שנים לא דיברה עם צוקי. שלחה מכתב להודיע כשנולד שי, אבל בלי לציין כתובת או עיר מגורים. (עשתה שיגיע מחיפה, אם ינסו לגלות לפי חותמת הדואר). כשנולד ניר לא טרחה לשתף, או שמא הייתה טרודה מדי עם שני הפעוטות. היה תינוק קשה, לא לישון בלילות, וכל המחלות שדבקו בו. קיוותה לבת אבל ידעה מראש שתקוות שווא, היום הרי כבר ביטלו את ההפתעות. כן, שמעה על האישה של סנדר, גם על ההיריון. זאת בזכות היתקלות מקרית בבת של קונפורטי, בכנס מזכירות מחוזי שארגנה קופת החולים באולם בלוד. לא הייתה מזהה בשום אופן, ורק כשנקבה בשמה, ציונה. היחידה שהכירה בשם הזה. היא חייכה והסכימה עם הערתי לגבי כשרונה המיוחד שצוין בעת פגישתנו באוטובוס. עניין מוזר באמת, ודווקא היא זיהתה מיד, טענה שלא השתנתי כלל. מחמאה מנומסת שמצחיק לקבל ברצינות.

היה בביקורי השני שהתרחש לאחר התאפקות של כמה חודשים. בגלל החשש שיתקבל כמטרד, ומאידך הפחד שהשתהות עלולה להתגלגל לנתק. עמדתי לפני הדלת והתלבטתי אם להקיש. כמעט השתכנעתי לחזור בצנעה במדרגות היורדות ולהסתלק, כאילו לא היה. צעדים כבדים מלמטה הבריחו לקומה שמעל, כאילו בטעות, וכך נפגשנו לפני הדלת. הבעל שלה ששב מהעבודה. לא שאל, פשוט פתח והניח לי להיכנס ראשון. גבר מוצק שלא היה מותר שום סיכויים בקרב היאבקות, רק אולי כתמי שמן שחורים שספק אם ניתן להסיר בכביסה. שמחתה נראתה אמיתית וגלויה. כבר חששה ששוב לא אבוא. הזמינה להצטרף לשולחן בזמן שיונה יאכל את ארוחתו, ואנחנו נסתפק בקפה, או אפשר שאטעם גם אני. איך בכלל אוכלים שם אצלכם. התעניינה בשלום ההורים.

(אימא ציטטה את השכנה קונפורטי שטענה ששום עקבות של סבתא פיודור בנכד סנדר. ממש כלום, גם בצורה, גם בהתנהגות, כאילו גזעים שונים. ודווקא גולדי ממש דומה, אותו מבנה דק, אותם צבעים, אותן עיניים. אנחנו לא הכרנו, כי מתה בטרם הגענו, אבל בזיכרונה של שרה קונפורטי נחקקה היטב. בשל הפרש גיל בן מספר שנים חשה לידה כאחות צעירה. כמה היה, חמש או שבע, בתוספת ניסיון החיים שלמרבה הצער זכתה בו על כורחה. בעצמה הרי הייתה כמעט ילדה כשהכירה את נוחי (זה אדון קונפורטי), רק התחתנה ותכף הצטרפו לקבוצה המייסדת. זוכרת שהייתה יפה, אפילו יפה מאוד, מה שגרם להתלחשויות מכוערות בין הבחורות,

ביטויי קנטור מאחורי הגב שמהר חדלו, מפני שהתברר שלא מהסוג הטורף, ההפך הגמור. כל הזמן בילתה בבית עם הילד הזה שלה, שמיד בלטה לעין בעיתו, שאיך אומרים, חסרת תקנה. לא הייתה מאושרת, שחה שרה, וגולדי ממש העתק מדויק, אם כי בכל זאת רק העתק, אף פעם לא ישתווה למקור. מאחלת לה שתזכה לחיים טובים יותר, מכול הלב מאחלת).

גולדי לבשה מין כתונת בית רחבה שהשתלשלה כמעט עד הארץ וכיסתה את כל גופה. אפשר לומר שאבדה בתוכה. חשתי צער בלתי מובן, אולי רחמים. אלמלא הבעל הייתי מספר לה שהופיעה בחלומי, כמעט איחרנו לטקס. היה שם מחסום משטרה לבדיקת תעודות, והיא חיפשה וחיפשה בארנק ולא מצאה. רק כרטיסי רכבת משומשים וטופסי הגרלה. בלי זה אי אפשר, פסק האיש, הרי ייתכן שבכלל ערבייה, או שוהה זרה בלתי חוקית שסבורה שבדרך הזאת תרכוש זכויות. תודיע ששלך התינוק, לחשה. אישה בבגדים אזרחיים סימנה שתצטרף עליה. תלכי אם השוטר, הורה הגבר, בדיקת היריון.

פתאום החל מחול החפצים. לא בחלום, כאן ליד השולחן. בכל כיוון שהבטתי. הכלים, הכיסאות, האנשים. מראה מוכר שכאילו אחוזים בזרם חשמלי שגורם לרעוד בתוך עצמם בצווחות מחרישות אוזניים, בהשתוללות. שאגתי וייללתי, מנסה להעלות את קולי מעל השאון, מנסה להכניע, וכשם שהחל, חדל.

לחשוש אם הבחינו, ולא.

לא ענית, התלוננה גולדי, הזכירה שהתעניינה בשלום כולם. יודע רק מעט מפני שבקושי מגיע. עומס הלימודים, את יודעת, בתוספת העבודה לשם קיום, שאומנם נוחה ובשעות גמישות, מתנה משמייים, בכל זאת תובעת את שלה. להסביר ששיגעון שלי, השאיפה לעשות בכוחות עצמי. היו מסייעים ללא קושי וברצון. (יונה אכל בשקט). היה קצת קשה בשנה הראשונה ולא מעט חששות, עכשיו נכנס למין מסלול שגרתי. להדגיש שלא יחיד המתנהל בדרך הזאת, ממש מפתיע כמה רבים. גולדי חיוותה דעה שתחרות בלתי צודקת, כמו לרוץ יחף כשלאחרים נעלי ספורט. וצחקתי, בית פיודור וצדק, שניים שלא מתחברים. ומלבד זאת, מושג חסר שחר (טוען אבא), המצאת אנשים, ואת המשל על קן הנמלים.

אנחנו לא נמלים.

אמרתי שלדעתו. דווקא עכשיו כשפוענח הצופן, ונמצא המכנה המשותף לכל הברואים. לא הגיוני להניח שקיומם מוסבר בחוקי טבע שונים. (בדלת הופיעה החמות, נראתה כמי שקמה משינה). אבל זו הייתה השקפתו עוד קודם.

ראיתי שמחכה שאסביר, ואמרתי שלמשל אם יתנגש מחר כדור הארץ באיזה גוף שמימי שקוראים מטאור (דבר צפוי, שעל פי הסימנים כבר אירע, ועלול לשוב ולהתרחש בכל עת), וכל החיים יימחו, איך כל זה יתיישב עם המושג צדק. (בלי אנשים אין מי שישאל. בסדר, נניח

שיישאר אחד כדי לשאול. יענה בוודאי שעונש, ממש כמו המבול). יונה סיים, אסף את כליו והניח בכיור. החמות אמרה שיורדת לראות איפה הילדים ומה עושים. נדמה לי שבטון קוטע, שלא משדר חביבות.

אחר כך הלכתי. משער שלא יהיה ביקור נוסף.

נורה (אלף תשע מאות תשעים וארבע)

גם השמש אישה זקנה, עם ריח תפוזים רקובים מגעיל, וכשמחבקת מרטיבה בזיעה. פעם אהבתי לשכב על השקים של תפוחי אדמה, לעצום עיניים, ולחייך לדגדוג הנעים של הקרניים שרוקדות על הפנים. שמש חורפית צעירה של סביונים, עושה חשק להירדם, לחלום על רשרוש עלי הפקאן, על הבושם הלבן של פרחי ההדרים, לרחף יחד. כבר לא.

שיר מגיע מרחוק, אולי מהרדיו של קונפורטי. כזה שפעם שרה לי אימא. כשהפז הופך ורוד זה ליל כלולות, והבוקר משיל קשקשיו עלעלים ברוח.

לא זוכרת את ההמשך, מילים קשות על אישה שמתה, בת יפתח. אימא הייתה נוגעת בשיער שירד לי על המצח, מזיזה בעדינות ושרה שאירדם, ואני שאלתי מי הייתה. אחר כך כבר לא, כי גדלתי, ודוויקו כעס על הרעש. נהייה צרוד הקול שלה, מתאים רק כשלבדה, מקלפת אגוזים או חותכת לסיר לבשל ירקות. לכן רק חיוך. שרים לתינוקות, ולגדולים אומרים ליל מנוחה ומחייכים. צוקי לא מחייכת, רק אומרת.

תשירי לה שיר ערש, אמרתי, תשירי לגולדי התינוקת.

כשהמנגינה מגיעה אני חושבת על אימא, איך הייתה שמחה לשמוע, שוכחת את החום, את הזיעה, כל כך אהבה. גם שירים בשפה האחרת שדיברה כשעוד ילדה, עם סבא וסבתא שלי שלא היו, כי מתו עוד לפני שנולדתי. אפילו לפני דוויקו. קודם ילד או ילדה ואחר כך נכד, בתנאי שכולם נשארים בחיים. לגולדי בהתחלה היו, ועכשיו רק האיש שקוראים סבא פיודור, שבאמת סבא שלה ולי אבא. אבות לא שרים כי הקול שיוצא חזק מדי וחורק, משפסף באוזניים.

צוקי ענתה שמותר גם לי בתור דודה. אבל איך, אם לא יודעת את המילים. לכן ניסיתי רק לזמזם, וכשבאה מילה שהכרתי, להגיד גם אותה. לה לה לה שותים יין לה לה. גולדי הקשיבה וחייכה, סימן שהצליח.

היה מזמן.

(סנדר הפנה את הגב, ושאלתי מה זה הבקבוק שמסתיר. אף פעם לא שתו אצלנו יין, חכה שיראה סבא פיודור. וצחק, איך יראה. יריח את הפה שלך).

היום כבר אין שקים מלאים שהיינו אוספים מספיק לכל השנה, וצוקי קונה בחנות, משלמת כסף, וכשנגמר, קונה שוב. הרגיז את סבא פיודור, כי לא יפים כמו שלנו. גם הסוכר, ארוז בשקיות מנייר, ושמים בכפית. סתם מתוק, לא כמו הטעם שעושים הצימוקים שהרבה יותר מלא, ממש אי אפשר להשוות. אם תה, התווכחה צוקי, אבל לקפה לא מתחברים, חושבים שמקולקל. קפה, אמר סבא פיודור בקול שמקמט את האף, אף פעם לא שתו בבית הזה לפני שבאת. חבל שבאתי, ענתה צוקי, ולא בכסף שלך.

תמיד אומרת כסף, מחזיקה בכיס שתפרה בתוך המכנסיים מבפנים, שלא יצליחו לגנוב. סנדר ניסה, רצה לקחת את מה שהרוויח מפינטו, מתרנגולי ההודו שעזר להכניס לכלובים. או שתתני דמי כיס כמו שמקבלים כולם. בכיס שלי, ענתה, הרבה יותר בטוח.

לכן כשבא להזמין לעבוד שוב, אמר שרק בתנאי שייתן ישר ליד שלו, ותכף כשגומרים. ובבוקר כשנכנס למטבח אמרה לו להפסיק לפהק, ולשלם חמש בעד הקפה ושש בעד הלחם. אם לא, אין אוכל. אף אחד לא משלם לך, טען. רק מי שעושה קופה לעצמו. כך התווכחו. בסוף מי ניצח, צוקי. אבל אחר כך, כשהפסיק עם בית הספר והתחיל כל מיני עבודות חשמל וצינורות, כבר שילם לה כל חודש אלף, ואת היתר לקח לעצמו, כי גדול וצריך בגדים ונעליים ולחפש בחורות. גולדי לא שילמה.

(אצלנו אוכלים במטבח).

אולי לכן הפסיקה לבוא, בגלל הוויכוחים עם צוקי. חיילת לא צריכה בגדים, חיילת מקבלת אוכל בצבא, חיילת נוסעת באוטובוס בלי לשלם, אז בסדר, קחי מאה לבזבוזים שזה כמעט חמישה כל יום, איך לא מספיק.

רוצה שתסביר.

הייתה מצחיקה במדים, כאילו קטנה מדי לחולצה עם שרוולים, וכשקיפלה ירדו עד המרפק, וצוקי אמרה, חיילת צעצוע. בהתחלה ישנה בבית, ובבוקר חיכתה לאוטובוס של שש שיוציא אותה לכביש הראשי. אבל בדיוק הגיעה לגור המשפחה של יובל, שהאבא עובד בירושלים ויוצא אפילו לפני האוטובוס. צוקי שאלה, מה תעשי כל כך מוקדם, תגיעי שעתיים לפני הזמן. בכל זאת כדאי, כי נוסעת בשקט, בלי לפחד שתאחר. יש לה מפתח של המשרד ויכולה להיכנס, לעשות קפה בלי לשלם, ולהתחיל להדפיס מכתבים וניירות פרוטוקולים ששמו בתיבה אחרי שהלכה אתמול. (יש להם מטבח קטן, עם קומקום חשמלי וקופסאות של קפה ותה, וחלב יכולה לקחת מהמקרר של המפקד, חלב בקרטון, רק לטפס קומה).

לפעמים אפילו ב'סקוויטים' שנשארם בצלחת מהישיבה בערב (חושבת שמשאיר לה בכוונה).

צוקי אמרה שממש גן עדן, לא מבינה למה צריכה את הכסף מהמשכורת הצבאית, וגולדי לא ענתה, רק יצאה לחצר ואני יצאתי גם. אם זוכרת את השיר העצוב על הצבעים, השיר על בת

יפתח שהייתי שרה לך כשהיית קטנה. ולא זכרה. העיניים שלה התרחבו מרוב התפלאות וביקשה שאשיר שוב. יעשה שאבכה, לכן לא כדאי.
(מה זה פרוטוקולים).

בגלל שאוכלת יותר מדי לחם, שתי פרוסות בבוקר ושתיים בערב, מרגישה איך נכנס ודוחף את הבטן קדימה, ובמותניים מתנפח בלי לדחוף. צוקי אומרת, מה יהיה הסוף, כדור ששוקל מאה קילו, ושום תועלת בחיך הזה שלך, שבא במקום התנהגות אחראית. ועניתי שבעצמה, מנסה ארוחות בכלל בלי לחם, ורק סלטים ואבוקדו, סלטים ואבוקדו, ובצהריים דלעת מבושלת בתוספת גזר ובטטות, ירקות כתומים. זה בגלל ההורים, שאם כמו שלי, רזים, ואצלה במשפחה תמונה אחרת לגמרי.

לא מכירה אותם, אמרתי.

כבר החלטתי כמה פעמים, ואחר כך סתם שכחתי, או בגלל הביסקוויטים שהביאה לי גולדי, עטופים במפית. הכי גרוע לגוף, ביסקוויטים ועוגות, מבלבלים את ההחלטה. כמו זחילה בין העצים שלא ישימו לב, חתול, אחר כך, אחר כך (אומרת למחשבה הכועסת), לא עכשיו. תבואי כשיהיה פנאי.

מישהו מכרסם את עלי התות, הו הנה.

זה מההרכבות. סבא פיודור יודע להרכיב עצים, אבל לפעמים לא מצליח, וצריך לחזור שוב. הראה איך מוריד את העין בסכין, כך. ביד השנייה אחז בגבעול שנשאר מהעלה, וניקה בזהירות את החתיכות מבפנים (לפעמים יוצא נקי כבר במשיכה ואז הכי מוצלח). עכשיו נחתוך בקליפה וגם מלמעלה, נפתח בעדינות שלא ייקרע, ולאט לאט נשחיל פנימה. (לאט אמרתי). נשאר לעטוף בסרט הפלסטיק שהכין עוד מקודם ומחזיק בכיס. נגמר. נחזור לבדוק בעוד שבועיים. כמה פעמים עשיתי בעצמי ולא נקלט. ואמר, רק בלי עצבנות ולא להתייאש, זה הכלל הכי חשוב. ואולי תנסי בתות, עץ שיותר מתאים להתאמן.

עצים שמחים בשקט. אתה עובר ולא שם לב, ורק אם תתקרב, תסתיר את הפנים בין העלים ואז יגיע. צוקי לא מצליחה להבחין בסימנים אפילו על החתול, שממש מתמלא אור ואיך שמתנועע, שיערה שיערה. תנסי לשמוע, אני אומרת לה, תעצמי את העיניים ואת הנשימה ותקשיבי. כלום, היא מאוכזבת.

לא נעים להרגיש שאוכלים אותך. אתה מנסה להתנועע, אולי יתחלק וייפול, זחל צעיר שרק בקע מביצת פרפר, קטנטן וקצת אפור, פרודניה, ועוד אחד, המון. נאחזים וזוללים, ומוכרחים למחוץ,

לתפוס בשתי אצבעות ולפוצץ. יוצא ירוק מגעיל מהבטן, מלכלך. מזל שעוד לא התחילה לצמוח ההרכבה שעשיתי, כן התחילה.

התנפחה העין וקצת ירוק בקצה. הצלחתי. הצלחתי להרכיב. בואו כולכם לראות. ורק קודם לחסל את כל הזחלים המנוולים, לבדוק שלא נשאר אפילו אחד, גם לרמוס את האדמה אם נפלו ליד הגזע.

(יודעים לטפס).

צוקי הופיעה בדלת לשאול מה הצרחות, והראיתי ביד כאן למטה. היא התקרבה בזהירות, הביטה בכיוון הנכון, בסוף שאלה, מה, עד שהסברתי.

מוכרחה להראות לסבא פיודור.

כבר יש עץ תות אחד, היא אומרת, אז למה עוד. שכחה שהביאה לצרכנייה פרי ארוז במגשים למכור כל אחד בחמש, הרבה כסף. עץ שאני עשיתי, ואת הכסף שנקבל מהאנשים בעד הפרי תשימי בארנק שלך.

גם למכור שתילים. יכולה בעצמי את כל אלה שנבטו מתחת לעץ הזקן, עשרה, עשרים. להרכיב ולתלות מודעה שתילי תות למכירה. ואת זה הצעתי ליובל, הבן של השכנים. אתה תעשה את המודעה ואני את השתילים, והכסף חצי חצי. ראיתי שלא מבין, שאל, איזה כסף. והראיתי את השתיל שכבר כמעט מוכן ואת כל הנבטים.

ואם לא יקנו.

יקנו. מי שלא רוצה עץ תות בחצר לא יקנה. אבל מי שרוצה, כן. תציע לאבא שלך לקנות את הראשון.

חושבת שעוד קטן להיות שותף, ולמה מגיע חצי בעד מודעה.

בכיתה שלו גידלו זחלים שקוראים תולעי משי, שמו בארגז והביאו עלי תות שיזללו וישמינו. כל יום עלים טריים עד שדי, נהיו פקעות חומות שנהיו בעצמם, ופקעות לא אוכלות. יובל נשבע שבאמת, בעיניים שלו. ואמרו שאת אלה מבשלים במים עד שנעשים רכים, ויכולים להתיר חוט משי. באמת, לא משקר. מפני שראה שקימטתי את המצח, לא הבנתי מאיפה בא החוט ואיך נכנס לתוך הפקעת. לא נכנס (הסביר), כולה חוט אחד ארוך מכאן עד המזכירות, כל כך דק וצפוף. חושב שבארץ סין. זו הרי צהובה, לפי המפה שלימדה אימא. צבע לא טוב של עשבים מרוססים, אם בטוח שאמרו סין. חושבת שטועה.

בלילה חלמתי על חוטי משי.

צוקי הרתיחה מים בדוד הגדול, ויחד סחבנו את הכביסה המלוכלכת לשים פנימה. היא שאלה, איך הגיע השטיח המגעיל הזה לתוך הערימה, ועוד כשבקושי נכנס. בכלל לא שלנו, אמרתי, וסנדר חייך והכריז, הפתעה. הוא סיפר שמבית הספר. עלים שהדביקו בשיעור טבע. אלה עלי

משי, אמרה המורה יולנדה, הביאו בחבילה מיוחדת מארץ המשי, וצריכים להכניס מהר למים החמים לפני שיתעוררו הזחלים וכרסמו לצאת. חיפשתי מקום להתחבא בצד המוסתר, מאחורי ארגזי הבצל. זו המורה רק תראה אותי, תכף תתנפל, תשאל על האוסף שלא הגשתי, זכויות חרסינה צבעוניות. הכל סנדר, כי מנסה להיות חשוב, מציע דברים. סיפר בכיתה על הדוד הגדול ששמים מלמטה עצים ומדליקים מדורה, מזמין לבוא לעשות. ממש הבהיל, כי מה סבא פיודור, יהרוג אותו במכות בגלל ששורף את בולי העץ שאספנו לכביסה. לכן צרחתי, משוגע. צרחתי, מהר תברח אל הזיתים למטה. ואז הביטה בי זו המורה המפחידה, קוראת, דממה שתהייה ומיד, בקול שאפילו יותר מפחיד מהצעקות, בפעם כשנשפכו לי בלי כוונה מים עם צבע על השמלה שלה. אחת שלא יודעת לכבס בדוד, אבל הביאה כדורים בשקית בד, דומים לבוטנים שהוציאו משדה בוך, הכריזה שאלה הקטנים הרבה יותר מוצלחים מפחמים, תכף תראו. עכשיו שוב התבוננה בי, מפני שצווחתי פעם נוספת פקעות משי, הצביעה באצבע ארוכה, להגיד, את נראית לי מוכרת מאיזה מקום, נדמה שכבר נפגשנו. לא רציתי לגלות. מיד תיזכר שלא הבאתי חתימת הורים על המבחן בצורות עלים, גם לא הפרדתי לפי קבוצות, כי לא הצלחתי למצוא את הסוג עלים מופרצים. מפורצים, תיקנה וראו שמעוצבנת, היד שלה התרוממה והצביעה על עץ התות וממנו לפפאיה, ובכל פעם חזרה והדגישה, מפורצים.

אם מפני שרעדתי, להרגיש שתכף יקרה דבר רע. סבא פיודור הופיע מאחורי המחסן וישר תפס את המורה יולנדה וחיבק. שניהם חיבקו, עושים גוש עם כל הידיים ולא מרגישים שנשפכות מהשקית ומתפזרות על האדמה. איך יכול עם העיניים האלו שלה שמלאות צהוב וסדקים בשפתיים. איך מסוגל לנשק. ומציץ אלי מעבר לכתף, קורץ שאין צבעים בחושך. משוגע.

יכול להזמין לגור אתנו, להציע את המיטה של גולדי שכבר מזמן עומדת ריקה. יכול להגיד לצוקי להתחלף במיטות כי רגיל דווקא לזו. התכופתי והרמתי אחת. לגרד בציפורן עד שמצליחה קצה חוט, ואז אוחזת בו ביד אחת, ובשנייה זורקת לתוך המים שכבר קופצים בדוד, גולשים ברעש ישר לאש.

מי מטייל על המדרכה, פנחס ורחל פינטו. הם מסתכלים לי ברגליים, איך הולכת יחפה בחורף, ואם לא קופאת מקור. בהלה בפנים שלהם. לא עונה, נדחקת הצידה אל הגדר של קונפורטי, שיחים שקוראים ליגוסטרומ, לחמוק בזהירות והלאה בריצה. משק טרגש, משק פיאה וגורנשטיין. איך חמה הזפת, שורפת בכף הרגל, לכן להזדרז. החוט נמתח ונדמה שתכף ייקרע, בכל זאת ממשיך, נתפס בענפים ומשתחרר, היי ילדה.

צועד מולי אבא של יובל סוחר חבילה. אולי חוזר מהדואר. הוא שואל לאן בשעה כל כך מאוחרת. לא יכולה לעצור מרוב חום ברגליים, גם לא להתנהג בחוסר נימוס בגלל גולדי, בגלל שנוסעת

אתו. אני מסבירה שצריכה להגיע עד המזכירות, לקשור שם את הקצה, והצד השני לדלת שלנו. מוכרח להספיק האורך (אמר סנדר). אדון מרוז לא מצליח לראות שום חוט, הוא מאמץ את העיניים, בטח נקרע. משי, אני מסבירה, חזק יותר מברזל, ובקושי רואים מרוב עדינות, הנה תיגע.

אולי הזדמנות להציע לקנות את שתיל התות. יש לו הרבה כסף כי עובד בממשלה, והאישה שלו תמיד מנפנפת ביד כשרואה אותי עומדת בשער. שתיל תות, אם הבן שלך דיבר אתך. יכול לבוא לראות מתי שתרצה בלי להודיע, כי אני תמיד בבית, ורק אם בשירותים או במקלחת. מזה שמנענע בראש סימן שהבין, אומר, הרבה זמן שלא רואים את אחותך הגדולה.

מתכוון לגולדי שעושה אצלו בלבול בראש כי חיילת, ובאמת הרבה יותר צעירה בגיל. הרי ראיתי כשהביאו מבית החולים תינוקת. גם נמוכה ורזה לעומתי. בגלל מדי הצבא הרחבים שלובשת, ואני לא, כי לא גייסו, הודיעו שלא מתאימה לתפקידים שלהם. הרבה יותר טוב בשבילך להישאר בבית, הרגיעה צוקי, מכירה את ההתנהגות של המפקדים שרק רואים בחורה שקטה, ותכף מתמלא הראש שלהם מחשבות לעשות דברים מגעילים. פעם ניסו גם לה ולא הצליחו, בסוף ויתרו, ורק שתענה לטלפונים ותכין קפה. איך הזהירה את גולדי, הייתה שואלת כל יום מה היה, ושלא תישאר לבד בחדר עם קצין גבוה, שמשאיר את אישתו בבית עם הילדים, ושולח ידיים ללטף חיילות צעירות מתחת למדים ולנשק בצוואר. קצינה, צחקה גולדי, זה מה שאצלה, עם דרגה עלה על הכתף, וקטנה בגובה ממש כמוה. קצינה שלא מלטפת.

גם ממך, גיליתי לאדון מרוז, אזהרה חמורה, והאם נוהג בשתי ידיים, האם מציע לה כסף, ואת החצאית למשוך נמוך מתחת לברך. הו, הוא צוחק, כמעט מפיל את החבילה, מסתבר שלצוקי פיודור ניסיון רע עם גברים.

מסתבר זו מילה של מורים. גם של המורה יולנדה. אומרת, מסתבר שמצאתי פה יותר מתלמיד אחד. כך לסבא פיודור כשכבר הפסיק לחבק, וסוחר בשתי הידיים עצים לאש. לכן זינקתי לאחור, דוחפת את הענפים שנוגעים בקיר ונתקלת בצינור אלומיניום ישן שהניח דוויקו כשעוד היה חי. כמה פעמים אמרתי לסנדר לסלק אותו, וכמו אל הקיר, ועכשיו הנפילה הזאת הכואבת, שמוכרח להתעורר.

איך פתאום נרדמתי בלי להרגיש.

מי שאוהב ילדים מוכרח גם חיות, כי אפילו יותר קטנים. אתה יכול ללטף, גם לדבר בקול של אימא, להגיד, מי חמוד של נורה, מי רוצה שנורה תדגדג אותך, ואז החתול מתהפך על הגב,

מחכה שאשחק לו בבטן ובצוואר, משמיע קולות גרגור. צוקי אמרה, זה החתול של מרוז, לא שלנו, וסבא פיודור אמר שיותר מדי יקר להאכיל ואיזה תועלת.

חתול או כלב, אני שואלת, והוא עונה, שניהם.

כלב שומר על הבית, וחתול צד עכברים.

הצחיק אותי כי כולנו שומרים על הבית, לא יוצאים לשום מקום (חוץ מצוקי וסנדר), וכבר כמעט חמישים שנה לא גנבו אצלנו כלום. לא טיפשים, יודעים שיותר כדאי לחפש בבית גדול, עם רעפים כתומים, והכניסה שתי דלתות עם בליטות בעץ לקישוט. גם שיש שחור איטלקי מחוץ לארץ.

עכברים דווקא יש וצריכים מהוועד לדאוג לפזר רעל, אחרת יעברו לכל החצרות.

לא עניין פרטי שלנו.

אני רוצה כלב קטן, ביקשתי.

כשעוד הייתי קטנה, ויום אחד הגיע. סבא פיודור רדף אחריו עם מקל, צעק, תסתלק, והוא נמלט לסככה וניסה בין הגרוטאות, מיילל שיפסיק להכות, לא זז עד שהרביץ לו בראש, ואז רץ אל הזיתים ואבא אחריו. אני בכיתי שדי, כי נעלמו בין העצים ורק היללות. בסוף ויתר (הכלב, לא אבא), ברח לרחוב בכון המרכז, ומכל החצרות נבחו הכלבים. אימא אמרה שמישהו הוריד את המסכן ממכונית והסתלק, לא בפעם הראשונה, וסבא פיודור אמר שכלב מכוער, ואם לא יבוא מהמועצה לאסוף, יגיע למטה למזבלה. יש שם כבר להקה שלמה שנהיו חיות בר, פראים לגמרי. אנשים לוקחים לגדל ונמאס להם, אז זורקים אצלנו.

אחר כך היו גורי חתולים, ייללו, אולי חיפשו את החתולה האימא, רצו לינוק. לפחות אחד, התחננתי, ולא הקשיב, זרק אבנים עד שהתרחקו. יש כלבים שהורגים חתולים ורק אם מצליחים לטפס על עץ שלא יכול להגיע. היו קטנים מדי וחלשים, אז בטוח שמתו.

עכשיו כבר זקן סבא פיודור, הולך לאט ולא מחליט דברים. צוקי אומרת שבקרוב ימות, ואז נאבד את הכסף שמקבלים הזקנים מהלאומי. יכולים לקבור בשקט, כאן אצלנו בין העצים, לחפור ולכסות ולא לספר. יכולים להגיד (אם יבואו לשאול) שילכו לחפש למטה כי גר בחוץ, לא יודעים איפה. אולי בכרם, אולי בוואדי עם החזירי בר, ואם פתאום מת מאיפה שנדע, לא הרגשנו בכלל ריח. צוקי אמרה שחבל על הכסף, בכל זאת מוכנה לוותר עליו אם ימות. היא דיברה אל סנדר כאילו רק שניהם, לא איכפת לה שגם אני פה אתם ליד השולחן. סנדר אמר שהנחלה הזאת שווה המון, אולי חצי מיליון, אולי מיליון. כסף של אמריקאים. יוכלו למכור ולקנות דירה יפה בעיר, ועוד יישאר כל כך הרבה, שאפשר לחיות בלי לעבוד. מספיק לקשקש, אמרה צוקי ועשתה תנועה בראש כאילו מראה עלי. הבטתי עליה, אני אבוא לגור אתכם. בוודאי, אמרה, וסבא פיודור עוד לא מת, בינתיים.

חי, אבל חלש. לפעמים שוכב בעשב מתחת לפקאן, הפה פתוח לנשום, והזבובים ערימה שחורה כמו זקן על כל הפנים, ולא מגרש. פוי. אולי היה יותר יפה פעם, כשהיה צעיר. אם לא, איך הסכימה אימא מטילדה להתחתן. הייתה אישה מאד נאה, אימא שלך, אמרה גברת קונפורטי, עשתה חלומות לאיכרים שלנו. אולי לכן נולדו בכפר כל כך הרבה ילדים יפים. היא ליטפה את השיער שלי ביד עצובה, להוסיף, שעניין אחר האושר, שהולך במסלול משלו. לא, באושר לא זכתה. הייתה לה דמעה בעין, לכן לא שאלתי איך אפשר להגיד שהולך, ומה זה בכלל אושר. בטח מתכוונת לכסף.

כך בערב שקברנו אותה, ובאו השכנים להגיד כמה מצטערים, גם הביאו אוכל שקוראים כיבוד. היה מלא המטבח עוגות מלוחות ובורקס עם גבינה.

סבא פיודור ישב על המדרגה בכניסה האחורית. אנשים ניגשו אליו לפני שהלכו, אולי רצו ללחוץ יד אבל רק הנידו בראש, וגם הוא, בלי לקום. רק אדון דנון התיישב לידו, והניח לו יד על הזרוע. ואז גם היד של אבא. התקרבתי לאט עד הדלת רשת, שאוכל לשמוע. צריכים לומר משהו, אמר אדון דנון, אבל אין מילים. אז נשתתקו, מביטים למטה בעיניים שלא רואות אפילו כשאור. אגיד בכל זאת, התחיל פתאום אדון דנון בקול צרוד שבקושי שומעים. מרחוק, העצב שלה, אהבתי אותה מרחוק. התרומם והלך לחצר. היה מעונן ושחור מחושך. חושבת שהמשיך אל השער בדרך לבית שלו. אבא לא זז.

לפעמים אתה בתוך מחשבות, כל כך שקוע שלא שומע מה מסביב, רעש של האנשים שמדברים, קוראים היי מהדלת למי שכבר בפנים. שרה קונפורטי עם פרוסות על צלחת גדולה, מסתובבת ביניהם ומכבדת. תטעמי גם את, נורה, כך כשעוברת לידי. נראה כמו עוגה, אבל אולי גם אותה עשו מלוח, מאכל של בולגרים שלא אוהבת, לכן תנועה בראש. לא מסוגלת לסבול את הצפיפות, את כל הקהל והקולות שכאילו אסיפת חברים. גם הבכי של התינוק סנדר שמתחיל בצרחות מרעב, או סתם נבהל מרוב פנים שלא מכיר. ואיפה התחבאה גולדי. יותר טוב בחוץ, יותר אוויר, ולא איכפת הקור שחודר מהבטון בזמן שמתיישבת. האם הבחין בי כאן לידו, אולי נרדם בישיבה, חולם על אימא, נזכר.

אף פעם לא ראיתי אותו בוכה. גם כשמת דוויקו. איש חזק, אולי מתאים להגיד גיבור. מהסיפורים איך עשה שם בארץ ההיא במלחמה, איך אמר לאימא, חכי כאן בצד בתוך השיחים עד שתעבור הכנופיה שפתאום שמעו מתקרבת. בעצמו הסתתר בין הסלעים מהעבר האחר, לא הר אבל גבוה, מקווה שלא יצרח התינוק הזה שהיה דוויקו, בדיוק ברגע הכי מסוכן.

(אף פעם לא ראיתי הר).

אימא אמרה שדווקא לא הוא, דווקא שתק כי הכניסה את השד לפה שלו שיינק. סתם עצרו, אולי לנוח. ראו שיחים ועצרו, ואז היה מוכרח להרוג.

באקדח, את כל הארבעה.

אם אפשר בששה כדורים. שני הראשונים הכי קלים, כי יורה לפני שמבינים מאיפה. לפני שמספיקים להתכופף, להתחבא מאחורי הסלעים. ההמשך בהמון סבלנות, לא למהר תכף כשמתרוממים, לתת להתקרב. שיחשבו, אולי נפגע, אולי נגמרה התחמושת, וכל הזמן להתפלל שתישאר במקומה, שלא תזוז.

הרביעי היה נער, סיפרה לגברת קונפורטי שרק הקשיבה.

(תחמושת זה כדורים שיורים).

חושבת שאהב רק אותה, אותנו סתם, ומאז שמתה כבר אף אחד. ואיך את המשפחה שלו שמקודם, אי אפשר לדעת, כי לא הסכים לספר. לא רצה, אמרה אימא, ורק ביקש, עזבי. אפילו כשיום אחד הלביש לה טבעת על האצבע, אומר, זהו, עכשיו הכל בסדר, יש אבא למי שייולד. הביטה בו (סיפרה), וביקשה שאולי בכל זאת, אפילו מעט. אני רווקה ומה אתה. רק הביט בה בסבלנות וענה, נשוי, עכשיו.

על המדרגה שעשה מבטון, הוא בצד ואני באמצע. אור מהגב עבר בינינו, הקיף את הצללים העגולים, חיוור כמו השקט. איך יכולתי לדעת.

הכי בריא במים קרים, אפילו שחורף. להיכנס לאט מתחת לזרם, קודם את הידיים והרגליים שלא כל כך מרגישות, אחר כך את הראש בתנועה מהירה, נרטבת ויוצאת ושוב. עכשיו כבר לא צריך את החזה והבטן, כי ניתז די כדי להסתבן. בסוף מזנקת פנימה, משמיעה קולות של התרגשות ומהר לשטוף את הקצף, לנשום בחוזקה ותכף להתעטף במגבת. אוהבת לנגב לאט, מעבירה בסבלנות את החספוס על העור, יודעת איפה המקומות הנעימים. למשל הזרועות מהצד המוסתר, למשל בבטן. הכי תענוג בחזה שקוראים שדיים. אני עוצמת את העיניים ומעבירה שוב ושוב, חשה איך נכנס לפה רוק, והחושך מתחיל להיות תכלת, עדין כמו שמיים, כמו תינוק.

שדיים זה כדי להאכיל תינוקות, והפטמה ברז סתום. אז למה יש גם לגברים, שטוחות שאי אפשר לתפוס בשפתיים. אמרתי לדוויקו, תנסה לתת לה למצוץ, רק לרגע, יהיה מצחיק. וענה שמפגרת, זה מה שאני, עם שטויות כאלה. פעם ניסיתי, הכנסתי לפה של גולדי, וצוקי התרגזה, מה זה. עניתי שסתם, להרגיש איך תופסת בשפתיים, נורא נעים. אילו היה לי תינוק הייתי נותנת לו למצוץ לי כל היום, רק מתחיל לבכות, תכף דוחפת לו לפה, הנה קח. גם הייתי מנשקת בכל מקום, ברגלים השמנמנות, בבטן הנפוחה, אפילו בפפי הקטנטן שלו, מהר שלא יראו. משגע הריח שבתוך הקפלים הורודים, כל כך שבא ללקק, לנצל את ההזדמנות כשיוצאת להרטיב את הסמרטוט ואומרת, תשגיחי עליו רגע. עניין אחר לגמרי אם שלי ויכולה מה שרוצה.

האם חושבת לסיים פעם עם המקלחת.

רק הקול שלה עושה לי לקפוץ. את הניגוב, אני מסבירה, ועכשיו מתלבשת.

אז תזדרזי.

אם פתאום התחשק לה לכבס חיתולים, או להתרחץ בעצמה. מתי התחילה הגברת המגונדרת לשמור על הניקיון, לשים בושם מאחורי האוזניים ובמקום שהיד מתחברת אל הגוף אבל מתחת. לפעמים מסדרת את השערות סלסול כמו קפיצים, מושכת להסתיר חצי מצח, מנסה באלכסון ולא מרוצה.

אולי מצאה חבר חדש במקום דוויקו שמת. אם כן אוי ואבוי. ירצה לישון אתה ביחד במיטה שלה. גם השאלות למה לא שולחת למוסד, להיות עם אנשים כמוני. כבר בא פעם ידיד אחד לשאול, וסבא פיודור אמר לו להסתלק אחת ושתיים. היה כשקילפנו את הפקאנים, מוציאים את האגוזים מתוך הקליפות הירוקות שמשחירות את האצבעות, ואבא התרומם, שילב את הידיים על החזה ואמר, נדמה לי שלא הבנת, התכוונתי אחת ושתיים, זאת אומרת בריצה. ובאמת רץ. מוכרח כשרואה את האגרופים מתכווצים.

די מזמן. זאת אומרת כשכבר היה זקן, אבל עוד לא ראו על השרירים ובכתפיים, ועכשיו כבר לא יכול. לכן מוכרחה לדעת.

על יד הסככה הגדולה, סוחב את האגוזים שקטף ירוקים, להקדים את העורבים לפני שיגיעו לגנוב. נראה חלשלוש, סוחב רק דלי אחד בכל סיבוב, ופעם לא היה זז לפני שהתמלאו שניים, כי חבל על הזמן שהולכים סתם. אם מוכנה לעזור, הוא שואל.

אגוזים זה האוכל שלו בקיץ ובחורף.

כשמוציאים מהירוק עוד אי אפשר לפצח, דבוק חזק מבפנים, ועושה בפה הרגשה רעה של בוסר מר שמוכרחים לירוק. לפעמים בכל זאת יש אגוז שהתקלף לבד, וכבר הספיק להתייבש, ואז הכי טעים. אוהבת בתחילת העונה, כשעוד לא מרגישים כמו שמן מקולקל, וכשמוצאת אחד כזה, ממש מוכרחה לפצח, ובאותו הזמן לדבר. שוב פעם מתרחצת אחר הצהריים, אני מספרת לו, עושה ריחות.

הראש שלו כפוף על הערימה והידיים עושות לאט, לא מראה סימנים ששמע.

בטח מצאה מישהו, אני מתעקשת.

הקליפה הקשה דבוקה בכוח, לא נפרדת ורק כשמגרדת בשיניים. נכנס לפה יחד עם חתיכות קשות שכבר כדאי לירוק הכל. תגיד לה שלא רוצה מוסד, אני מבקשת.

עד שמרים את העיניים כבר נגמר כל הדלי, ומביט עלי כאילו בודק, אחר כך ניצוץ רע, לא חיוך. אומר, עוד מעט אמות ואז מה.

מתעקש שאענה.

כמו עמוק במים, נכנסים לעיניים, לפה, מים מלוחים. תנסה לנענע את הגוף, להכות בידיים, לא מצליחה לצעוק כי בולעת. עד ששוכבת על החול ומרגישה שמנערים, לוחצים שייצא, להשתעל ושוב נחנקת, מקיאה ואיך ביחד לנשום. בפעם שנסעתי לים עם אימא ודוויקו. הייתי בת שלוש. לא.

או למוסד או למות, הוא אומר, יותר טוב מהמצב שלו, הרבה יותר טוב. כמו בתוך המים, אבל כשכבר לא מרגישה. להתאפק לא לבכות, גם לא לשמוע את הסיפור איך מתו שם כולם ורק הוא. אז חשב שחייב להישאר ולהמשיך בתור נקמה. להתחיל מחדש את משפחת פיודור, זה כל מה שרצה. היה נדמה שהנה, (זאת אימא), וכשהבין שלא, היה מוכרח לנסות בדרכים רעות. ידע שמכאיב לה, שחושבת שאין צורך, ויכולים להמשיך לישון יחד עד שיהיו זקנים (ואני בחדר של דוויקו או בסלון).

כמו העכבישים, הוא מסביר, לנעוץ את הזרע ולסיים. יודע שתטרוף אותך הנקבה המנוולת. דיבור שלא הבנתי.

היד שלו רועדת. אף פעם לא ראיתי כל כך מכווץ. כדאי לקרוא לאנשים. אדון מרוז, אדון דנון, מישהו שיגיד. אולי צעקתי ונענע בראש להשתיק, אומר, לא עזרתי לאימא שלך.

סנדר צעק לאדון לובושיץ שיכול ללכת לכל הרוחות, אמר קללה שלא יפה להגיד. כמה אנשים עצרו לשמוע, אבל לובושיץ מיהר להסתלק. לא מצא חן בעיני שפרה לוי איך דיבר, יכול להיות אבא שלך, וקצת נימוס לא יזיק אפילו למישהו ממשפחת פיודור. בקול כועס, מדגישה את המילה אפילו, וכאילו לעג. ילמד נימוסים בעצמו.

בגלל הגזם שהשליך לוואדי, ענפי זיתים וגפנים, ערימה שלמה. איפה יכול לזרוק, בבקשה להגיד. אולי לשים על המדרכה ליד פח האשפה, יודע שלא יאספו עובדי מכונת הזבל, אולי לסחוב בידיים למזבלה, כי אין טרקטור. תגיד אתה.

בעיה שלך, השיב לובושיץ.

אם מוכן לתת להשתמש בטרקטור שלו.

איש שמדבר בשקט כאילו בנימוס. רק מודיע את החלטת ההנהלה. שלחו מכתב אזהרה ושום תגובה, לכן כאן כדי להודיע שלא מוכנים לקבל את ההתנהגות הזאת. גם לא יביאו דחפור במיוחד כדי לנקות את הוואדי בגללנו.

יש חוקים, איים, ואם רוצה לקבל הזמנה נוספת לבית המשפט, כי אחת כבר קיבלנו.

יכולים לשלוח כמה הזמנות שרוצים. סנדר ממש השתולל מכעס, בגלל שהזכיר את השחרור שלו מהצבא באמצע השירות. אמר, כאן לא צבא ההגנה לישראל שתעשה משחקים. לכן ענה שילך לכל הרוחות, חתיכת חרא.

לא היו עוד אנשים. כאילו התרחקו. רק שפרה לוי והילד של משפחת מרוז שהתבונן מהחצר שלהם. הייתה לו תחבושת לבנה על היד, קשורה לצוואר להחזיק שלא תתנועע. אולי נפל מעץ האורן שכל הזמן מטפסים. אמרתי לסנדר שדיבר בסדר גמור, וטוב שלא מפחד מאדון לובושיץ. את יותר טוב שלא תתערבי.

סימן שמרוגז. כך מאז הוויכוח על הסוס, שקרה תכף כשהשתחרר, אפילו טיפה קודם. סבא פיודור אמר שכל עוד הוא חי, הוא המחליט על כל מה שבחצר הזאת, וסנדר ענה, כך נדמה לך, ושאלו יעזרו לו למות, אם לא תהיה ברירה אחרת. הו, אמר אבא, שלחנו ילד וחזר גבר. ואחר כך ראיתי שנכנס לחצר של מרוז כשהיה חושך, דפק בדלת. אף פעם לא הלך לשם קודם. לא הייתי מעיזה לרכב, אפילו לעמוד קרוב לחיה שבועטת, אבל סנדר רצה לקשור אצלנו אחד מהאורווה של סינלה, אמר שידאג לאוכל שלו ויוכל לרכב בכל פעם שפנוי. הלוואי והיה אחד שרק שלו, היה יכול ללמד אנשים, או סתם להשכיר בעד חמישים שקל לשעה. גם תענוג, גם הרבה כסף. שמעת מה שאמרתי, שאל סבא פיודור.

יכול לעשות עסקים, קונה ירקות ומוכר לסוחרים מהשוק, ומשהו נשאר בכיס מכל ארגז. לא הרבה, לכן צריך יותר ארגזים. בתנאי שאחרי העבודה בחלקה שלנו. אפילו בתקופה שחייל, כשהגיע לחופש או בשבתות. מי שאוכל צריך לעבוד, הודיע סבא פיודור. וצוקי אמרה שמשלם בעד האוכל, לכן לא חייב, והגיע הזמן להשתיק את הזקן הזה. עוד קודם התחילו הוויכוחים שלהם, להגיד שמגיע קצת לנוח אחרי שלא ישן כל השבוע, ויותר טוב שיישאר בבסיס, יותר קל בשבילו. בכל זאת עשה מה שאמר לו, ואפילו אחרי שלא הרשה את הסוס. (בסיס זה הצבא).

עד שמצאנו את הערימה לפני הדלת.

לא שמו את הכל, רק את הענפים הגדולים שדחפו ממש עד הדלת. סחבו בלילה, ובבוקר כשרצינו לצאת לחצר לא יכולנו לפתוח, ורק מלפנים ולהקיף את הבית. סבא פיודור אמר שלא שמע שום רעש, ישן בסככה על המזרן שלו ולא הרגיש. יכלו להרוג אותך, אמר סנדר.

מפני שהדעה שלו נגד הזיתים והגפנים. יכולים ירקות שפי שניים הרווח, ובכסף לקנות שמן וסוכר וקמח. אף אחד לא מגדל לעצמו, ורק אנשים קדמונים או משוגעים. חבל שלא הרגו.

חושבת שמרוב כעס, בגלל הוויכוח עם לובושיץ, כאילו אשם שזרקו לוואדי. היה צריך לשלוח אותו אליו לשמוע הסברים. ובכלל כל המלחמות שמנהל, בלי לחשוב על האחרים. לא משרתים שלך אנחנו, אולי אפילו לא קרובי משפחה. הנה סוף סוף אמרתי. כשהוא כועס, מחפש משהו להרים ולזרוק, אפילו לשבור. גם מדבר בגסות, מעליב. לא יפה, הערתי, כך להגיד לדודה שלך (כשצעק שלא אתערב), וענה שבכלל לא דודה. הבטתי על אבא לראות מה עכשיו. היה צריך לתת שתי סטירות לחי, אבל כבר חלש בגוף לעומתו. לכן רק דיבורים, שיכול ללכת מכאן אם לא מוצא חן בעיניו, אף אחד לא מחזיק אותך בכוח. גם על ההפתעה שתהיה לאלה שלא קרובי משפחה. ומסתובב, הולך בכיוון הרחוק, למטה. אחזתי בענף ומשכתי להרחיק מהדלת. אי אפשר להשאיר כך. לא אמרתי לסנדר שיעזור, אבל אחרי השני כבר בעצמו, אומר, תזוזי, וסוּחב בבת אחת את כל הערימה.

הכי מעניין, נמלים. מהקן שלהן שבתוך האדמה כל הזמן מתרוצצות, יוצאות ונכנסות, לא נחות אפילו רגע. שורה ארוכה שצועדת לחפש, ואחרות חוזרות עמוסות קש וזרעים של עשבים דגנים, ועשבים ירבוזים, ומקור החסידה. ומסתובבות למשוך פנימה בצורת הליכה שקוראים רוורס, ללכת לאחור. לפזר רעל, אומרת צוקי. חרקים עושים לה אדום בעור מרוב גועל, רואה ומתחילה להתגרד, ומעכברים ממש מפחדת, אבל הכי גרועים העכבישים. יש אחד שאם עוקץ מתים מהארס. מה פתאום. בסדר, היא אומרת, תמשיכי לתפוס בידיים עד שתצטערי. עם שמונה רגליים כמו עיגול, מקפצצים כשדופקת על הקיר טוק עם האצבע, טוק וקפיצה, ושוב. חרק צעצוע. הכי מצחיקים הרועדים, שכאילו טיפס גוש לכלוך על חוטים, מתנועע בזהירות, מתאמץ בלי שום סיכוי. לא תצליח לברוח. אלה הדקים רק בפינות למעלה על התקרה. לא תצליח לברוח. עכשיו לשים באמצע הקן בתוך המהומה, תרד מהיד, הנה. חושבת ששבר את היד הילד יובל. לפי הלבן ששמו וקשרו לצוואר בתחבושת. אף פעם לא נכנסתי לבית שלהם, וקודם המון פעמים. לא חברים שלך אלה החדשים, אמרה צוקי.

בעצמה אפתה עוגה ומרחה בשוקולד שמערבבת סוכר וקקאו ושמן. הסבירה שמתוך נימוס. הרי המון פעמים נכנסתי אל משפחת קורן שגרו קודם, ולא הסכימה, אומרת, ראית מה יוצא מהביקורים האלה. גם יותר חשובים החדשים, כי דיברו שעובד בממשלה. יותר רזה מאדון קורן, יותר עדין בצורה, הסברתי.

אף פעם אי אפשר לדעת מה בתוך הראש של אנשים.

זה יותר עדין, אמרתי.

נראה אם יתפוס נמלה, כי שוכב על הצד עם רגל מקופלת, אולי נשברה כשהחזקתי בכוח, והן מתקרבות, נוגעות ומסתובבות בחזרה. חושבת שמודיעות למלכה שלהן ומחכות שתגידי. בינתיים יכול להסתלק אפילו צולע ולא זז, מבולבל. הנה אחת שתופסת ברגל ומזיז, מנסה לנער ולא מצליח. קדימה. כבר כמה ביחד אוחזות ומושכות, וזו הראשונה חתכה את הרגל העקומה וסוחבת פנימה, אכזריות. לא התפקיד שלי לתת לכם אוכל, וחייבת להתערב לטובתו, לדחוף בענף הצידה. בכל זאת לא עוזבות ומוכרחה בכוח, להעיף.

התחיל כמו איש מנומס, אדון קורן, הציע לבוא לראות את החממות שעשה עד קצה המגרש פרחי ציפורן. בסוף היה מוכרח לעזוב מרוב חובות, לתת את המשק במתנה לכפר, וללכת עם כל המשפחה. לפני שהלך, מכר בכסף את החממות. הרבה עבודה לגדל פרחים. צריך שיצמחו ישר ולהרוג את הכנימות ואת המחלות, וכל יום לקטוף, שלא יפתחו יותר מדי וייפסלו. הריחי חמודה. אחר כך התחיל לנגוע ואמרתי, די, הריח מהפה שלך לא נעים.

מסריח, סיפרתי, ואימא וצוקי אמרו, מנוול, ויותר לא להתקרב לבית הזה.

עכשיו כבר ירדו ממנו, גם אלה שעפו יחד אתו אל העשבים. בכל זאת לא זז, נשאר שוכב כמו מת. נהייה קטן כמו לכלוך, ואי אפשר לראות את העכביש שהיה. לכן חזרתי אל הקן ושפשפתי חזק עם הנעל.

צוקי אמרה שצריך לשים רעל.

יותר לא נכנסתי אל משפחת קורן, וצוקי אמרה לאימא שהדרך הכי טובה לגמור את הסיפור. קיבל את שלו, את מה שמגיע, ולאחרים יכול להגיד שנפל מסולם ונפגע בפנים, לקוות שיאימינו. בטוחה שלא יתאונן במשטרה על סבא פיודור, וגם יקבל את הכסף לתיקון השיניים שנשברו. תאונת עבודה.

כבר באותו קיץ עזבו, ונשאר ריק המון שנים, עד שבאו אלה החדשים.

צוקי אמרה שנמאס לה מכולם. תפסה את המכל הירוק ודחפה אל הכביש להרחיק לפחות חלק מהאשפה. מה ששם כבר לא בעיה שלנו. נכנסה הביתה ורחצה את הידיים בסבון.

היה בפעם השלישית שהפכו את הזבל, פתחו את השער ודחפו מאחוריו שיישפך פנימה. הייתה צריכה לעבור כשיצאה לעבודה, דורכת בין הגושים בזהירות שלא יידבקו לנעליים, וקוראת לסנדר לאסוף בחזרה. בפעם השנייה גם, לא בפעם הזאת. עושים בכוונה, ועכשיו כבר תסריח כל היום, ומה שמבקשת ממני, אל הכביש במגרפה את הכל.

עבודה של מזרחי, אמר סנדר, של אריה מזרחי, הגנגסטר הזה. לסחוב בדליים אל הכניסה שלו. ועינתי שלא אחד שייגע בידיים, כי יתלכלך הלבן שבקצה השרוולים.

מי שתמיד בחולצה מגוהצת מוכרח להיות איש חשוב, וגם לפי המכונת. יותר מכובד מאדון מרוז שגם בממשלה, אבל האוטו יונדאי. כל פעם עובר בנסיעה של משגיח, בודק איפה בולטים ענפים אל המדרכה, ומי השאיר ברחוב קרטונים, וכשראה את צוקי, צעק שאת הצורה של הכפר כמו הצורה שלך, את הערך של כל המשקים. שאגות של מנהל שעושה פחד. לא בלב של צוקי. כבר ראתה גיבורים כמוהו, אפילו עם כרס יותר גדולה, ואת הוועד שלו יכול לתחוב, יודע בעצמו לאן. (לאן).

קראה לו מזרחי מסריח וחתיכת טינופת.

מה כבר יכול לעשות לה, אולי לנתק את המים (נראה שיעז), להגיד למועצה לא לאסוף את האשפה, ולא לטאטא את הצד שלהם (שלנו). פתאום מתעוררת להגיד לסנדר בעניין נייר ההסכם הישן שעשה סבא פיודור עם הוועד. אם זוכר איפה קבור.

איך אפשר, אם עוד לא נולד. אפילו אני שפי שניים בגיל. יכולים סתם לחפור, לאט לאט, אולי עם קצת מזל פתאום יתגלה, והכי טוב, לשאול את אבא, את תשאל, היא אומרת, כי אוהב אותך הכי הרבה.

הכי את אימא, אני אומרת, ומסבירה שהתכוונה לאלה שעוד חיים.

אותך בכלל לא.

תמיד כועסת שמזכירים את אימא שלי מטילדה. להגיד שמה שווה כל היופי וההשכלה, אם לא יכולה ללדת ילדים נורמלים. אוהב, אוהב, בכל זאת לא מוותר. הצחוק שלה עושה לי דקירות באוזניים, עושה זיעה. אוהב (היא לועגת), אבל את הדרישות שלו זרק לה ישר בפנים, ועוד כשהיא על ידם, שומעת, דווקא.

ממש הסמקתי, אמרה צוקי, כי לא מדברים כך ישר על דברים כאלה, לא אצלנו. הפעם היחידה שריחמה עליה.

אחר כך לא נתן מנוחה, כל הזמן בדק איך מתנפחת הבטן, וכשנולדה גולדי די התאכזב, כי צריך בן זכר. לפחות לקרוא בשם שלא גילה של מי, אולי אמו או מישהי אחרת שהשאיר שם. בכל זאת אהב לשחק אתה.

לרגע משתתקת וכאילו מתחרטת. אומרת, תעשי מהר, לפני שימות.

יש לו יבלת חדשה ליד האוזן שלא ראיתי קודם, וכתמים חומים על המצח. כל הזמן עומד, אומר שיותר נוח לעצמות. אפילו בזמן השינה, שכבר לא הרבה שעות, נרדם ומתעורר, נרדם ומתעורר, ויכול להישען על העץ בחלק שנגמר הגזע ומתחילים הענפים. כל עוד לא יורד גשם ועד שיתחיל, הוא מסביר.

נהייה יותר נמוך ממני, וצריך לטפס מהעיניים שלו אל שלי.

תגידי לה שליד העמוד הירוק, בעומק. מהחיוך יודעת שמשקר.

לך מה יעשו שני אלה, מה כבר יכולים, אבל לגולדי. לכן מוכרח להסביר לי איפה בדיוק, וחייבת לתקוע עמוק בראש ולשתוק. הרי מבינה דברים, תמיד הבנת. הדיבור שלו מילה מילה, ואני מכניסה אותן פנימה באותו הקצב. בין העמוד של הסככה והגדר איפה שהחבית, האם ברור. ואני מנדנדת בראש, חוזרת על המילים.

רק לך ולגולדי, ולהם תגידי את העמוד הירוק, ויכולים לחפור עד מחר.

המבט שלו מודאג, לא יודע אם יכול לסמוך עלי. מתים בין רגע, אז לא נורא. בינתיים באים כל הזמן לבקר אותן אנשים מהמשפחה, סבא וסבתא שלי והדודים, לכן לא לבדו. כשאני שואלת על אימא הוא מחייך, לא באה, לא צריכה לבוא כי כאן כל הזמן. את יכולה להגיד לה שלום, היא שומעת.

המבט שלו עייף.

יכולתי לשקר, להגיד להם שלא זוכר בעצמו, מדבר אל העצים, ולי קרא בטעות גולדי. לא יפה לשקר, ורק בגלל סנדר שאולי לעשות בכוח, להכריח שידבר. הייתה אכזריות בקול שלו, ומיהרתי לספר על העמוד הירוק. לא בטוחה למה התכוון, רק אמר שאיפה שהעמוד הירוק. אבל סנדר הכריז שיודע בדיוק, ועוד היום יחפור. הוא הבן של אחי, לכן דודה וגם של גולדי. לא תלוי בך אם להיות, ודי שנולד ילד לאח שלך או לאחות. אין לי אחות.

זאת אומרת, אם לא לחשוב כל הזמן על מה שפתאום אמרה, להתאמץ להבין בשכל שלך, אבל בלי לשאול. ועכשיו באמת נזכרת ברעשים של הדלת, בחריקות. אימא שכבה לידי והפנים לצד האחר, עושה צורה של שינה. אולי כדי שאחשוב שלא שומעת. נשימות בלי לנחור ורק קולות חלשים של מיטה מברזל.

אולי אחות.

יכול להיכנס גם אלינו (אמרתי לאימא, בשקט בשקט שלא תשמע).

צוקי הייתה חביבה ורק שאעזור לה בכל מיני עבודות, לסחוב את דלי המים, ולהרים את הכיסאות, כי קשה לה להתכופף. אחר כך התחילה לנסוע באוטובוס כי צריך כסף. לא היה בהסכם שלנו, אמרה לאבא, וכאן די נשים לטפל בתינוקת, שכבר יכולה לאכול מבקבוק. כבר לא נכנס בלילה, סיפרתי לאימא, ורק מביט על גולדי כל הזמן, אם מתקדמת בדיבור ובונה בקוביות. עד שהתחיל שוב בשנה שהלכה לגן.

פחדתי שיציקו לה שם כמו לי, כל כך קטנה וחמודה ושם פראים. אבל אימא הרגיעה שהכל בסדר, כל הבדיקות, וכל הזמן חיבקה כאילו בת שלה. אם עכשיו שבע רצון, שאלה צוקי, וסבא פיודור ענה שהשני יהיה בן. חושבת שרבו, כי אמר שיכולה ללכת בכל רגע, שם הרי מחכים עם שטיח אדום, ובייחוד אם תחזרו שתיים. דיבור שעשה לה כתמים אדומים על הפנים, גם מסביב באוויר שנוגע. להגיד, היה הסכם, והביטה באימא, גם היא הייתה כשדיברנו. אבל אימא המשיכה לרחוץ את הכלים ולא התערבה. (אחר כך תגיד לה שבפירוש דיבר על בן, יורש, זה מה שמחפש, וכדאי שיצליח בפעם הבאה אם רוצה שיפסיק. חושבת שראיתי סגול של שנאה, כשענתה, תתביישי גם את).

לא היינו צריכים, ביקשתי מאבא, ורק להחזיר אלינו את גולדי, כל כך מתגעגעת לאחות הקטנה שלי. וענה שכבר אי אפשר, כמו להחזיר את השמש לאחור. הכי טובה מכולם, לא כעסנית, לא צועקת, הלואי שלא דודה, ויותר אחות. לטפל בילדים (שלה, כי לי לא יכולים), לעזור להכין עוגת אגוזים ליום ההולדת או עם קצפת, ולגהץ את הבגדים. לשמור על הניקיון, ילדים, לא להכניס בוץ הביתה, ולהיזהר כשיורדים מההסעה. ולא, לא יוצאים לשחק לפני שגומרים להכין שיעורים. רק שתינו לבד בבית וגם אתה (כי נשען כפוף, הלך כל הכוח, אז בינתיים), ואימא ודוויקו. להחזיר את כולם, ורק אותה למה הבאת, שכמו יבלית. ומחייך, אומר, שאלה מבלבלת. בלי צוקי איך גולדי, איך הייתה לנו.

עשית כמו אלוהים שיכול הכל. לשאול אם לא יכול רק את אחותי הקטנה, ושייקום מי שמת. יגיד, תתעוררי נורה, לאן הלכת בחלום.

חזק כמו אלוהים. מפחיד כמו אלוהים. לפעמים רע כמו אלוהים. בכל זאת לא אלוהים. ואמרתי שטוב לאימא שכבר לא כאן, לא יחתכו הנמלים לפירורים, להיות אוכל למלכה השמנה שלהן, שרק עושה עוד ועוד נמלים, עד שלאן נברח. לא יכולים לעוף. תגידי להם, העמוד הירוק, אל תשכחי.

בן שמונים וארבע, לכן מה לבדוק. יותר טוב לעטוף מהר, וגם בפלסטיק שסוגר את הריח, וישר לבית הקברות. סוף עלוב, אמר אדון דנון לאדון אנגל שמטפל במתים, ויחד הלכו לבקש מהאנשים לבוא לעשות מניין. צריכים עשרה ואותנו לא סופרים, רק את סנדר. (בסדר, בסדר, אפילו שבכלל לא בן שלו, לא מרגיש צער בלב. דיבור שעשה קימוט עיניים לאדון דנון).

התחיל טפטוף של גשם לכן מיהרו. אדון אנגל יעץ לכולנו ללבוש מגפיים, שלא נתמלא מהבוץ שחפרו. הנה לקח גם הוא. אדמת ביצה כל בית הקברות, קשה כמו אבן בקיץ, ובחורף בור ביוב שעובר על גדותיו. יסלח להם סבא פיודור, כי הרי לא מפני שמזלזלים, רק חבל על הנעליים. בטוח שהיה עושה תנועה ביד, להגיד, שטויות, ורק תנו לשכב במנוחה. הרבה סבל ידע האיש המסכן.

דיבר מהר כי הבטיח לגברים לקצר. לא שמחו לבוא ועוד להירטב. רק אני הרגשתי כעס כשאמר, מסכן. כי לא היה, ובטח לא עכשיו כשהולך לפגוש את אימא. מסכן מי שנשאר, אני וכולכם. אבל לא אמרתי. סנדר קרא מהספר את התפילה לכבוד המתים, וכשעשה שגיאה, תיקנו בשקט בלי לרצות שיחזור. חשבתי על גולדי שבכלל לא יודעת, כי לא הצליחו להודיע. היינו יכולות להתחבק ולבכות יחד, ועכשיו לא בוכים, ורק מנגבים את טיפות הגשם שנוזלות על מי שבלי מטריה. אדון אנגל לחץ את היד של צוקי, גם של סנדר, אחר כך ניגש אלי והושיט ממחטת נייר, אומר, מה אפשר לעשות, זה מה שמחכה לכולנו. רציתי להגיד שיכלו לשמור מקום ליד אימא, אבל פחדתי שייצא הדיבור מבולבל מהבכי, לכן נענעתי בראש שמבינה. נזכרתי שאמר שבצד של המתים יכולים לעוף לכל מקום שרוצים, רק לבקש בראש וכבר תגיע. דבר ראשון, להכיר לה את ההורים שלו וכל המשפחה, או שמעדיפה לבקר קודם את שלה. אולי אפשר אפילו יחד. ואימא ענתה שכבר עפה מספיק בחיים שלה, ומקווה שלפחות שם יתנו לשכב בשקט. יוכל לעוף לאן שירצה, ולקחת אתו גם את הילדים.

כולם מיהרו למכוניות, אדון דנון זרז שאבוא, אבל אמרתי שאשאר עוד קצת ואחזור בעצמי, מכירה את הדרך, ולא צריך לדאוג. ראיתי שלא יודע מה לעשות, כבר זזו האחרים, ויחד אתם צוקי וסנדר. מוכן חכות לי קצת, אבל סימנתי שלא, רוצה ללכת ברגל.

יש מצבות גבוהות ומסביב צמחים. אלה שלנו סתם לוח מאבן והכתב בצבע שחור. שום צמח. מישהו דאג לעדור את העשבים, אולי פועל ששלח הוועד, עקר בטורייה והשאיר זרוקים בכל מקום. סבא פיודור לא האמין שבאמת נמצאים למטה, ורק עצמות. אם יש נשמה, מה עושה שם בין התולעים. לכן לא הרשה ללכת לבקר, ורק כשקברנו את דוויקו. את יכולה לדבר אל אימא מהבית, כל יום, אפילו פעמיים, והכי טוב, בצל בין העצים. וביקשתי מאיפה שהוא. עד שהבין, צחק, כי לא מקום קבוע, ובכלל, עוצם את העיניים ואז מגיעה. היו סדקים חומים באבן שלה

וכתמים מהרטיבות כמו עור של זקן. ניסיתי לשכב, אבל כאב והתיישבתי, לא איכפת הקור. אולי הכל בגלל ששיקרתי לחפש על יד העמוד הירוק, ושאלה איפה נמצא, רוצה לדבר אתו בעצמה. וכשחזרה אמרה לסנדר ללכת לחפש, גם סימן עם הראש כאילו בשפה שרק שלהם. לא יודעת אם דיברו. אולי לא מצאה.

אחר כך בא קונפורטי, שאל מאיפה הריח, ונזכרתי שכבר לא ראיתי הרבה זמן. (ריח זה מבשר מקולקל של מתים).

אנשים שלא אוהבת, כל מי שנשאר. וכשמביטים בך, ממש פחד. לא יודעת מה יהיה. לא רוצה לחזור לשם.

אם הייתה גולדי הייתי מבקשת ללכת אתה לגור. הייתי מתחננת. יכולים להרוג, לא רוצה יחד אתם, יודעת לעשות עבודות, לנקות את הבית, לתלות כביסה, גם את הכסף שמשלמים בשבילי כל חודש. לתת לך. מוכרחה להסכים כי דודה שלך. בכלל לא יודעת שסבא שלה מת, לא סיפרו. אם הייתה יכולה לשמוע, הייתי צועקת בכל הכוח, סבא פיודור מת, בואי לקחת אותי. אבל רחוק מדי שיגיע הקול. מספיק בית קטן בין המצבות, רק מקום לישון, וכל היום להיות אתם, עם המשפחה שלי, אימא ואבא ודוויקו. אפילו מחסן קטן שעושים מפחים, או סתם ארגז גדול שלא יחדור הגשם, לא יודעת איפה יש, וכבר כמעט לילה.

יובל (אלפיים ושש)

הביטוי הגס של אבא, תחת של שמנה, שמעיד על התפרצות בלתי נשלטת, כעס עד השמים. וההסבר שבדרך הזו שם את הדברים בפרופורציה, שהבל הכל, הבל ורעות רוח. ההסבר שלו.

גילוי ראשון של זיקנה, הזדעזעה אימא.

את זה אחר כך, כשכבר רק שנינו, והתווכחתי, טענתי שלא מתרחש בקפיצות, תאים מתים בכל שנייה כמו הקש על הגמל, זאת אומרת מצטרפים. יכולת להבחין כבר בהתחלה, אבל נוח להעלים עין. וראיתי שמשתוממת. לא עיוורת לחסרונותי, אף פעם לא הייתה. אחדים שאפילו במבט ראשון, והכי בולט חוסר הסבלנות, לא יכול להקשיב לדעה השונה משלו על אנשים, או אם עמדה פוליטית אחרת. לכך התרגלה, לקוצר הרוח שמוטב לא להתייצב חזיתית מולו.

אפילו להציג כתכונה מושכת, חושפת אכפתיות.

הרי זה מה שמצא חן. אוהבים גם אחרים. טובע בכל נושא כאילו החשוב ביותר, אחד ויחיד בעולם, נאבק כאילו חיים ומוות. לכן הזדעזעה משבירת הכלים הזו, שלילת הכל, ועוד בלשון המונית שלא אופיינית, ניבול פה. כאילו אינך מכיר אותו טוב כמוני.

ונענעתי בראש שלא, לא הנושא. החשוב בעיניו זה הוא עצמו. תמיד היה.

שום חשיבות, טען אבא. וכשהצתי בו במבט עקום, שאיך יכול לומר זאת, ושמא מפני שצרות של אחרים, או ענייני כספים שתמיד תעב. דווקא אתה שכל חיך התרוצצת וטרחת, לא הנחת עד שהצליח, ומה עכשיו.

על כך הרי הייתה גאוותו, תינית באוזניה, על העשייה, האחיזה בהגה, יצר עובדות ואנשים. פתאום בלשון החכם ההוא קהלת, הבל הבלים. אולי משהו שאיננו יודעים.

והרהרה בקול שמזה חששה, מהפרישה הצפויה. אמור לקרות בקיץ הקרוב, יגיע לגיל. משהו שאוהבים לכתוב העיתונים, לנתח את התופעה שלעיתים קרובות משבר. אדם שנראה במלוא כוחו, וכשנפרד (עושים בוודאי חגיגה קטנה, שולחים זר פרחים), ואז הנפילה. קיוותה שלא אצלם. איך אמרת: הנוחות להעלים עין.

היה לה לכלוך שחור על הלחי, אולי פיח מתנור הבישול שטרחה לידו כל שעות הבוקר. יותר למעלה, כיוונתי את ידה, כאן. ניסתה לנקות ורק הכתימה. צריך עם סמרטוט רטוב, אולי סבון,

אבל לא אכפת. בבית תציץ בראי במקלחת. לפעמים מרושע (המשיכה), חסר רחמים שממש לא מצליחה להבין. הייתה בטוחה שחיבב את הבחורונת, אמנם לפני הרבה זמן. לא נוכחתי בביקור עצמו. התרחש באמצע השבוע, ביום רביעי או אולי שלישי. ביקשה למסור דרכם דרישת שלום, וכך נודע להם על ביקורי. פתאום נחתו ללא שום הודעה, ללא תאום. מילא היא, שממילא בערבים תמיד בבית, אבל אבא הרי מתעכב לפעמים בעבודה עד מאוחר, ודווקא אותו צריכים. פתאום דפקו בדלת כשכבר הייתה במיטה, צפתה ממשכבה בחדשות, ואולי דקה שלמה עד שזיהתה.

גולדי.

את הבעל לא ראתה אף פעם מקודם.

(היו צריכים לחכות בחוץ עד שהתלבשה).

סיפרו בנימת התנצלות שבהחלטת פתאום. הוא אמר שכדאי לנסות, לכל היותר יסתכם בלא כלום, כמו כל הצעדים האחרים. והמריצה להיכנס למכונית ולנסוע מיד. אם ידחו, אולי לא יתבצע אף פעם, יתחילו המחשבות, השיקולים, התירוצים, להגיד שמוטב לתאם, ומה מספר הטלפון, ואז יתברר שלא מתאים היום או השבוע. לכן קמו ועשו.

גמישים מאד בזכות אמו שגרה אתם, משגיחה על הילדים.

גיחכה. היית צריך לראות את ההבעה של אביך. זה עתה שב הביתה, בקושי סיים את ארוחתו שכרגיל בעמידה, בלי לחמם, וסחוט מכל היום והנסיעות.

(מכירה, מכירה, צחקה גולדי, עוד מהימים הרחוקים ההם שהייתה נכנסת לוודא לגבי הטרמפ בבוקר).

נפלו רע, אמרתי, ואימא הסבירה שלא היה מוצלח יותר אילו קבעו כמה ימים מראש, היה רק גורם למצב רוחו הרע להתארך, יחמיר ככל שיתקרב המועד, וברגע האחרון יצלצל לדחות. הרי מוכרת לי התופעה.

בעמידה ליד עץ השסק שבשיא הבשלת הפרי. אקח אתי שקית גדושה כשאחזור ללימודי למחרת בבוקר, אבל טעם אחר לגמרי כשאוכלים ישר מן העץ. להזדרז לפני שיתמלא תולעים, לפני שיחסלו הציפורים והעטלפים. כשאשוב בעוד שבועיים כבר יהיה עלי אולי להסתפק בשיירים. שפע כזה לא זוכרת, ואין מי שיהנה.

(לא תולעים, זחלים).

גדולים במיוחד השנה, ציינתי, וגם הטעם. והנהנה, מסרה את דרישת השלום, ובהמשך, את הסיפור כולו.

לא סיפרת שביקרת.

היתרון כשבאופן הזה. פטפוט קל לצד העיסוק בפרי שכאילו עיקר. כאילו. מפני שלא באמת יצאה לאכול בחברתי. יכולה בכל יום ובכל שעה, ולא להוטה יתר על מידה אחר הסוג הזה, שניים שלושה ודי לה. מה שמבקשת, לשתף בתרעומת, אולי למצוא תמיכה באי נוחות שחשה, שאולי נכון לכנות מבוכה. היה נורא הסירוב שלו, אפילו לא נתן לדבר. אינו מוכן. תשתו תה עם מרי, פיצוי על כל הדרך שעשיתם. עליו ללכת לישון, יום ארוך מצפה לו מחר. והסתגר במקלחת עד שזזו.

ממש גסות.

אחר כך אליה, טענות כאילו הזמינה, שותפה למזימה. עובד די קשה גם בלי תוכניות נוספות לשעות הערב.

בעמידה כפופה, והיד תופסת בפרי שכבר די, גולש מהשקית. וגם אני שבתחושת בחילה מהזלילה הזאת, שכמה אפשר לדחוס. בדיעבד, מבינה שהיה צפוי, וספק אם ניתן לרכך. היד שלה ממשיכה לתלוש ומשליכה ארצה. קיוותה לפרק חדש, של חיים בשלווה בסביבה הירוקה שבחרו להם, שבחר הוא (אני הרי תמיד נגררתי). אפילו אמר לא פעם שיום יגיע ויוכח שמעשה נכון, מובטח לצדיקים. ידה שבה וגרדה בלחי המפויחת בתנועה לא מכוונת, ולא הערתי. חשתי צער. צרות שבאות בצרורות. כמה שנים סוחבת בלי להתריס, מטפחת הצדקות, מתנחמת שיישאר גם לה משהו בקצה, ולא נראה טוב.

תמימות מעוררת רחמים.

ואז במעבר חד את העניין ההוא.

נורה.

היית ילד, היא אומרת, אבל בוודאי זוכר. ילדים זוכרים, גם אם לא מתעמקים יותר מדי. צר לה, לא מרפה ממנה המחשבה האיומה. דברים עוברים ליד, ואפילו אם מזעזעים, לא מותירים צלקת. כך כשילדים. לא המקרה ההוא ולא לגביה, כי התרחש אצלנו ממש. היית אתי יחד.

איך סרבה לצאת, נאחזה ברגל המיטה והתחננה שלא לשם, אנא. רועדת בבגדים נוטפים זוהמה, רטובים, אחרי כמה ימי שוטטות בשדות (לא כמה ימים, שבועיים), ובחרה לבקש עזרה דווקא אצלנו. בן כמה הייתי, עשר או אחת עשרה, לראות איך נדחסת בין המיטה הזוגית והקיר (היה צריך לשפשף במטלית מסובנת ולפתוח חלונות). חבילה מעוררת סלידה, מדיפה ריח אשפתות חריף, וכאילו דבקה בפנינת מסתור. אפילו את המחשבה שחלפה בראשי, שעוד עלולה להישאר אצלנו, חלילה, עם כל הלכלוך, הבוץ, עקבות מגפיה המרופטים שסימנו בכתמים לחים את תוואי התגנבותה.

מהיכן באו אלה, מגפי רפתנים, אבל לא שאלתי. אולי התחברו לתמונה.

בעיקר את הזוהמה, אמרתי, וכמו להתבונן בכלב דרוס, גוסס מול עיניך על הכביש. מצוקה שבמקום רחמים, מעוררת תיעוב. מיהו שהמציא את האגדה על רוחב לבם של ילדים.

איך הוקל ללבי כששב אבא בערב, מוקדם מהרגיל, שכנע שתלך.

זוכר שעמדתי מאחורי דלת החדר הפתוחה, ליד שני אלה, צוקי וסנדר. מפני שביקש מהם להתרחק, רק מפריעים בעצם נוכחותם. קול שמתחיל בחביבות, להגיד, איך דאגנו לשלומך, לא חדלנו לחפש אחריך, והאם בריאה אחרי כל הקור והרטיבות. לא מבין איך שרדת את הלילות הקשים, את הסערה. ועכשיו, טוב, ישר למקלחת החמה ולהחליף את הבגדים, לשתות תה חם.

לחוש קור אפילו למראה שלך, הודיע אבא.

נו, בבקשה.

אולי רגיל לתת הוראות, בטוח שיעשו כל מה שאומר, ונורה לא זזה, מתכווצת עוד יותר במרווח הצר שבין המיטה לקיר, ומגמגמת תוך שיעול שלא, לא לשם, ויותר טוב לה למות כאן אצלנו. לבית שלך, הוא פוסק, קומי ונלך יחד, אלווה אותך ותראי שהכל בסדר. אחר כך הרמת הקול, בכעס, כי מתנהגת כמו תינוקת, הנה מרי תבוא אתך, ממרי אינך מפחדת. ואימא מצטרפת לשידולים, אולי אוחזת בידה למשוך לקום (כי מעבר לקיר ויכול רק לשער), ומפצירה שתבוא, לא די חזקה להרים אותך בכוח.

(ההרהור אם די שתרחץ ידיים לפני שתיגע אחר כך בפרוסת הלחם שלי).

נצטרך להזמין משטרה, הודיע אבא.

החיפוש אחר פירות בשלים מאפשר להסב את המבט, להציב את העץ כמחיצה. הרי סיפרתי על הפגישה באוטובוס, שהזמינה, הפצירה שאבוא לבקר. משום הנימוס, ולא מרחק רב עד אליהם. שכונה עלובה וגם המשפחה, הילדים. לטעמי יכלה למצוא בעל מוצלח יותר, אבל מסתבר שאינה מהמגביהים ציפיות, די מתחבר לסביבה המוכרת, לתנאים שגדלה, ובכל זאת שיפור רב בהשוואה לחצר פיודור.

לא הלהיב גם אותו, אישרה אימא, טיפוס פשוט, מחוספס, לא איש דיבורים, בכל זאת שידר ביטחון, ושחייבים לו.

אולי ניסתה היא לעצור בו, לרכך את סגנון ההתבטאות. מכירה היטב את הכפר הזה, את הכוחות שסובבים את המשפחה שלה, מחפשים הזדמנות לחנוק. לכן מדגישה שיחד אתם, מאותו צד. אם יפסוק להם בית הדין את חלקם, הרי יהיו נאלצים למכור את המשק. טוב לכם וטוב לנו, האם לא ברור. הרגיז את אבא הניסוח הזה, אינו מייצג את הכפר, ולא צד בסכסוך. שגה כשהסכים לקבל מפיוודור את המעטפה החתומה, זו שהתבררה כזוואה, לא ידע את תוכנה, וכשמת, הזדרז להעביר להנהלה. עוד ייחשד חלילה שיד לו בעסקה, טובת הנאה. מזל שזימן את

השכן להיות שותפו למצווה, אלמלא כן היו מעלים בוודאי טענת זיוף. כבר נחקרו די, גם הוא גם אדון דנון, ולא מתכוון לחזור ולהתפלש בבוצ הזה.

רתח כולו, העידה אימא.

יעץ להפנות את השאלות לעורך הדין שלהם. ממש לכך נשכר. אולי היה צריך לחתור לפשרה, ללחוץ על הכפר שיצמצם את תביעותיו ובלבד שיסתיים. כך ניפטר מאלה הבלתי רצויים, וגם הם לא יצאו בידיים ריקות. אכן סיפור מסובך. גולדי הוסיפה שגם לא הוגן, לא עושה צדק בית המשפט בסחבת שלו. ואביך השיב שלא קיים המושג צדק, ומוטב שלא ישגו באשליות. צריכים לחטוף את מה שניתן, ולא, אינו מתכוון לעסוק בזה. תשובה מוחלטת וסופית. עכשיו שתו את התה, אני סיימתי.

האם זהו הסגנון שם במשרדים, אימא משכה בכתפיה.

יכולת יותר, הבעתי את דעתי.

להדגיש שאומנם לא ענייני, סתם הערת אגב בלתי מחייבת, מתערבבת ברחש גמיעת מרק הבצל שמייחד את סעודת השבת בבית מרוז. בעיקר כי צר לי עליה, על גולדי. בוודאי התהדרה ביחסי הקרבה, שהנה יש למי לפנות שם גבוה, אפילו לנחות בלא התראה. משוכנעת שיתקבלו במאור פנים, ופתאום חבטה בפרצוף.

ומצטרף לדעתי שלא עניין שלי, תגובה שהרגיזה את אימא. לא נראה לה סגנון הקנטורים הזה, המתחכם, ליד השולחן. רשאי לחוות את דעתו על כל מה שמתרחש, כיוון שחלק מהבית הזה, ובייחוד שסבורה כמוהו.

הצחוק שלו. מציע לה לדייק, לציין שמפני שסבורה כמוהו. התוספת המודגשת שמשנה את המשמעות, מפרשת את היחלצותה לעזרתי. בטח גם דיווחה בפרטי פרטים מי אמר ומה. ועכשיו טוב, שמע את הדעה האחרת, מותר שתהיה.

ניכר בו שלא מאושר. ניצב לבדו מול דעת הרוב, סיטואציה ממריצה, והצדק כידוע תמיד עם היחיד (צוחק, ממשיך לנשוק בקציצות הדלעת), לציין שהפעם טעימות במיוחד. אתה חייב לנסות, הוא מאיץ בי, אף שיודע שללא סיכויים, איש איש וטעמו. שניים כנגד אחד, ובנוסף מעליב את אמך שטרחה והוציאה מתחת ידיה מעדן אמיתי. לא, אינך חייב, דעות וטעמים לא יוכרעו בהצבעה.

(האם ניתן היה כבר אז להירמז על מה שנרקם במוחו, עוטף במילות שבח לבישולים שלה. גם אם כן, בוודאי לא היא).

הייתה בטוחה שנשמרה בלבן פינה חמה לגולדי. (הערה מתגרה שרק תרגיז, לכן לשם מה).

כמה מאז, אולי עשרים שנה. ארע ממש כשרק הגענו. אתה נענה באדיבות למשאלה, שכמה שלא תכביד, בכל זאת מצמצמת את הגמישות בבקרים, יוצרת מחויבות. גם הצורך לסור לביתם ולהודיע על כל שינוי בלתי צפוי בתוכניותיך (אנשים שחיו ללא טלפון, כידוע). הסיע כמעט שנה וחצי. לשער שעמד בכבוד במשימה, אבל איך להבין מכך ששטר חוב לכל החיים. באמת הייתה חמודה החיילת גולדי, פשוטה, מנומסת, אפילו די נאה. עניינו גם השיחות הקטנות, סיפורי החצר, הצבא. אחר כך נמלטה מהשלולית, התארגנה טוב למדי, מסתבר שהקימה משפחה. לא זוכר שהשמיעה קול.

להזכיר שעשרים שנה.

(לא, לא לספר).

אם שומעת נהימת אכזבה, שאלה אימא (שוב הערה מתגרה ומיותרת). ולא. כבר מורגל באלה. דבורים שיונקות מהצוף ופורחות לדרכן (שימו לב, לא אמרתי פשפשים או קרציות, דבורות דבש), לא דוחסות עודפי מטען לתא הזיכרון, לשם מה להן. הגידו תודה שלא עקצו. מיהו שהמציא את המושגים השקריים, מחויבות, אסירות תודה. לא בורא העולם, בזאת בטוח.

ואמרתי, מי שהמציא את בורא העולם.

שלושה רבעים מהתרבות, המצאות חסרות שחר, אחיזות עיניים. זו דעתו. אילו בראשית דרכו, אולי היה מגלגל מחשבות, לא בגילו המתקדם. לכן ימשיך להשכים בבקרים, ישלים את החודשים הספורים שעדיין נותרו לו עד הפרישה, צירוף של הרגל והשלמה. גם הפחד ממסקנה אמיתית שאף פעם אין לדעת לאן תוליק. (הנה רמז). ובעניין האחר, אינו מתכוון להעמיס על גבו את צרות כל העולם. מומלץ גם לנו.

(העניין האחר הוא נורה).

הניח מידו את המזלג ליטול לגימה מכוס המיץ והזדקף. עוד מבקש להעיר לי, שלא נמנה על היושבים למעלה, נדמה לו שכך הגדרתי את מי שאליו פנתה לעזרה. אף פעם לא ישב, ובוודאי לא למעלה.

(אמרתי: גבוה).

דחיסת פרי בעודף לתוך שקית ניילון עלולה לגרום לה שתתפקע, או שתיתלש הידית. היו צריכים לנקות את העץ ממה שנותר, אחרת תיפגע הפריחה בשנה הבאה. אז ננוח שנה. לה עצמה אבד המרץ, ואינה רואה אחר שיעשה זאת. בכלל, יותר מדי הזנחה בחצר, גם בחלקות הזיתים והפקאן. משק שללא בעל בית, סיכמה, וגם הרווחיות על הפנים. מזל שלא עליו קיומנו. ניכנס הביתה, כבר מתחיל להחשיך.

לגבי נורה (שכינה אבא העניין האחר), הסתיים כשעוד הייתי בבית, ודשו לא מעט. במיטתה. הלכה לישון ולא קמה. אמרו שמעודף גלולות שינה, נטלה ולא התעוררה. ואיך יצאו בני הבית לעבודה כמו בכל יום, וכבכל יום השאירו לישון, אינה נחפזת לשום מקום, כידוע. וכששבו לפנות ערב התפלאו שעדיין במיטה. הייתה קרה וכבר ללא שום סיכויים. טענו שמזמן התאוננה שמתקשה להירדם ויעץ דוקטור פרידמן את הסוג הזה, לבלוע אחת בכל ערב. לא, לא ביקרה במרפאה, לא נבדקה, מה יש לבדוק. היא, צוקי, סיפרה לרופא, קיבלה רצפט, והביאה לה מבית המרקחת. שילמה בכספה, הרי לא נותנים חינם (כך במילים האלה). לא יודעת כמה נותרו. הייתה נוטלת בעצמה בכל ערב, הרי לא תינוקת.

היו כמובן שפע סימני שאלה. למשל, איך נותרו עדיין גלולות לאחר החודשים הרבים מאז הפנייה לרופא. אינה יודעת. אולי לא הקפידה ליטול באופן רצוף. לא מבינה מה החקירות האלה. האם חושדים בה שהרעילה. אולי יסבירו לשם מה. למי הפריעה. ועכשיו יפסידו את הקצבה החודשית שקיבלו בשבילה.

אנשים הרבו לדבר, גם בלעג (כך כולם בבית הזה, מיתות נשיקה), קיוו שהנה נפלו בפח השניים שעדיין נושאים את השם פיודור, אף שספק רב אם בזכות. יש דרכי חקירה שעשויות לחשוף את האמת. לבקש הסבר לטביעות אצבעות על אריזת התרופה (אולי כשרכשתי בבית המרקחת, או כשהרמתי מהרצפה כשמצאתי אותה מתה), והאם קיימת עליה גם טביעת אצבעה של נורה (לא עלה על דעת איש לבדוק, ועכשיו איפה האריזה). סינלה הכה על חטא על שלא התעקשו לתבוע חקירה יסודית, להאשים ברצח. לא בגלל עלובת הנפש האומללה, שאולי עבורה מעשה חסד (כך), אלא כאינטרס שלנו, להביא אחת ולתמיד קץ לשערורייה. תמיד מגיעים במאוחר הרעיונות הטובים.

אימא הייתה נסערת כששבה והזכירה את הפרשה (גם שנים אחר כך, בתקופת הצבא שלי), כאילו מתחבר ישירות לניסיון חיפוש המקלט בביתנו. לא שמישהו האשים ואפילו ברמז, אבל אצלה עוררה מוסר כליות על תרומתנו להתרחשות. איך נאחזה בנו, מתחננת על חייה, והתעלמנו, הדפנו אל האבדון. גחלים עשנות שאף פעם לא כבו כליל. כבר התעלמה מקושיות הנער שהייתי, שאיך מתחבר. כמעט ארבע שנים בין סיפור בריחתה ומותה, ופעם הרי מתים כולם. אילו רצו בחיסולה לא היו ממתנינים זמן כה רב, לא היו מסוגלים להתאפק. אדרבה, החזיקו בבת ערובה שחלקה בנחלה רב, לכן מבחינתם מוטב במצב חי (למה, בדיוק להיפך). לא שכנעתי. בקיאה היטב בכל הטיעונים. משער שהתכתשה ארוכות גם עם אבא, ולא שכנע גם הוא.

נכנסנו הביתה והעלתי אור. עוד לא ממש זקנה ובכל זאת במורד. גם המראה העייף, שיער דהוי, עור רפוי, וראשית השתוחחות. רכונה קדימה ומטה, הוכחה שמייסרות חוליות הגב. מתי

תחילת ההצטמקות, זו שמקרבת אל האדמה. חדל לטפוח בכנפיו, לנסות בנייתורי חגב. עכירות שרבית גם במוח, וטרדנות מעיקה ובלתי נשלטת מותחת את החבל. לשמוע איך גונחים קירות הבית.

ספי העלה את הסברה שבנים יחידים, ולכך לצרף את הזיקנה. זו דעתו. ודנקר הציע שבבקשה ישמור את רעיונותיו הפסיכו-סוציולוגיים לעצמו. אמירה כבדרך אגב, במין רטינה מזלזלת. לא נפעם ממה שמכנה השקפות חובקות עולם של אלה הקטנים, שכניו. אינו בז חלילה. אין העולם מתקיים בלא בשם ובלא בורסקאי (מה זה), אבל מוטב שיניחו את ההשגות על נפש האדם למקצוענים. או לדעתנים דוגמתו. תוספת אחרונה זו (שלי), גורמת לו להפסיק מתיבול תבשיל הבשרים ביון, שנועד להפגין את כשרון הטבח. אלמלא נגרר לתחום המדעים השמימי, אולי היה מפתח קריירה ארצית בענף התזונה, שבעיניו לא פחות נכבד. נכבד, הערתי, מושג פרולטרי. וספי הפציר שאחדל מאמירות מתגרות אם ברצוננו להתענג על מטעמי המלכים שהובטחו ברגע נדיר של רצון טוב.

הרי לשבחו, מפני שבעל השקפות מתקדמות, התעקשתי. רוח קרב שורה על ידידנו, קבע דנקר, מאיץ בי לשפור, לא טוב להחזיק מפנים, והרי בין חברים. מוכן להסתכן בניחוש שבעיה ממין נקבה. עניין הבנים היחידים, אמרתי, אם רק מקרה שהתקבצו שלושתם כאן בדירה אחת. ובכך תם הדמיון (ספי).

תשעים ושמונה אחוזי זהות בין המוגדרים כבני אנוש, אלה חידושי מחקר הגנום, ובזה כולל גם את קרובתנו השימפנזה. מכלול השוני נאחז באותם שני האחוזים שנותרו. להתפעל מהכשרון האנושי לנפח פערים ולהתנפח (דנקר).

ספי השיב שבינתיים הספיק להתמוטט הניסוי האנושי הגדול, פועלי כל העולם, והרבה דם נשפך. ימחל לו המדען הבכיר, אך בזה בקיאותו רבה משלנו מפני ששותף בניסוי הקטן והמרתק, הקיבוץ שלו, שהותיר את הוריו חסרי כל. כיוון שניסו לתפוס את המקל בשני קצותיו.

דנקר הפך את נתחי הבשר במיומנות, ושב לערבב בכף. יש בעולם כלים המותאמים יותר למשימה, אבל יעלה בידו גם עם אלה. תפס בידיות הסיר והרים כדי לבלום את הרתיחה, כך שלוש ארבע פעמים. עכשיו יקטין את האש ויתיר להתבשל מספר דקות. כל אחד וטעמו. בעיניו עדיף בישול קצר, כזה שמשאיר עקבות דם. אבל בהתחשב באותם שלא גודלו על שרצים וחלזונות, יאריך במעט.

אלך להציץ במחברות, הסברתי, תוך שאוסף את כליי, לא מתחבר לאוכל עכשיו. ויצאתי. נראה שהופתעו, לא הספיקו להפציר, לאחוז בי כדי להחזיר לכיסא. עכשיו יתלחשו שכך מאז ששבתי מהבית. יאמרו שחייבים לשים לב. אולי בכל זאת יפים יותר מתחת לעטיפות המחוספסות שעוטים במופגן, איש איש בדרכו, עד שמתמיה איך לדחוס לתוך אותם שני אחוזים של דנקנר. על מיטתי, אוחז במחברת, והעיניים במחשבות, שגם את ממד הזמן, צעדים זעירים שלא תבחין העין, ופתאום תמונה חדשה, צורה זקנה ודוחה. אם תכנן הבורא כשלב מסיים, קצר ומהיר, להקל על הפרידה, באנו אנו עם חכמת הרפואה והארכנו. טמטום.

או שהייתה יכולה להשתעשע בתריסר נכדיה, האם לא זו נחמת הזיקנה בדורות שעברו. לחוש שעדיין נחוצים, ושוב התחכמו, מה שקרא בנים יחידים. נראה שטעות במינון הדעת, בפרי שצמח על העץ האסור. בכל זאת למה ציפתה, האם לשכן את השכנה המסכנה בביתנו, בחדר המחשב, או שמא אנדב את חדרי. לא מקלט לדרי רחוב בית מרוז, ולאן יכול לכוון. מי יפתח את זרועותיו לקראת יצור הדוחה בעצם מראהו, אולי הבעל של גולדי (שעכשיו ראיתם בגודלו הטבעי), אולי הרשויות, הוועד (צחוק). ואפילו אמת שמיד חשה שבכך גזרו את דינה של זו (כלל איני בטוח, וגם את. סביר יותר ששכנוע עצמי בדיעבד, חוכמה לאחר מעשה, שאם לא כן, למה לא קרעת את הרקיע בצריחותיך).

מעמד דוחה שהפך מבחיל בגלל פרי השסק, שבלא לחוש הוספתי לנגוס ממנו כמין אוטומט. די. וגם השיחה הזו שהחלה מטריחה, תלונה מתמשכת על שתיקות ובדידות, וכליות המייסרות בכל פעם שנתקלת בשכנים הללו, הגסים. עוברים ברחוב ומסיבים מבט. כשסיפרה לאב (מה שאולי טעות), שתק, ובתמימות פירשה את שתיקתו כשותפות בצער, פתאום הביקור הלא צפוי. יודעת שלא בידיו מה ששאלו. יטרח ויטריח, ועדיין יישאר התיק קבור בארכיב בית המשפט, בין אלף מעוכבים כמותו. אות קלון לחברה שבנינו, ולמושג הצדק בכלל. אבל לפחות להבטיח לנסות, לכתוב אל מי שמופקד על הסדר. לא בקיאה בחלוקת התפקידים שם במערכת לענייני משפט. לפחות לעודד, להקל במילים. הרי בני אדם שלא עשו רע.

אף פעם לא הייתה טובה במתמטיקה, סיכמה אימא. שהסברתי לספי. לא פילוסופית גדולה, לא בממדיו של דנקנר. יביס בנוק אוט בטרם תחלוף דקת קרב. בכל זאת חומר למחשבה שאיך למדוד סבל, צער, באיזה סרגל. זו שנולדה עם הגן החסר או העודף (כבר לא זוכר), ובכך הונצח מיקומה בתחתית, ללא מסלול תיקון, וללא זכות ערעור, לעומת האחרת המאושרת שנחבאה בשיחים מפני כלבי הציד, כולה רועדת, מתפללת שלא יריחו.

ספי שתק.

חיידק החולירע הזעיר שכמעט חיסל את אוכלוסיית אירופה (למשל).

לעזאזל כל הסרגלים.

ספי שתק.

אם קיווה שאפרט, אאריך בהסברים, ולא. לשם מה. הרי גם הוא נזהר בסודותיו שבכל זאת

נודעו לי. וגם שם סיפור אימא.

לא, לא בלשתי אחרך, התנצלתי, וכי את מי לשאול. נכון, מאיילת, ולא נכון שכלבה.

איילת היא בת קיבוצו, נערה מתולתלת וצחקנית, שהתגלגלה לאחד המפעלים בסביבה בתפקיד מזכירת המנהל. לכן מרבה לבקרנו. לדעתי, נחמדה. לדעת דנקנר, פרח שייאבד את חנו לאחר לידה או שתיים, תתרחב ותשמין. יש לו טביעת עין, בבקשה לסמוך עליו.

ראה הוזהרת.

ספי הודף את הכיסא ומתרומם. ניכר שנרעש. למה היה לי להוציא מפי מה שנלחש באוזני על מנת שיישאר גנוז, לידיעתי בלבד. שחתי לה על ביקורי המיועד בקיבוצם, וביקשה להזהיר משאלות מיותרות. לא אותו, ובוודאי לא את אביו. נושא רגיש, כאוב.

בטח סיפרה שהטביעה את עצמה.

היטלטלנו על האופנוע המעשן שעה וחצי לכל צד, ושכנו כבר למחרת. סייענו לאביו לעצב סופית תחפושת, שבוודאי טרח סביבה שבועות רבים (זוכר שהרהרתי: מצא לו עיסוק, בוודאי מפני הבדידות העגומה. הרי הוכנתי מראש), והלכנו לנשף הפורים. לא נהייתי. אינך נהנה מאירוע פנימי, כמעט אינטימי, בסביבה זרה. ספי צהל בין חברים ותיקים, טפח על כתפיים, השמיע קריאות, ולא חדל להציגני. בין לבין הצצתי באב שהסביר באריכות (גם מעל הבמה) את רעיון הקרטון דמוי הסוכך שהתעטף בו. מביך. האם לכן עשתה מה שעשתה. אף פעם לא הוברר אם תאונה או במכוון, שחה איילת, דיברו שהייתה שרויה בדיכאון זמן רב, ונחלקו הדעות אם משברון לב או מרעל שנטלה בטרם התרחקה מהחוף.

הייתה ידועה כשחיינית מעולה, מכאן החשד.

לא, לא ניתחו, למי כבר יועיל. חלילה שתגרד את הפצע בשאלה תמימה, ובבקשה: שום רמז.

כלבה, קבע ספי, ואני נענעתי בראש בניסיון להרגיע. ברור שהתכוונה לטוב, לעולם אין לדעת לאן מתגלגלות שיחות נימוס, ומתוך רצון להפגין התעניינות, עלול להיפלט דיבור מביך. לכך אומנם לא הגענו, לא נוצרה ההזדמנות, אבל אולי דווקא משום שהוכנתי מראש. האיש הקשיש, שדוף הגוף (בן כמה עשוי להיות, בוודאי פחות מששים), שכל הערב לא חדל מפטפוטיו, גרם לי לחוש רחמים.

תמיד מתחיל באווירה של אהבה (ניסיתי להסביר), תמימות כובשת לב. אחר כך מוחקות השנים את חן הנעורים ואז התהום. לפעמים ממהרת להגיע, לפעמים מתעכבת. בייחוד כיוון ששקוע עד צוואר בעיסוקיו (זה אבי), חוזר על מנת לישון, ולשוב ולהשכים לעוד יום עמוס. מזלם שנלהב מהישגיו, משוכנע שבמוקד העשייה, אין כמוהו. וגם היא בהתפעלותה התמימה, נושאת בלא טרוניות את אורח החיים המייגע שהועיד לה. והיו כמובן תקופות משבר, שם, במשרדיו, ואת אוירת התסכול גרר עמו הביתה, וצריכה להרגיע, לעודד את רוחו, לשנוא יחד את המתנכלים חורשי הרעה.

הנה כל התורה.

ספי כבר שב למקומו ליד השולחן. ניסיונו לנחש היכן אני בתשבץ, באיזה צד, אולי מעיד שנרגע. אין צורך בהשלמת הפרטים, כבר הבין די. מתוודה שבלתי מוכרת לו מתכונת היחסים הזו. היה בן שלוש כשהתייתם. ושלא מאותם המהלכים בגדולות, האיש שהוא אביו, הרי ראית. משמע, לצד האם, הוא פוסק.

(ואיפה הוא).

כאילו חובה לבחור. לא תרגיל בניתוח מקרה, שעושים במבחני קבלה: נא הסבר את העמדות, ובחן בעין מוסרית ובעין תכליתית, גם נקוט עמדה משלך. מיני קשקושים שמפרנסים צבא יועצי תעסוקה ופסיכולוגים בגרוש. הבית שלי, טענתי, ופתאום חדל להיות. בייחוד בלילות, עטוף בשמיכה מעבר לראש, ומקפיד להדק בשוליים, סגור סגור כתינוק ברחם, ושוב שם. עוקב בעיני אחרי מי שתורו בדו שיח הצורם, והמחשבה, שאולי סוג חיידיק שטרם הובחן, נגיף סוף הדרך.

מחשבות שמתערבבות בתמונות רחוב. ליד השלט של עורך דין בנדל. פורצים לרחוב ענפי סיגלון (אולי לנטאנה), ומלמטה חתולה לבנה. רובצת באמצע המדרכה הצרה, לא נעה, ואיך אעבור. אם תידחק עצמך לשוליים או תרד לכביש. רקעתי בכוח כדי להפחיד, ומתבוננת בי בתימהון, לא זזה. על מה הרעש, נשמע קול מאחורי הגדר (לא סיגלון, לנטאנה). חתולות לבנות חייבות להסתתר, ולעולם לא במקום מעבר. אני מתכופף אליה, מחליק בזהירות על הגב והראש, ושב ומסביר שמעבר להולכי רגל, מקום ציבורי. שלה בדיוק כמו שלך, הוא קובע בנחרצות.

עורך דין, ולא יודע את החוקים. יגיעו מהעירייה ויתפסו, ואז הקנס שלוש מאות שקל.

כבר התקהלו עוברי אורח, והצבעתי על אחד האנשים, הנה, שאל אותו, הוא טייס ולומד בפקולטה לתרמו-דינמיקה. עוד קולות תומכים מצטרפים לקריאה: לסמוך על אלה שיודעים. גם עורכי דין יודעים, מתעקש האיש בנדל, לא סתם יחפנים סטודנטים. אט אט הוא מופיע בשער, מתקרב אל החתולה ובזינוק בועט בה בכוח. פניו מוכרות, הרי זה סנדר. מישהי מאחורי הציעה שנתפזר. לא מביאים תועלת ורק גורמים לגילויי אכזריות. תכף הכרתי את הקול שלה ונחפזתי להתנצל, להבטיח שלא במהלך הביקור. אבל פטפטת, התעקשה איילת. כי הייתי מוכרח, אבל

לא בזמן הביקור. זו אינפורמציה חדשה וחשובה, עדות אופי, הכריז סנדר, ואותה יש להציג לבית הדין. וקורץ, מזמין שתיכנס פנימה לחתום על הטופס. וצרחתי לה להיזהר, איש מסוכן, ראית איך בעט, גם ניסה עם אחותו (כן, בכוח). אל תדאג, צחקה איילת, מכירה את סנדר עוד מהשנים ששרתו יחד בשריון באום כתף, גבר אמיתי. החלה לצעוד בעקבותיו ובדרך תפסה בכתפי וניערה בידיות פראית, אומרת, עד שתנתק מזו שבראש שלך, ובינתיים מותר גם לה, הרי רווקה. אל תצעק.

נראה מוזר המראה שלה, והאם גם קודם בתסרוקת צמות שמרחיבה את הפנים העגולות. באמת לא שיא היופי אבל משדרת תמימות, טוב כדי להרשים שופטים. ניסיתי לחבק בחלק התחתון, הרך, להבין את החושך שפתאום בשעת בוקר. בלבול זמנים שלא מתקבל על הדעת. גם הטלטול הבלתי נגמר. איש עומד ליד המיטה וקורא, תתעורר. צעקת, הסביר ספי.

אדם עושה את דרכו מדי בוקר, חמישה ימים בשבוע, קיץ חורף סתיו ואביב. ואם תחשב לשנה, יגיע למאתיים פעם, ומאתיים גם בחזרה. כמה המרחק, לפחות קילומטר. הוא חוצה את הכביש בקו אלכסוני מול גרייצר בית מלאכה לתיקון אופניים, חולף על פני טוב-טעם המעדנייה, ואחריה סוכנות למכירת רכבי מרצדס, וגם אולם תצוגה (מרצדס זה גרמני). לפעמים רואה לפניו את האישה בעלת השיער המתולתל בצבע בלונד, ומקפיד להישאר מאחוריה, מתאים את קצב הליכתו לזה שלה, תוך שמירה על מרחק הולם. חשש פן ידביק בטרם תעלם בין עמודי האבן של שער המכון הלאומי למדע, ואז יצטרך להגניב מבט, ולהבליע ברכת שלום. אינו מכיר באמת, אבל מעצם תדירות הצטלבויותיהם, מתבקשת תגובת נימוס. (גם מפני שנאה בעיניו ומקרינה חמימות). הליכתו מונוטונית, וכדי לגוון נוהג למנות את צעדיו, אלף מאתיים ששים ושבעה. לעיתים תריסר נוסף, לעיתים מעט פחות. הפרשים בטלים שמעידים על אחידות הקצב. הכפל בארבע מאות (מפני שהלוך ושוב) ותגיע לחצי מיליון. (אינה טובה במתמטיקה, הוא נזכר בדברי אמו). אם מגיח מרחוב צדדי סטודנט נוסף, מחייכים זה אל זה, ופוסעים יחד בשתיקה. אולי הערה על מזג האוויר, או אצבע שמופנית למפגע עירוני, בור ביוב העולה על גדותיו או מכל אשפה שהתהפך. אבל מהספירה נאלץ לחדול מחשש שייראה תימהוני, ובין כה וכה התבלבל לו המניין. בתחילה הקפיד על הסך הכולל, אחר כך החל לפצל לקטעי משנה, מהבית עד להרצל, שהוא הרחוב הראשי, וממנו לצומת יבנה. עיסוק שמושך לחישובים מרחיקי לכת על מספרים שמסכמים שנות חיים, כמה וכמה עשרות מיליונים. ספירות וחשובים מקצרים את הדרך.

בעיתונים יריעו אותיות מאירות עיניים על אירועים שברום העולם. כאן אצלו רק פסיעות האנשים, ותנועת המכוניות על הכביש, מלווים ברעש מנועים צורם. לפעמים נביחות כלב. אם פתאום תחרוק משאית בבלימה חדה, אות שכמעט דרסה הולך רגל פזיז, או אולי הופתע הנהג מחילופי האורות ברמזור. איש זקן גורר רגליים לפני גדר חצרו, שתי פסיעות ועוצר ושוב צעד. בין לבין יציץ בחולפים על פניו, לא נותנים עליו את דעתם. אוצו רוצו, יבוא יום ותזדחלו אף אתם כמוני. יום אחד ייעלם מהנוף ולא נחקור אם חלה, שוכן במוסד סיעודי, או שמא נפטר סופית. פטירה היא אירוע בדרגה עליונה, גבוה מכל שקדם לו, ובוודאי עבור האיש עצמו. מהי נפילת ממשלה, ניצחון של הנבחרת הלאומית, ואפילו תאונת רכבת קטלנית, מול התקפת לב או גילוי מחלה ממארת בקיבתך. חיוך (לעצמו). עמוסי אירועים בעלי חשיבות עליונה הרחובות המלווים את דרכו. כך כל הרחובות שבעולם.

שלום, נד בראשו נבוך אל האישה הנאה שהיום כיוונה לצאת מביתה בדיוק כשחלף לידו. עכשיו תצפה מאחור בפסיעותיו המהירות, תבחין בהיסוסיו. מוטב ירחיב צעדיו. היה חביב הנהון ראשה לעברו, עוטה חיוך נעים, ואילו נמנה על הנועזים והמנוסים, היה מטיב לנצל את ההזדמנות שנקרתה לו ופוסע לצידה, אגב שילוב הערה המציינת את צבעם הכחול של השמיים, שהולם את צבע עיניה.

שובב.

אילו ניחן ביתר אומץ.

בוודאי בעלת ניסיון רב משלו, גם סביר שנשואה, ואפילו אם לילדון מתולתל כמותה. מרגליות אינן מתגלגלות בראש חוצות, ממתונות שתושיט יד. אם באחד הבקרים יאיר מזלו בשנית, כבר ייטיב לנהוג. אזי יופתע לשמוע שדווקא בודדה (כשליש מהזוגות הנישאים בעת הזאת שבים ונפרדים, נתון ידוע). סיפור קשה באמתחתה שמוקדם לפרטו. לא, אין ילדים. (הצחוק שלה כשתאמר, הנה בררת הכל, וישיב שרק נתוני רקע. מענה נאה שמוביל להמשך). עמוסי סיפורים הרחובות שבדרכו.

הלגלוג של אבא על אותם שצמודים לרדיו, מקפידים להאזין לחדשות בכל שעה, חלילה שיחמיצו. אחר כך ירבצו באדמה אלף שנים וכלום. מוסיף היקום להתנהל איכשהו גם בלעדיהם. אז מה זה.

והרי שפע סיפורים גם שם, מתחת לאפו. הבת של פיאדה שבחרה בבעל מבין נאמני המפלגה, וסוף שנטשה עם שני תינוקות ותביעת מזונות מתישה. אדון סינלה שאומרים שבנוסף לחמשת הגברברים החצופים שמטפח בביתו, מפרנס אחת נוספת בעיר הגדולה, תולדת רומן אסור עם איזו קלת דעת מבנק האיכרים. אבל למה ירחיק עדות, וממש כאן (כלומר שם), בחצר ממול, צרוף של יחסים אסורים ושרשרת רציחות, שלא יביישו עלילות ספרי בלשים. מהיכן צצו, עלו

כפורחים כל אלה שלא הוכחו מעולם, פטפוטי רכילות ולחישות על מה שמעבר לגדר (החלודה ומעוותת, לכן אפלולית). ואיך נדחק הפעוט (שהוא אני) אל השער להציץ פנימה. לתלות במה שלא הוותר (ואינו בגדר פשע), אוסף מומים מולדים ואורח חיים מתבדל. אינם בגדר חטא, אך גם לא כבוד גדול, ובולטים דווקא בקהילה שמנופפת בסיסמאות על ערבות הדדית ושיתוף. ועכשיו קרבות הירושה.

להיעצר מול הרמזור האדום שלא אצה שעתו. שום מכונית, לא משמאל לא מימין, ורק החשש להצטייר פרא אדם בעיני הממתינים, אם יפרוץ לכביש בהפגנת זלזול. קומץ זרים וגם זה לזה, לכן יצפו בו בשתיקה, לא יאמרו, אבל במחשבות, הו. עכשיו ייסגר המרחק שצבר בינו לבין בהירת השיער, תדביק אותו, הנה.

היא קרבה במלוא הקצב, שולחת מבטים לצדדים וחוצה בלא התלבטות. בו, ביצור ההססני ודל הערך, לא הציצה.

יתרונם של בנים יחידים, שפטורים ממאבקי ירושה. לא כאלה דוגמת ספי. קודם לניהול הקרב יש צורך בירושה. אבל עתה אולי יתגלה שאף אצלו, ביתו שלו הוא צרור נקוב. מחר עלולים הוריו לנפץ את הכלים, יכריזו די, ויפרדו תוך חלוקת העוגה. תופעה שכיחה שאף פעם לא העלה בדעתו, לא במשפחתו, ועדיין אינה ידיעה הראויה למהדורת החדשות.

גם לא סיומת דומה אצל גולדי (אם תתרחש). לדמיין איך נכנסו למכוניתם (שם, ליד בית מרוז), ועשו את הדרך הביתה. הוא ליד ההגה (הרי רכבים הם בתחום מקצועו), היא במושב לידו. שתיקה מענה. ליד צומת כפר סבא תהרהר, שאם לא תישבר הדממה עלולה לצאת מדעתה, ואחר כך ליד מחלף מורשה כבר מתבשל אצלה הרעיון לפתוח ולזנק החוצה תוך נסיעה (לא ביטוי נכון, שום בישול במשמעות של צעד מתוכנן, ועדיף לכנות ספונטני). אולי בנקודה הזאת מתפרץ הבכי. לא מבינה למה, וממש למורת רוחה, כי שום כוונה לעורר רחמים, לקצור ניחומים. קצה נפשה בכל, בחיים האלה שרק טרדות, בבעל המגושם וחסר העניין, בתקוות המציקות שמקצרות את חייה. ילך לאבדון חלקם בירושה, ומה איכפת לה. אף פעם לא יהווה פיצוי על עוולת חייה העלובים.

אם זו ההזדמנות לבטא את משאלת הגירושין. עם דמעות בעיניים והבכי שחונק את הדיבור. לכן נאלצת לחזור על המשפט שתיים ושלוש, ובוודאי ענה, חדלי, כדאי שתירגעי.

עוד עניין הילדים, שניים, ולא חמודים בעיניו. אבל חש שגם בלעדיהם כבר פרח הקסם. נעלמה הנערה הדקיקה שהייתה פוסעת אל תחנת האוטובוסים ממול, מנפנת אליו במבט בהיר (מה צבע עיניה). איך התפתה לחשוב שעדיין, כששב ופגש. אולי מבלבול. פעמיים נמשך אל ביתה כבחליל קסם, ראה את הקמטים מקרוב ולא נתן דעתו, עד שהבין שהכל במוחו, יציר הדמיון, ודי, כבר לא ילד.

אישה צעירה נכנסת למים, אינה נותנת דעתה לגלים המבקשים להדוף. זה עתה רוקנה אל גרונה שפע כדורי שינה, וכבר חשה בהשפעתם המטשטשת. לא חיוך של ילד (ילדון), לא עיניי בעל נבוך, לא שאלות נימוס של חברים. מיד גם לא היא. כל מיני סברות, אמרה איילת, אבל לא משהו בטוח.

הכעס של ספי.

כמה מחשבות ניתן לדחוס במאה צעדים, וכבר הוא ליד גדר רשת העוטפת את מטע המנגו. מיד אחריו שער הפקולטה.

היו קבוצות נרקיסים שצצו בכל שנה מתוך מרבד הדשא הצפוף וקישטו בזרי פרחים לבנבנים את החצר החורפית הלחה. אימא תמחה איך התגלגלו לכאן ושמחה לקראתם, אמרה שפרחי בר, עדינים ונאים מכל זני התרבות שפיתחו המומחים. נפלא גם ניחוחם, בוא תתכופף ותריח. ואבא סיפר על שלושה, בשנים שבעצמו עוד ילד, הכלנית הרקפת והנרקיס, או בשינוי הסדר. פרחי ארץ ישראל. היו כמובן עוד מינים רבים, אבל אלה הכי נכבדים, שירים ואגדות נקשרו אליהם. מוזר איך צומחים מעצמם דווקא כאן, בגינה שבחזית הבית, ואפילו מתרבים משנה לשנה.

אוהבים את האדמה הזאת, אמר אבא, שחורה וכבדה.

אימא הזהירה שאסור לקטוף, וכבר הכרתי את המושג פרח מוגן, שחזרה והסבירה צפרה הגננת. אחר כך הייתי בן שש או שבע, ואבא אמר שיצטרך להיזהר בעת כיסוח הדשא. להניח לעלים עד שיצהיבו, לא יוסיף חן למראה החצר, אבל יבטיח את ההתחדשות בשנה הבאה. ובעניין האחר, מציע (לה) שתיזהר מעידוד הקשר. (לא נוגע אלי אבל מסקרן, כבר קלטתי את השם הנשי, מושא המחלוקת, סוניה).

אם שומעת ולא ממהרת להגיב, סימן שלא מסכימה. זאת יודע גם האב, לכן מסביר (בסבלנות) שחושש פן תסתבך. כל כך הרבה שנים חלפו מאז נפרדתן, וכבר לא ילדות שתיכן, ומהמעט ששחה לך בטלפון ניכר שאישה גדושת בעיות.

והנהנה בראש שמבינה.

והוסיף, שאין לדעת מה טיב הגבר שחיה אתו.

משהו מעורפל בזיכרוני, נדמה לי שחברת ילדות שלה.

הוא ממשיך להזהיר. תפגוש, תאזין לסיפורים, יתעוררו רחמיה. אולי זקוקה למקלט, אולי לעזרה כספית, הרי זה הרושם שקבלת, שמסכנה. אז נכון שהייתן חברות קרובות בגיל שש, גם נכון שנתרה בצילום משותף מלפני ארבעים שנה, ורק בו.

כן, את הצילום ראיתי כשדפדפנו יחד באלבום תמונותיה. קטנות ומצהיבות, בוודאי בגלל טיב המכשור ואיכות החומרים. לא גיליתי עניין רב, יותר כמחוות נימוס. הילדה הכהה נראתה מאיימת, גדולה בממדיה וכאילו מבקשת להסתיר את האחרת, הבהירה והצנומה. יותר גדולה ממך, אמרתי, ואימא השיבה שרק בגוף, לא בגיל. הייתי חסרה הרבה במשקל בעת ההיא, קטנטונת ורזה. וכי איך לצבור שומן בשנים ההן. הגיעו ארצה יחד, וזו ששמה סוניה התעקשה שלא יפרידו. לשתייהן לא היה איש בעולם.

משהו גס במבנה הפנים, גם עזות המבט. בלטו דווקא בשל ההשוואה. קשה לחזות איך ייראה ילד לכשיגדל, אבל לגביה ניתן היה לשער לא מעט. אימא לא זכרה מתי נעלמה מחייה, הוכחה שדי סמוך להיקלטותן בפנימייה ההיא, שלה הייתה לבית. משהו מעורפל על איזה דוד רחוק שאיתר את קרובתו ולקח אליו.

אלבום ישן בכריכה כחולה, לא מלא אפילו עד מחציתו. מפני שכשנישאו בא תור האלבומים המשפחתיים, מהודרים יותר וגדושים בתמונותיי, תינוק על הגב ועל הבטן, בהבעת בכי ובחיוך. כאלה שתמצא אצל כל משפחה, ומיוחדות רק בעיניך. (או בעיני מעריצות טיפשיות של אליל נערות, זמר או בדרן). אחר כך תספר שזיהתה מיד.

אני לא זיהיתי את גולדי עד שלא נקבה בשמה. אבל אולי מפני שהיה בלתי צפוי. אינה דומה ציפיה לדמות מוגדרת, להיתקלות שנוחתת עליך במפתיע. להוסיף, שמעולם לא הצטיינתי בזיהוי אנשים לפי מראם. אותו הגוון, שחה אימא, אבל הדמות שהופיעה בכניסה (הן נדברו להיפגש בבית קפה ידוע ליד תחנת האוטובוסים העירונית, לשם זהירות, וגם כיוון שחששה מכישורי הניווט של הידידה), נראתה מוצפת חרדה. אלמלא קלטה את איתותיה (בחרתי בשולחן צדדי), אולי הייתה פונה לאחור ומסתלקת. הפליא שאינה גדולת גוף, אישה שאינה מושכת תשומת לב, אחת מן ההמון, דמות שולית, וגם הלבוש, שמלת שרוולים.

למה עלתה בזיכרוני פתאום, אולי כחיבור למושג צער. מצטייר למי שעברה ילדותו בסביבה כפרית מוצפת ירק. צמחים שמכסים לאחר הגשם הראשון, תופחים בזריזות, רעננים ושופעי חיות, וכמה שתכסח לא תתגבר. אימא הייתה קוראת בשמם, סביונים, ציפורני חתול, ושפע סרפדים בפריחה ירקרקה ובלתי ניכרת. (אולי לא ניכרת, תאמר אימא, אבל חיונית ויעילה, ולהוכחה, מרבד הנבטים הרצוף והאחיד). פתאום תמצא כמותם גם כאן, בשכונה של קירות בלוקים ואספלט. זרעים שנסחפו לסדקים והכו שורש, בין אבני מדרכה ובשולי גדרות. נרמסים, ובכל זאת נאחזים בחיים בכל כוחם. לא בעלי מראה מלבב, וספק אם יצליחו לפרוח ולהבשיל זרע, בכל זאת מתעקשים.

לשם מה. וממבטה ראיתי שלא הבינה.

נמלה קטנטונת שאיך הגיעה אל שולחן המטבח. משוטטת כמחפשת מפלט, ואתה מנגב במטלית כאילו אבק. אולי בכל זאת מעשה חסד.
(זה על נורה).

עדיין באותה חניגה של שסק, אני, והיא אתי רק כדי לפרוק את מועקתה. ושאלה שלא ממין העניין (שלי), אם יודעת מה ארע לחברת ילדותה העלובה, זו מהתמונה. ואמרה, סוניה. אינה יודעת. היו כמה שיחות טלפון זמן מה לאחר שנפגשו, ומאז שקט. אולי קיוותה שאתקשר, הסבירה, גם על מנת שתחסוך בהוצאות. אמרתי, קשרי ידידות ברווחים של עשרים שנה, ותיקנה שאחד, ומאז נמשך הרווח וכנראה, לא יסתיים.

אביך לא התלהב להידוק הקשר, די לו בקשי יום שנתקל בעבודתו, ובבית מבקש מנוחה. חששה פן יעכיר את חייהם.

גם את לא ממש התלהבת.

לא כהחלטה יזומה, הצטדקה, יותר כהזנחה שבדיעבד מקבעת עובדות. אולי טלפנה ולא ענה איש, ונרתעה מלנסות שוב. לפעמים בכל זאת נזכרת וחשה צער.

קצת (וקרצתי).

כזו תמיד, מוותרת. (אומרת לעצמה) לטובת השקט בבית, (לא אומרת לעצמה שנוח גם לה). קצת.

גבר עב ורחב מותניים בחלוק רחצה עמד בחזית הבניין הגובל בבית טיילר. הוא רכן אל הדשא וליקט לתוך שקית פיסות בהירות. לא עלים. פתאום הבחנתי בשקט, לא נשמע ציוץ הציפור שנהגה לצווח לעומתי בכל פעם שחלפתי מול השער. (והרהור החוזר על האכזריות בהצבת כלוב ובו ציפור בודדת בכניסת בניין, חשופה לשמש ולקור). נטרפה, באר לי, נראה שבלילה טיפסה איזו חיה, הפכה, ומהנפילה נפתח הסורג. נותרו רק נוצות. הוא הזדקף, חשף להראות מה שצבר, ונאנח. הערתי שלא מקום מתאים לגדל תוכי, והסביר שכשהחזיקו בתוך הבית, נהג לצווח בקולי קולות השכם בבוקר, העיר את הישנים, ולא יכלו לעמוד במפגע. ופה דווקא חש בטוב, ראה אנשים, ציפורים, ירק, נראה עליז ושבע רצון. על האפשרות שייפרץ הכלוב לא חשבו. היינו קשורים אליו, בעיקר אשתי. ופרש את שתי ידיו בתנועת אין אונים, משער ששועל.

איך הגיע שועל לרחוב עירוני. סביר יותר שחתול. מאלה שמתגודדים סביב פחי האשפה, ובלילות משוטטים מיוחמים, והסכים שאפשרי.

אשתי נפטרה עוד קודם, הוסיף.

לפעמים רוח והצלה דווקא ממקום אחר. נימוק פרוזאי, שכיח, שאולי מאושיות החברה, חסרון כיס. וכי מי לא מצא עצמו מתפתל בין זו שעל העץ והמעט שביד. חלומות באספמיה, יטען דנקנר, וגורר (אולי כדוגמה), מישהי ממשפחתו, קרובה רחוקה (צרוף מצחיק), שמנגנת בכינור. דיבור מהגב, כיוון שאצל הכיריים, ובין טריפת ביצה לבזיקת מלח. להאמין לו שכישרון ענק (הוא קצת מבין בזה, כידוע). כישרון ענק, בכל זאת תמיד דחוקה בקצה הבמה. בגיל ארבעים דועכת השאפתנות. כוונתו למי שכבר עשר שנים תקועה במושב הצנוע שבשולי התזמורת, כיסא מתחכך בכיסא, וגם אל זה המעט נישאות עיניים צעירות ודורסניות שאינן בוחלות באמצעים; להאמין לו.

נשים הן לפעמים בריות חסרות בושה.

הוא משתתק, טורח להוסיף למחבת פיסות עגבנייה וזיתים ומערבב במזלג. תשאל, למה לא תשתלב גם היא במנהגי העולם, תפעיל את קסמיי הנקבה על מי שאוחז בשרביט המנצחים, והתשובה: אין, ונראה שלא היו גם עשור לפני כן. דמות שבקושי ניכרת, נפולה, מראה שלא יקנה את לבו של שום מנצח או מנהל תזמורת.

כמעט מוכן, הוא מבשר וזוקף את אגודלו. עכשיו ישלים את הטקס בהגבהת התבשיל, מעלה מטה, כדרך הטבחים.

בתנור יוצא מוצלח יותר, אבל כרוך בהמתנה ארוכה.

דימיתי שמתעניין בסיפור שלי, ואיך התגלגל את זו שהיא קרובתו. כיוון שממין העניין, הדגמה לתופעת ההתפשרות, שכפי שציין: יסוד עולם (הוא טורח לחלק לצלחות, מקפיד על שוויון במנות, מציע להתבשם מהריח). תשעים מתוך מאה, רוב מוחלט ממעשינו, הם בגדר הסתפקות במה שעל פי הנסיבות. פעם תיחקר אותה אם לא חשה מרירות, רצון לחבל באיכות הנגינה. הו לא. בעת שמנגנת, כולה דריכות, ריכוז. מחשבות מתסכלות מקומן בלילה, לא מניחות להירדם. באשר לעניינך, הנה התמונה (לעניות דעתו): כמה הגמלה החודשית של אביך, אלפים בודדים (כשלעצמו, פרט מתסכל). כך בוודאי גם שלה. תצרף ויהא די לקיום בכבוד, לא אם תפצל לשניים. לכך הוסף את הבן היחיד (הוא מצביע עלי), שאמנם טורח לקיומו, אבל עדיין נזקק לסיוע פה ושם. אנשים החיים בצניעות, בכל זאת חישב (מי. אביך, הלוא בו אנו מדברים), נוכח שעלול להסתיים במצוקה. לכן חזר בעוד מועד מתכניותיו המהפכניות. ספק אם התכוון מראש לגלגל במישור הרשמי, כלומר ברבנות.

זו פרשנותו.

ואומנם עתה נפרדו החדרים, אך כל השאר (ניהול הקופה, הארוחות, הכביסה, הקניות), התנהל כמקודם.

גם ביקורי הבן.

לדעת דנקנר הייתי צריך להביא לו נכד או שניים, גם לאמך. למה לא תציע לאיילת לשתף פעולה, משוכנע שתיאות. ואגב, מה ארע לטיולי הלילה, שבכינוי צעדות חושך. חדלו, כך העריך. אחת בסך הכול. אכן חדלו, וכלל לא מה שמדמה. שולחן אוכל גם שם, ויחד הקשיבו לדיווחיו על הלימודים ומה שסביבם (לא, אינו צריך סיוע, מסתדר היטב). אבל שיחות הנפש התקיימו בנפרד. כשביקש לשמוע על המתרחש בכפר, נענה באמירות כלליות, שניכר בהן חוסר עניין. אחר כך בארה לו שכך על פי דרישתו המפורשת, אינו חפץ לשמוע על המתבשל במטבחי השכנים. גם לא להאזין לחדשות. חיים על אי בודד.

עוד סיפרה ששוב הוטרדו בפרטי הצוואה הידועה, ושבוועיים רצופים בטרם נסע להעיד בבית הדין, לא חדל מלרטון על מערכת המשפט הכושלת, הבלתי יעילה. לא נוצרה למעננו אלא אנו למענה, מפרנסת את עצמה כאילו זו תכלית קיומה. לפחות לא מעורבת בתבשיל הזה, לא היא. לא מצליחה להבין איך מסוגל לבלות כל הימים במחיצת עצמו, אם בין עצי המטע, או מאחורי דלת חדרו הנעולה. אדם שהתרוצץ כל חייו מבוקר עד ערב, יזם, דחף, התכתש. איך לא תיטרף דעתו.

וחיך: הרי נטרפת, ומה את.

מה שקודם היה חדר המיטות, והיום חדרה שלה. עדיין בצד שמאל של המיטה הכפולה, מול הטלביזיה הזעירה שעל המדף ממול, ובערב נרדמת תוך צפייה. סיפרה שרצה להעביר לחדרו את המקלט הגדול מהסלון, ומנעה ממנו (איך העזה). טענה שבו צופה הבן בחופשותיו. אין התנגדות מצדה שירכוש מכשיר נוסף. לא, לא רכש.

לדעת הבן, סימן טוב. אולי יירגע משיגעונו ויחזיר את הגלגל לאחור, וביטלה במשיכת כתף. הרי לגיל כוון זרימה אחד, דיה אם לא יחמיר.

השקט עלול לשבש גם את דעתה. כמעט לא יוצאת מהשער, ולעיתים שותקת ימים שלמים. רק קניות קטנות במכולת, לחם וחלב וביצים, לפעמים בדיקה במרפאה. כאילו מסתרת מאנשים גם היא, חוששת שיבחיו, יתחילו השאלות. לכן אולי לצופף את ביקוריה. מצטערת, לא נתנה את הדעת על המשמעות לגביו, על מה שנושא עמו לאחר כל ביקור. פתאום תפסה שלא קל גם לו. בכל זאת ייענה ככל שיוכל.

סביב זרמו כמובן אירועים שבשגרה. משקים שהחליפו בעלות, מיתות זקנים שבקושי זכר. גם אדון סטפן קמינר שנפטר במוסד רחוק לאחר יותר משנה של שיבוש הדעת. מחלה שלא נעים לקרוא בשם שלה, נשמע כמילת גנאי. איבד כל קשר לסביבתו, לא זיהה את בניו, את אישתו. עניין עצוב. דווקא עליו הצטער. היה חביב בכל פעם שנתקל ליד הפיאט המעשנת, שמח. עכשיו

גם היא, מריקה. עדיין פוסעת ברחוב, מברכת בשלום, אבל משאלותיה ניכר שכבר לא במיטבה. בכל פעם עליך, חוקרת אם עדיין בצבא. חולשת הדעת, מכה שצפויה לכולנו.

והיה ביקור נוסף של גולדי, כמעט שכחה לספר.

לא במכוון אליהם, רק נכנסה להגיד שלום לאחר שדיברה עם צוקי. הסבירה לה שמביאים חורבן על משפחתה, והאם לא צר לה על נכדיה. לא זכיתי להכירם, השיבה זו, ועכשיו כבר מאוחר לתקן. ניכר בה שיצאה בפחי נפש. וכשניסתה לעודד, לייעץ שתניח לעניין, הרי כבר שנים חיה את חייה, בנתה משפחה ובוודאי רווה נחת מילדיה. והסבירה שכמו תולעת, מכרסמת בראשיי שניהם ויודעת שרע.

הגיעה באוטובוס של שש, וחזרה בשמונה. אם ראתה את האב, בוודאי. השמיע משפט נימוס, ונסגר בחדרו. משערת שחשה באווירה המוזרה אצלנו, אבל נמנעה מלשאול. אולי סברה שעסוק. לא מוצלח הגבר שבחרה לה, שחה האם.

והשבתי שבכל פעם מופתע מחדש עד כמה רחוקה משלמות, היצירה האלוהית (כלומר אנחנו). לבחון ברמת המורכבות של הפרטים, מנגנוני הגוף וכל המערכות והחושים שמפתיעים בתחכומם. מולם להציב את הפתרונות שסיפק לנפש, רדודים, כאילו לצאת ידי חובה. יכולים כך ויכולים אחרת, אחת היא בעיניו. כך הזוגיות, שאולי מבחינתו מנגנון טכני, הנה לך אישה, יצור בלי שם, עזר כנגדך להעמדת ולדות (ריבוי וגטטיבי, גיחכתי, כי צלע מגופו). ומהיכן כל אלה הרגשות ורגישויות, מה שקוראים נפש. לא להבין את האלוהים הזה.

חשבה שיום אחד תמצא את הפוך.

קוריוז.

ובפעם הזאת ליד עץ הקלמנטינה, זן שקוראים מיכל. כשכבר לא יכול לשאת את האופן שמדווחת צער, במשפטים קצרים וכיוצאיי מצח, ומוטב להחליף נושא. או אולי שם לב פתאום עד כמה הזדקנה, מתקמטת לעיניו. אם להחזיר לאחור, לימים שנולדתי, איך היה, ואמרה שבאמת, זמן מה דימתה שהנה הוא.

מה.

הרי שאלת על המחשבות שם (לאן דילגה, למקום שלא הייתי מעלה על הדעת לגרד בו, ובוודאי לא לשיחה).

לא שם, כאן, התינוק שהייתי אני (האם ראשיתו של בלבול גם אצלה). והסבירה שכמובן, אבל כדי להשוות.

נשאר בראשה רק מעט זיכרונות, אולי כיוון שהיו רק מעט. בשכיבה אטומה, קפואה, שלא מחדירה פנימה לתוך הראש, פטנט שסיגלה לעצמה. אבל מחשבה אחת זוכרת, החלום על משהו לגמרי אחר, ויום אחד יהיה (חשבה שפתאום יצוץ מהפינה המרוחקת, איפה שחבילות החציר ואסור לטפס, איפה שהעכברים). חלום תקווה שכינתה הפוך. לפעמים בעיניים עצומות, או סתם בזה. הרי צריך להיות לכל דבר. וביקש דוגמה, וכשראתה שלא ברורה, הסבירה שלעומת מה ששם.

ראיתי שמאמצת את המוח, וניסיתי לעזור: כמו אור וחושך, או לידה ומוות. ונענעה בראש. אלה רק גוונים של אותו דבר. מצטערת שלא יודעת איך להסביר, ולא באמת חשוב. בחיך מתנצל, ועוד מחשבה שאולי מתחברת, שבעצם לא הציל אותה, מתכוונת לאשתו של פידוד (שלא הכירה ורק מהסיפורים). בזמן האחרון מרבה להרהר בה, לא יודעת למה. משליכה שארית קלמנטינה, מכריזה שאולי מספיק.

עוד מחשבה על מה ששם, שסיפרתי לדנקר.

בחדר שהיה מיועד להלין אורחים, או שמא מלכתחילה חסר יעוד. רכשו כוך ישן שהקימו המוסדות על פי תוכנית אחידה, והרחיבו לממדים סבירים, ארבעה חדרים, מאה מטרים. בית שימוש אחד, ואת הכיור לידו הוסיפו כעבור שנים. צנוע, ובוודאי לא על פי נורמות של היום. אולי קיוו לילדים נוספים.

בחדר הזה שאימץ האב לעצמו, בשכיבה, מעיין בספר, מאותם שנדחסו על המדפים, קיר שלם בחדר השינה המשותף לשעבר. ספר מוכר בצורה, והשם על הכריכה: ממלא המקום. לפחות שלוש מאות עמודים, או אולי רק נראה כך בגלל עובי הדפים. אף פעם לא פתחתי. עשה רושם על דנקר, ספר ידוע, נגד האפיפיור. מודה שלא ראה גם הוא איך נראה מבפנים, אבל הוריו. אצלם הוצבו מדפי הספרים בסלון. וקרצתי, כמובן, לא העליתי בדעתי אחרת. אבא אמר שעל פי מאמר הרקע והערות השוליים, נזקק לעבודת מחקר שטובה לפרסום מדעי, והעדיף מחזה. ספרות אידיאליסטית.

(אידיאולוגית, תיקן דנקר, והתנגדתי: אני רק ציטטתי, ונדמה לי שרצה לומר שרצוף כוונות טובות, לא ספרות גדולה).

לדעת אבא (המשכתי), יריקה בפני כולנו, מבטל כל אפשרות להציג את מה שארע שם כתקלה, לכן רק מסקנה אחת. ושאלתי, מה פתאום עכשיו, הרי מונח פה מול העיניים עוד לפני שנולדתי.

מפני שברור לאן מושך, ולא משכנע. סביר יותר שבהלת הזיקנה, וגם בזה לא ראשון ולא מקורי, הקדים החכם מספר הספרים, אני קהלת מלך הייתי בירושלים.

זה משבר היציאה לגמלאות שמתפקד כמו מטאטא, הסכים דנקנר, תוך ליקוט קליפות הקלמנטינה שקלף לעצמו והשלכתן לדלי הזבל. היית צריך להביא להם נכד או שניים, ועדיין לא מאוחר, למה לא תציע לאיילת.

את זה כבר סיפרתי.

כמה מקרי רצח בסטטיסטיקה השנתית, עשרות, וארבע מאות הרוגי תאונות דרכים. גם מיתות ממחלות שאפילו לא מדווחים בעיתונים (ואין מדובר בזקנים שבאה שעתם, ואפשר שאפילו נגאלו מייסוריהם, אלא במי שמותו הוא בחזקת אסון, פטירות ילדים, ופעוטות, ואנשים בוגרים במיטב שנותיהם). הרובד שמתחת כבר מונה אלפים רבים, אירועי אלימות ופרשיות אונס ופריצות לבתים וגניבות, ועדיין לא הגענו להסתבכויות כספיות ופיטורין מעבודה וגירושין, השורטים בציבור רחב, ולאורך השנים, בכל אדם.

ועדיין נפח המרווחים גדול פי כמה. להשיב (כשנשאל לשלומי), טוב תודה, או ברוך השם. הרי לא תפרט באוזני כל ידיד או סתם חבר לעבודה את עכירות היחסים בין הורך, או שארבה השכנה (הרוצחת) לאביך בעת שטרח בגינה, התפרצה כנגדו על התערבותו בענייניהם הפנימיים, ולא בחלה במילות איום. אירועים שלא נכנסים לשום ספירה, אבל רחוקים מלהנעים את חיינו.

היה אפשר לסיים במגוון צרופים שמותירים אצל המאזין (או הקורא) תחושה נוחה. לכנות: סוף טוב. אלמלא הפרשי הגיל בין גולדי ובן השכנים (פרט שרירותי שכידוע בידי המספר), יכלו להתחבר מיד, או כפי שמקובל ברומנים, לשוב ולהצטלב מקץ שנים, פנויים שניהם (הוא אלמן, והיא פרודה מבעלה, לאחר שבלחצו היגרו למרחקים, מהם שבה בגפה, בוודאי בגפה). יקראו לילדם המשותף בשמו הפרטי של סבא פיודור (שלא ננקב עד כה), ובביקוריי השבת אצל הוריו (ששבו והתאחדו), יצביעו על חצר פיודור, וגולדי תספר לבן הפעוט שכאן נולדה וצמחה, בטרם נמכרה הנחלה לדייריה החדשים. לא, לא זה הבית, בנו חדש, גדול יותר.

השתלשלות עניינים שבהחלט מתקבלת על הדעת.

ולמה בחר באחרת. ציין ששוב לא פגש. גם שאל (לאחר שנים, כן, חזרו לחיות יחד. נראה שלתופעת הזיקנה גם השפעה ממתנת). ובכן שאל אם שמעו משהו. האב הסתפק בתנועת ראש המבטאת שלילה, והאם שערה שאולי שיפרו את מגוריהם כשקיבלו נתח מהמכירה. אמנם לא סכום גדול, נמוך בהרבה משציפו, בגלל המשבר הכלכלי שקיצץ במחירים כמעט עד לחצי. גם הכפר נאלץ להסתפק במעט מאוד.

כמה יכול אדם לאצור בזיכרונו. להעלות באקראי בתדירות הקטנה והולכת. אומרים שעל ערש
דווי שבים המראות וחולפים בסך. נחמה קטנה.